Учен. ______ кляси ____________

Шк. рік ______

3)

← початок сторона 3) до 1-ї [illegible]-ті

Записки-спомини

частина I.

Д[illegible] 1932-33.

Записки ці написати ще
далеко не в порядку. Писав
так що попадав, тому прийдесь
їх якось упорядкувати і
то під порядки згледати як що
до мови так і систематич.
вказати порядок тощо.
Це що списав це назву
наразі „брульйони". Уважаю
однак і те корисним, бо як
буду скінчив такі записки
кожному початківцеві можуть
стати корисними, або і
конечними (як не приміром
лучилось при відшукуванню мого
брата Стаха в С.С.Р. – коли консулят
зажадав близьких дат о нім, а
на підставі захованих з тих
„кореспонденції" міг їх сам так
зібрати.). — Таких прикладів

мерзат затест білищ. —

В школі народній в Делятині від 1906 (IX) до 1910 (27.VI.).

Записок з того часу не мав таких, що записав не се що запамятав добре, а декотрі дати взяв зі шкільних свідоцтв.

До першої класи записали мене 1. вересня 1906. року. Учив учитель Никола Беднарський. Релігії учив в 1. кл. о. Никола Дрогомирецький /забраний в 1914. р. як москвофіл до табору в Талергофі - помер за ґратами/. Директором школи був тоді р. Sobolewski /д. строгий був пострахом всіх учнів/.
Другу класу заходив скінчив в шкільнім році 1907/8. Учив тоді мене учитель Карло Микитюк /пізніший директор-тепер на пенсії уже в Делятині/.

В третій клясі в роках 1908/9 і
в четвертій клясі в роках 1909/10. учив
мене знова учит. Микитюк Карло,
рідний о. Дрогомирецького а дирек-
тором ще був Sobolewski.
Третю клясу я репетував /дивись ст. дру-
га/, але тоді нар. школа в Делятині
була ще 4-клясова і тому тоді звичай
що 3 і 4 клясу всі повторювались
хиба що кому дуже залежало на часі
/переходив до гімназ/, той ходив до
тих кляс по одному році.
Також декотрі мами не хотіли скоро
позбуватись своїх синків з дому /посила-
ти до міста до гімназ/ і самі казали
би нехай ходить ще рік. Такі то
були тоді часи ніхто не спішив
як тепер.—

Школа народна містилась одній-ка там де тепер головний будинок, а лише 2-ий рік до класи третьої ходив до другої головного будинку до т. зван. „Лєндервівки“ (колись пароходова кампанія властивість бути в місці де тепер находиться міська електровня — назва пішла від того, що мешкав там довший час секретар бл. Кнапп). -

Перервали (пізніше знов не учив через оден сам учитель) в роках 1906/10. Учили мене тоді інші учителі (лише) з котрих добре згадую учителям Bidziński, Szydłowsky, Płohendow-ny (вийшла потім заміж за інж. Niedź-wiecko-го і мешкала з ним довший час в нашім домі), учителя Воронюка (мешкав в нашому домі і харчувався у нас підчас укр. служби з ним в Станиславові а потім ще раз підчас відворотом за зброї о ній буде ще згадка пізніше.)

З товаришів і товаришок, які ходили зі мною до школи в Деляті пам'ятаю таких слідуючих:

Кадобянський Маріян - тепер суддя в Перем.

Милащюк Никола - тепер господар - кожухар в Деляті в лугах.

Климюк Петро тепер господар в Деляті в лугах.

Batóg Józef - тепер при партії держ.

Zatecki Aleks - тепер працює в банку в Зах. Галич.

Nikorowicz Zdzisław тепер служить при війську (заводовий)

Kamiński з Мотельки (такої міської різі) батько якого був фартиком зорговали, він сам тепер поверенином в задністиндові Дора.

Blajdowicz Tadeusz син пайдара тепер в молочнею в Коломиї

Mykietiankówna Marja - донька дир. нар. школи в Делят. тепер ще панна і мешкає в Деляті.

Dwernicka Rozalia - рідна сестра тепер Станишевська і мешкає в Делят.

<u>Altenhaus</u> одна з дочок ресторатора Altenhausa в Делятині тепер.

<u>Matyk</u> тепер при ревізії, а батько мешкає коло Калашковського.

<u>Barylak Roman</u> заїдл. нам сусід тепер зайнятий в копальн. нафти в Бориславі.

<u>Barylak Michał</u> син коваля в місті тепер коваль в Татарові — ледащо переслідує [illegible]

<u>Horbowy Roman</u> сусід тепер поверенником

<u>Мікулівна</u> сусідка / змерла трагічно у Відні 1923 р. - вкороті по ім заходить ся її зарезали жандарми будинок в домі її мами /

<u>Zawalnicki Zdzisław /або Tadeusz/</u> його батько був ресторантом з [illegible] і мешкав в замку Бені ще в 1910.

23. грудня 1910. року померла
моя найдорожча мати. Може так
скоро не[?] наступило, але
богато вини положить тут мій батько.
Мати була лагідної вдачі дуже мило-
сердна (ще тепер всі згадують її добрим
словом в Делятині) і взагалі що
так скажу делікатна. Ой так
не підходив „до камінь" мій батько.
Не не раз і „висварить". Лічилась
мама, що правда добре — виїздила
до Рабіцо і Косова (на зміну воздуха)
але що з того. Може шче жити
перебули бо було [illegible] з нею жити.
„Розумні" її і людей взагалі, але
не те мого батька — не його
вдача. Скажу коротко мати
моя „зїла жито" і гріх зробили
ті що її так віддали.
Похорон справив отець Немче-
вич [мелал. даловича з Станіслав, ховали
о. Бромирський з Делятина і парох
з Ворох (назв. не памятаю)] — але

що з того як вже згадав бра
ття мій зипте якось „Шпанію"
зниз. Батько не журився що
смертю мами і всі ті „Смерти"
загав нам дітям робота укривати.
Сестра моя Звуся мала ті весною
ще 3 роки, бігала довкола домовини
мами і нічого не знала (не розуміла ще
мамину смерти орган помагає). Брат Остап
приїхав на похорон вже з Києва
в Коломиї де ходив до школи. Я зараз
по похороні (бодай 1. IX. 1910.) виїхав
з Делятина до приготовл. класи при
укр. гімн. в Коломиї. Не много учнів приго-
товлялось до вступного іспиту до пригот.
класи 100 є сейчас по похороні
їхати до Коломиї. Приготовляв мене
суд. прав Бродзінський (родом з Зарічча
згодом кап. гімназ. ... укр. армії
помер за галичину в Делятині по укр.
війні).

так „тільки і не весело" загав а
зникнув в гімназії. Все перед
смертю мами хазяйство у нас вела
моя тітка сестра Йосефа Кисілька
родом з Лашина – розвелась вона
зі своїм головком зараз по слюбі
(її головік Ditrich родом з Лашина
помер в росс. полоні). Хазяювала
у нас без перерви аж до своєї
смерти (померла в зат. домі 1927 р. на чахотку
похоронена в Делятині).
Хазяювала вона добре, батька
слухала сліпо, для нас дітей не
була добра – вдачі страшно скупої
і не легко сказати чи робила
для нас добре чи зле. Була скупа
і для себе. Пильнувала дуже
хазяйства, поза подвір'я рідко
коли виходила, працювала
над міру – але через ту
скупість (+ скупість і не-порозумі-
лість батька) терпів головно я
дуже, як що буде згадка
пізніше.

В гімназії в Коломиї від року 1910. (1.IX) до 1912 (29.IX)

1. IX. 1910. року (по вступнім іспиті) зачав я ходити до Приготовляючої класи (скінчилась 4 кл. народної) в ц. к. (цісарсько королівській) гімназії в Коломиї з рідним викладовим язиком (така тоді була назва тої гімн.). Директором гімназії був тоді (і підчас цілої моєї науки в тій гімназії) Софрон Недільський (батько Богдана Недільського Др. медицини відомого лікаря в Галичині, покінчив студ. мед. в Празі і староста укр. студ. інтернату в „Ustav Slepců" в Празі). Релігію, укр. і каліграфію учив мене тоді Др. Лабенський, отець і професор гімназ. Вихователем і госп. класи був проф. Лев Дольницький вже тоді старенький, дуже добрий всім знаний професор „Лабунчик" (так

називав своїх учнів). Той
сам професор учив мене ще в друге
в гімназ. у Відні (учив географії), а
тепер ще за мене в Коломиї.
В 1 класі (відділ „В"=W) моїм госп. класи був
проф. Йосиф Борчинський, релігії
учив о. Стасенький, істо-географії=
пр. Головка, укр.= пр. др. Милінков=
ський, матем.= пр. Дашин (учив
мене матем. і фізики також в VIII. кл.
в Станиславові). 1 кл. „В". помі=
щувалась тоді ще в головн. будинку
але за фірмою/коли іти улицею, що
веде попри церкву рагузьку в напрямі
церква - рагузи минати з лівої
улиці за право гімназію (головн. будин.)
то по правій стороні містилась фірма
де я учився, а напроти неї фірма
де учився мій брат Стах - також
пригадую ще найлінше
і Калатині лізать ся, а з місцевих
коли йому добре описати все припадає
собі скаже де при гім. (фірма).

До другої класи в шк. році 1912/13. ходив до відділу „А" в головнім будинку гімназії. Я ходив коротко бо від 29. жовтня 1912. виходив без перешкоди (як Сідоров до відходу) з гімназ. в Коломиї з класи II. А, до прив. гімн. в Городенці.

Я/ професорів, які учили мене в гімн. в Коломиї взагалі (в котрій класі саме годі пригадати собі тепер) пригадую собі тепер кілька від згадатися: Гамбей (учив матем. і був пр. заступником в Турці тепер візитатор шкіл середніх, його брат Гамбей Осип студіював в празі рільництво і ходив зі мною до клас 1.–2. гімн. в Коломиї), пр. Поліха учив мат. і був заступником опісля по Гамбейові, знати був як немилий силач і з того що здається я нам не сміяв ся.

проф. Гнатишак / учив мене́
нас мов калліграф. в гімназ. Київі /

З інших професорів у Колом. гімназ. (які може не були) запамятав тепер ще таких: пр. Світлик (учив лат-гр у класах вищих), потім він дир. [illegible], пр. Рибчук, учив укр у вищих класах, називали його „кранка", бо говорив місто бочка = кранка, він учив мене (читать нас укр. також в гімназ. з Відн. пр. Годоваленць математ., учив мене потім матем. в Городенці і був настоятелем Бурси в Городенці. Др Николаєвич грец-лат учив мойого брата Стаха і приїздив на ферії до нас за полюванням до Велятина (полював у Кливі і памятаю убив з гайової рушниці лиса так дуже дивився, що такою не можна ні на дальшу віддаль). проф. Гайковський Осип? істор. автор підручників історії. Пр. Москович гр-лат пізніший дирек. гімн. в Коломиї.

Отець <u>Войтіховський</u> найстарший катехит в гимназ(ії) учив лише вищі класи, говорив все „тупице" і боялись його гірше" ніж проф. грецкого матем.
<u>Козакевич</u> лат.-грек старий кавалер – трохи дивак трохи заїкував ся, учив кл. вищі.
Його брат Др. Козакевич був лікарем гимназійним в Коломиї.
<u>Шипайло</u> матем. вищі класи і співу, дуже острий, пізн. отаман Укр. Військ (артилерії).
пр. <u>Лаврів</u> – він у нижчих класах д. злий.

З товаришів з якими ходив до тої кляси (саме котрі гарко пропадали) підчас науки моєї в Коломиї памятаю тепер таких: Городко Ярослав, мешкав з родит. в Коломиї недалеко бурси, а його старший брат ходив з моїм братом Степаном. Галібей Осип мешкав з ним в бурсі брат профес. Галібея, учив ся д. добре.

Сплавчик Крайан Галібея, родом з над Дністра (ще не більше) учив ся д. добре. Ремесник Дмитро з Почет.

учив, був з ним у бурсі, з його братом молодшим приїхав ся в бурсі ... він сторожував бурси. відд. на лекс. Головацький Степан, був з ним у бурсі, його батько був француском в Бел. підчас війни, а з Степаном ми дуже добре знали в Бел. за Укр. і з відт. він в Бел. [illegible] і ... мери знали

шкагарами ходив як Німкач,
Кривович був в Тюрмі що
брат ходив з Сталом (від дальше)
Гнатишак (лик професора з Колом.
ніер ДР (вдаєсь [illegible]).

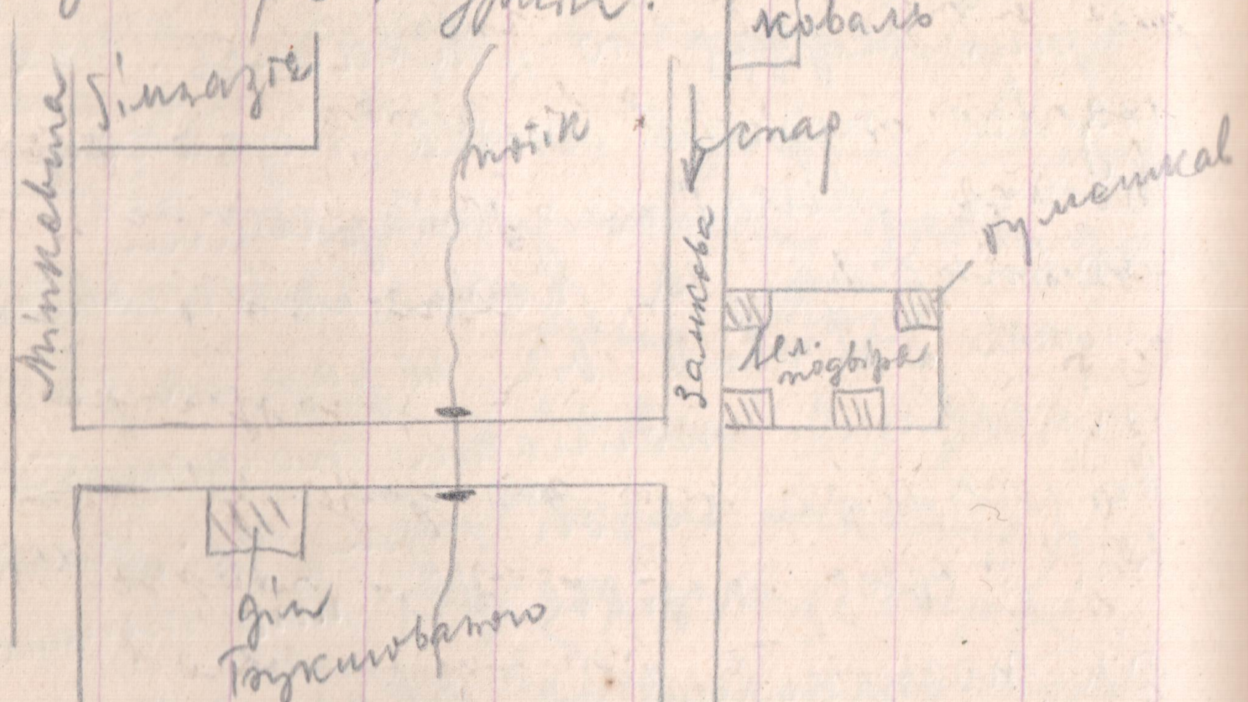
з інших тодішніх знайомків
Колом. Нині пригадую собі слідую-
чих: Кривович [illegible] був в Турі
ходив зі Стахом, потім ми застали
в Турі в Городенці – мав [illegible]
пахотку. Мельник ходив зі Стахом
високий блондин, співмешка-
нець Державину „Дика" вирази (що
при згадці [illegible] держ. вразі)
Шкрумелюк Юра зайв мене
вивівши в Турі (в Турі були
ще [illegible] що питали всіх
про [illegible] лекції), бодай
з латинщиною [illegible] з Скрипчуків-
ського в латині [illegible] знати [illegible]
і редакторів „Нар. справи".
Букшований Остап, ходив зі
Стахом, його брат то отаман [illegible]
бригади Усусусів. Батько їх був колись
комендантом австр. жандармерії, яка
мешкала у нас.

В Коломиї з початку був, а за старшої у Бакиновського (бувш. кляса гімн.) а потім у п. <u>Крайкової</u> (вдова) при ул. Замковій (тепер інакше так називають), що є недалеко від Бакиновського. Зі мною у п. Кравцової був ось за старшої мій брат Стахо, двоюрідний брат Едвард Маревський ось з VIII. кл. і Sawecki Józef (ось зі III. кл. польської гімназ, родом з Делятина гірний тепер пор. при польськім війську). Брат Стахо ходив ось до II. кл. а до приготовля-ючої. До нас приходив ось ксь Остап Бехметюк з II. кл. (тепер дирек. укр. каси в Делятині). Ми молодші респектували брата Едварда, бо не був осьмак, тобто для нас як для вояка генерал. За не з брата вимисли згадали змін в чвірку зовсім по товариськи. Нас цікавили ся звич. в тих місцях рідні Шерлоки Гольмеси, Нік Картер, повісті про індійських розбишак і військо. Кожний з нас збирав всі ті книжки до „будучої" бібліотеки (найбільше

є і Бехмеськ), знались у вільних
хвилях курити і інші дурниці.
Поважно не дивились ще на світ
і як в такім віці буває найменше
цікавились нічим. З дому далі
було їхати до гімназії, найбільше
тішилось свята і ферій і коротких
мрієв о тім як то буде наша хата
коли не треба вже буде учитись.
Наука зразу звич. виглядає як
примус, а коли взяти під увагу
обридливий [illegible] і схоластику в
гімназіях і бурсах, то зовсім не можна
дивуватись було. Мали учителів
з приг.- і 1. класи. Можу мої
[illegible] з класи II. (брат і
самоуки [illegible] думали інакше).
Життя для мене було все твердо,
не було [illegible] та було [illegible]
самостійність [illegible] і мав помалу
на науку скоро змінить ся все
в класі II. і III. Коли перейшов до
гімназії до Городенки.

Мій брат Стахо не надавався ніколи
до тихої науки в гімназії, а все
його цікавило, що найбільше
військо. Тому в всяких іграх
і забавах він все мав у нас провід.
Усіх витягав нас годі на санки
на гору Штигальову (ця лежала зовсім
за містом) і санкувався на
найбільше карколомних місцях,
при тому майже все ламав санки.
Гора ця була дуже стрімка і навіть
старші не дуже то „пхались". Стах
міг все перший. Любив познайомлю-
ватись звичайно зі старшими
учениками, а потім навіть військо-
вими. Любив він не раз на злість
міліцейським поліцаям погасити
всі лампи газові при ул. Замко-
вій і таке подібне все його тішило.
Він познайомився скоро з ковалем
при улиці Замковій визичував
у него великі сани (від коней, котрі
були з коваля у направі), збирав
нас цілу пачку, сідав за керму
дишель на переді і санкував

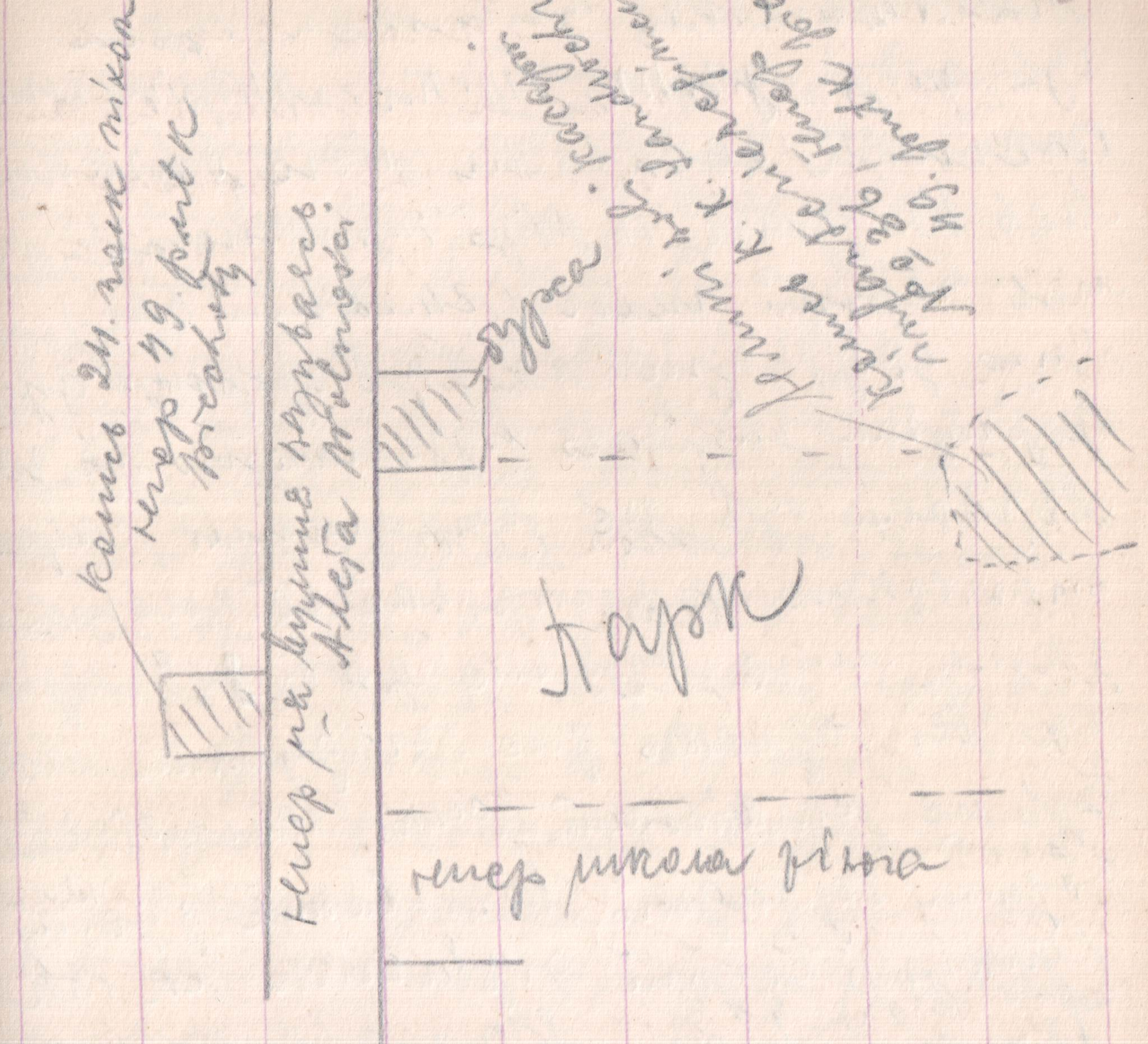
нас по вулиці Замковій в замку
(мала брама справа). На класу III
мав завеликий розмах, але зате
коваль його дуже любив і значив тому навіть
двері сам. Зараз гімназ. будинки [галь-
вого при ул. Міцкевича (тепер ...)],
росли ті ліс густі кущі зад
потоком і в долині (зад потоком)
було багато сторок = місце доків
згорі наші дружби, де бойового
морза було кудим.

В I. кл. гімназіяльній мешкав
у Шматіра (тепер колонії, церква
на горі де хор бо ріками) при
ул. Мокрій, то є вже трохи
дальше від гімназії майже за
містом. Ту мешкав нині з братом
Стахом. Тим є причинов до коли
Стах мешкав якийсь час в Інсти-
туті де настоятелем був старий
проф. Дольницький (о якім вже згаду-
вав в при. класі госп. класи).
Інститут це був інтернат, дорощий
від бурси де були діти богатших
громадян (головно священиків).
В тім інституті Стах застудився
в зимі при роблені діда зі снігу
і був хорий на Мумс (Муже?)
З тим батько напевно мав
богато клопотів. Через якийсь
час (здаєсь в класі I.) [illegible], а зі
Стахом за станцій у офіціала
судового Балацького (колись
командант поштер. жандармерії

вДелятині підчас коли служив при жанд. в Делят. Лісович). Баланський мешкав вже за містом тайже і тому було далеко ходити до школи звідтам.

Згадати мушу (тогож що став „Дзюдзю кавалярист") що став дуже цікавитись кізьми, любив їх задзиґатись, гнав мене всюди за ними, що мене дуже злостило. Під кінець мойого перебування в Коломиї були ми з братом з бурсі укр. пед. в Коломиї. Взагалі здається ходив до кл. II., або може вже від II. півроку кл. I. Настоятелем бурси був з початку пр. Галибей (тепер директор сер. шк.), а потім профер Паліха (математик). Бурса прилягала до парку міського, а запроти неї трохи на ліво були касарні ц. і к. піхотного полку №24. (тепер рівк 49.). Бурса винаймала мешкання (каменицю) у жидів (тепер там будинок мешканевий).

Учнїв в бурсї було ще більше
„звездаріз", що справді зверхнии
буде назват невага. Такі то
були тоді часи. По наших бурсах
і гімназіях і потім дещо з них
споминати. Всю мудрість старалися
тоді вганяти до голови учникови
буком.

Насміхався з учителем Юрси
Був той учит. VIII. кл. Марчишин,
ученики називали його „бичкай“.
Мав він здаєсь ті добрі прикмети, що
мав гарний голос (сильний бас)
і що добре упивcя (був форшубан,
форшубан називають віддаючого ся уч.)
Позатим був це страшний сатрап
високого до учнів нас не навчив і
з ким мир тримав з ов. я стрічусь
ся всі однако зле згадували його.
Був це селянський син темної селян-
родини без рідного виховання з дому
(дикун), котрий дорвавши ся так
великої влади в бурсі бив і прямо
знущався над всіми. Не був це
уч. VIII. кл. виїмком, розуміється.
Поза Штирком здаєсь не знав нічого,
а в тім що був це учень на
порозі академик. Поза колонією
і своїм селом здаєсь нічого не бачив,
а крім предметів які учився нічого
не знав. О вихованю не мав поняття
(в дому його не учили) а о товариськім
житю також ні. Таким

отамаків було в тих часах більше.
Задержав ся, бо на нім доказовий
щоб пригадати собі як то тоді бувало
дуже мало спільно з педагогікою.
По кімнатах в бурсі були старші
ученики (з вищих клас) т. зв.
менторі = начальник кімнат, а кожда
класа мала ще свого інструктора,
котрий що дня всіх стільно питав
лекцію. Коли хто не знав лекції
то дістав в скіру від свого інструктора
коли добре пішло то від свого
ментора, настоятеля Марчишина
або його заступника (оба мешкали
в осібній кімнаті в партері), а коли
мав „пролекцію" то міг дістати і від
„проф. настоятеля" бурси пр. Галібся.
Справедливо тепер зазначити мушу,
що жоден інструктор старав ся
когось дійсно навчити (пояснити
х-ученикови осібно скажем
„полекції" того чого він не розумів)
того не було. Вправді кождої хвилі
можна було звертатись до інструктора
але чего майже ніхто не робив, бо
боял ся.

Інструкторами і надзорами були найздібніші злочинці, звичайно задармо здержувані в бурсі. Такий пан старав се бути як найстрогіший з свого фаху, дуже строгий для підвладних, тішився ласкою отця завдяки котрому сидів задармо в бурсі. Були це злі. Курйоз, кожний день ходили з книжкою по кімнатах і зваряли за порядок. Порядок дня в бурсі був менше більше такий: Рано о год. 6. будились всі, кожний стелив собі ліжко і йшов митись до спільної умивальні надолі (в сінях). Потім збиралися всі на сніданє до їдальні. По сніданю збиралися всі парами збиралися на подвірю і йшли до школи. Ту на подвірю був ще переглад як хто убрав ся (чистість черевиків) і чи не було все в порядку. Маршалик завертав до кімнати вернувшись по школі приказував голоситись у себе, щоб укарати. Кар (крім биття) не було інших що також гарно характеризує бурсу

життє в бурсі. По заняттях сходились
всі подвійно [illegible] до бурси
на обід. По обіді дзвінок давав
знак, що треба іти до парку учитись.
Перед вечерою скликував дзвінок
з парку учеників назад до бурси.
Парк прилягав до бурси і з галерії
дзвінок було добре чути по цілім
парку. Вечорами перевіряли
інструктори лекції. По вечері
ішлось спати (дзвінок). Для руханки
вправді був на подвір'ю рек, але
звичайно гімнастикуватись ми боялись,
щоб часом інструктор не накричав:
"що ви все гімнастикуєте, а потім
лекції не вміє!". В неділю пополудні
всі разом ішли на Косачів (або задвірки) на поле-
прогулянку. Тут були забави
копаного мяча, кічка і подібне.
Купатись ходили також всі разом
(взимі до лазні). Позатим до
міста, коли хто хтів, тим мусів
звільнятись у наставника і подати
причину виходу (іду купити
те і те, приїхав батько і подібне).

зараз заспокоївсь не позволяли мені
в місто взагалі. Розуміється, що при
такім житті як мені згадав мирилось
мужицтво (перед гімназистами
засоромлювся) і бурсаківство. В бурсі
половик жив вічно „під страхом" і дивно
йому випадало коли в парку
або на Косачеві міг вільно походити.
Бурса зварилась за каторгу і коли
скликував вечерами дзвінок з парку
дуже не радо йшлось до будинку. А мало
хто подумав би малі хлопці (в парку)
вибігались і тепер радо ідуть на
вечеру, на дечами — Харч в бурсі
був такой немориний. (не вже такий
недобрий не оправдая). Кухарка була
якась баба з села (небуло доброї
кухарки бо в місті (Коломия) не
тяжко було найти. Харч давали
3 рази денно дуже несмачний і не
дуже чисто зварений, харч мало поживний
і дуже одноманітний. Не все був
рисовий [illegible]. Ніхто не дбав
тоді про „молодь".

Може знали і дещо добре в бурсі,
бо що правда бурсаки добре вчили.
вчились, може дещо з практики
бурсацьких було добре - але певно
знаю те що взагал в бурсі
ніхто з вищих класах не займався
ним (утікав за статтю), до бурси давали
дітей дуже бідних і тих що не хотіли
учитись (послідна дошка ратунку
бурса) і коли в бурсі хто вчився
або щось доброго зробив але зате
бавився то все під примусом.
Може були такі що не хотіли
учитись або вигнати собі
радо [illegible]. Їх треба було
переглядати і карати то певно,
але ~~—~~ кари є різні (не лише биття)
коротко скажу що бурса в тодішній
годі була для тих котрих треба
було карати, бити, дивитися
чи всі молились etc - але не для
всіх учеників. Богато нам
сикувалось переслідувались

задармо, до бурси приймали їх
з. [illegible] да Харк. (звісі) Може
ще в тепер. [illegible] ([illegible] [illegible])
Задача бурса що в бурсі вчили з
зелених відмінній, науки, поради і
взагалі нічого про виховання.
Спільно поза лекцією з предметів не
було нічого. З бурсі був зразу з кімнат
8. (I. поверх, камениця взагалі I. поверх.)
з кімнат простенький, що належали
до помешкання професора. В тій
кімнаті мешкали зі мною. Євген
Калениковський (тепер Матвієв прав),
Ремерис, Степан Головацький
Стадник, Нікрумелан Гора (
[illegible] сака і [illegible]), Про інших
вже знаю нічого. Крім тих були
в тій кімнаті Шмигель і Кривошия
(товариші сака). З інших мешкан-
ців бурси запам'ятав [illegible] з III кл.
Мельника (товар. сака, мешкав з ним
і в [illegible] в празі, про що буде згадка

підже), Костіва з III. кл. гімн. (його брата, що ходив зі мною до 1. класи.), гов. Колодчинь-кого (ходив зі мною, його брат був режисером у Велик. кімнаті на горі) Голинського з V. або VI. кл. (підзі-рне Жидга приїжсаного журна, Мигалюка Михася [ходив рік вище від мене мешкав з ним в малій кімнаті на долі (за право) тепер він живе в Делат (сусід)], Шимковича з. вищих клас (здаєсь засуджен. настанник), Радловський здаєсь Модест (кип вет. спаній через Коломолоний, його брат дуже ходив о рік вище від мене і Мореса, він о вияв по мито лидчино за улицю акраз за Кор. укр. посла що вийшов горі улицею з того було велика „халепа"), –

Богато інших памятаю ще, „але за-
бачив їх", але назвиска їх вже позабу-
вав. Може памятав би і інше
але вже в кінцу що від тої мабуть
з рештою не бачив ся, а ходив з ними
або мешкав коротко, бо скоро відій-
шов до Городенки. Тих котрих
стрічав пізнійше згадаю ще пізнійше.
Ми з братом мали в бурсі
свойого інструктора (вибрано кожну кла-
сі) Юру Шкрумеляка, а ю
зі згляду на карикатури які
нарисовував в бурсі і такої на
нє, мого інструктора тогось нас
навчив. Батько може був би нас
не давав до бурси, але зробив це
через брата Стаха, котрий так
не хотів учитися. Батько приїздив
до нас до Коломиї часто, а коли
ми були в бурсі, то привозив також
харчі, бо в бурсі панував голод
мимо того що оплата не була
така низька.

Крім того мотиря приїздив до колонії з Шелапина Бігуз (зелений з зарічча) по пошту (для рабітки деяку сьної) до дирекції колонієвої і при тій нагоді привозив нам все харчі і мило білля. По оберіах (і при кінці місяця) фірму його відвозив нас до колонії обідово, бо тоді було мало весен (возів) — за свого приїздили ми деліжансом. Відвозив нас все сел. Федір з зарічча

Його виправив нас до колонії з великими бляшанками кураги в котрій можна було ховатись. З того курора товариші в бурсі все сміялись і називали його магазином, через це могли все ми мали харчі (без них у бурсі був би пропав). Коли його приїхав то ми радо відгвар[illegible] його як можна, щоб вирватись з бурси хоч довго по [illegible]

поїзду любили лишатись за
стайні з портієром <u>Hartungом</u>
(далекий зять кревняк).
В гімназії професори ще не були
але наука ішла також як би
під мусом. Як вже згадав пану-
вала схоластика і секатура.
Директор. Були звичайно були
філологи (і то не менш вкогний)
що вчили греку лат. (прим. Мосто-
вич, Сабат). Через те грека
латина уважалась за найваж-
ніший предмет, що не учні
було страшне і ті старші предмет
добре загадували схоластику старшу.
Не рідко тогда було почути
від п. Проф. „не дам тобі першої так
як не моїй долоні не виросте
волосся", або я „тебе зітну
не перейдеш до вищої класи".
Учили страхом і панувала
тоді метода „вилатане двійок".

Якось зі Львова дивились на ті часи. Дарма не каже для здорових людей старших, котрі мені рідні скінчили в такій атмосфері і все зажили все молодечого життя в гімназії. Коли взяти се все під розвагу, то зрозуміємо старших людей „старої дати". Они жили так і годі. Перед війною (світовою) приписані були для учнів гімназії (в гімназ) носили одні бразайову блюзу зі стоячим ковніром (лягаючий не вільно). За ковніри I. кл мала 1 срібний пасок II. = два IV. = чотири срібні паски, V. кл = 1 золотий пасок VIII. = 4 зол. паски. Все те за аксамітна чорна вилогах. Шапки сукняні темно помаранч (довгі), мали чорні з сиітими вилогами за аксам. ковніри.

шапка типу акуратною
з мягким заломленим дном
боки тверді – краска горожа.
Дно шапки служило добре учен.
за горня до води. Боки і шапки
з дном не заломленим і тоді
виглядали як спортивські
шапки австр. війська. Висота
шапки розуміє се була приписана
за переді шапки було „S"
що означало нам, подібно як
„S" = семинар. Укр. носили
український „S" і з тим гонор були
не порозуміння. Краєва шкільна
рада у Львові раз позволювала
її носити раз ні. Директори
були з нас все дуже вдоволені
і не раз заборонювали (звідтж здира-
ли „S" з шапки) носити укр.
„S". Учениці не дуже його слухали
і носили укр. „S". Одним словом з тим
не було порядку (раз позволене раз

забороха) а радше баламуцтво.
До мазури йшли усі зі звичайними
в руках аркушев. папірами (писати
писм. мазуру) завинчели в
сильно-довгий папір. Така то
була то „мутрізовка". Коли були
Неплюї морози в зимі тоді усі
страйкували, то є приходили
до школи і потім самовільно
йшли всі разом до дому. Звичайно
потім давали класи зміни.
Злими класами наказувались, щоби
такого йшли до дому, але така
облавання Нела ся так щоби
шкільна влада не довідалась.
Страйки такі карано карцером
або і острішими карами, але
звичайно тяжко було найти
винуватців коли всі солідарно
зривались.

Підчас мойого побуту в Коломиї в гімназії перебував якийсь час в місті архикнязь Карло, пізні-ший цісар Австр. угор. монархії Карло I. з своєю жінкою Зитою. До Коломиї приїхав архікнязь зі своїм полком ~~[illegible]~~ драгонів (з довгими вилогами в котрім служили переважно Чехи). Коли його змінював інший полк драг. в Коломиї і за кару дорогу з Чех (де перше стояв) аж до Коломиї відбув зе [illegible], але кінно. Наша гімназія мусіла також витати архікн. День був вільний від науки а вся гімназія уставилась при головній вулиці недалеко ратуша. Був приказ що за вид архікнязя (в 1 ряді за сивім конем) маємо крикнути „Слава" — що і сталось.

І нотка скінчена

архікн. був тут в ранзі капітана.
Пара Архікн. замешкала була
в палаті Марієгільф (палата
Мил. поло Колонії недалеко станції).
Архікнягиня ходила пішки сама
купувати ягоди (черешні), похоплю
мала збирати в попереді їздити
в своїх кімнатах, архікнязь їздив
автом з шумами (шумлами)
і робив тим пороги архікнягині
дуртий. Найбільше мороки мало
з ним військо, бо як раз авто
його переїздило попри касарні
говорити на головній варті людів
кричати „Gewehr heraus" = Warta
pod broń (на честь замкалася
офіцерам від майора і вище
міс. дому). Архікн. часто їздив
автом і крик вартового на
ціле горло чути було добре
з касарні коло церкви.

Підчас мойого побуту в Коломиї
відбули ся якраз вибори до парла-
менту. Вибрано в Коломиї Kleskie-
го і від укр. здаєсь Даниловича
ред. кат. не пригадую собі.
Вибори були досить бурливі.
Селяни ішли „калачами"
до виборів і військо мусіло
їх розганяти, щоби ішли поодинць-
ко. На тротуарах фарбою пови-
писували „Precz z Kleskiem"
і тим подібні річи. Підчас тих
виборів були рівнож драгони
в Делятині (але вибори були
вже спокійні). В Коломиї
підчас моєї науки в гімназії
відбула ся „виставка гуцуль-
ська" в „Reitschule" поміж
драгонів коло стації (не доходячи
до стації). Оглядав тоді гарно
були вилянки гуцульські
вироби, між тими були
лапки на медведів і гуси.
Колодки робив мого батька.

кілька разів давала гімназ. молодь концерт в честь Шевченка в гарній салі Народного Дому. Кождий раз коли був концерт приїзджав батько тато і ми всі разом йшли на концерт. Тато був з нею дуже вдоволений бо для звичайної її не було дітсько розвита. Підчас одного такого концерту був в Коломиї Др. Ів. Франко і відвідував докторів своїх знайомих ~~перед котрих~~. Франко виглядав тоді вже дуже старенький і весь час сидів за сцені (параліж). Стахо почував ся в Бурсі в Коломиї далеко гірше ніж я, бо його вдача так не підходила під вибор бурсацький. Дома ожививсь він підчас 1912 року коли то все заносилось на війну з Сербією. Коломиї могла було бачити більше війська ніж звичайно, а також в Желатині (підчас ферій різдвяних) бачили

83).

ми зелізний мост обсадрет
військом. Єдино мій батько теж
не любив.
До характер. Горішньо дитя
в гімназ. добрали ще що підгас
Мазуром при [illegible] ... року
моряка було бачити по мурах
Нелики записи (проф. [illegible]) Шептайло
і хрест коло того. Також ве
рідкі були битва мнеб професор.
Правда ще бравилась пісне
але ве так густо як оді.

В гімназії в Городенці
від 1912 (29.IX.) до 1914. (28.VI.)

Записків з того часу не мав також фактів, а дати (декотрі) взяв зі свідоцтв гімназійних.
Як я вже згадав Стах не міг довго видержати в колонії. Він ішов все за тим, щоби з відтам видістатись.

За Стахом вкоротці і я відійшов з колонії через те, щоби були разом, бо і родичам не вигідно було мати одного сина в 1, другого в 2 місці. Ну і те що молодшого дають все там де, і старший брат. А правду не дуже тужив за братом (за його опікою як старшого), але колонія мені також вже не подобалась.

І справді життя в гімназії [в Городенці] було куди то цікавіше. Була величезна різниця між життям в гімназії в Коломиї і в Городенці в тому самому часі. Укр. приватна гімназ. в Городенці з правами прилюдності була ще молода. Укр. гімназії звались все „модерна" і поступова. Директор гімназ. був А. Крушельницький (письменник, пізніше видавець „Нових Шляхів" автор „Рубають ліс" і інших праць). Передовсім була це гімназ. українська чисто не руська ще як в Коломиї (діти [illegible] на [illegible] звертались [illegible] [illegible]). Головним предметом противно як в Коломиї була укр. мова. Директор гімназ. сам українець (видав пару укр. читанки для гімназій) був в гімназії [illegible]. Термін „українець" тут не був вже лихословним, а противно був [illegible] „[illegible]". В гімназії і бурсі панував такий

зовсім інший дух. Найважніше
робило тут здаєсь те, що Мигаз.
в Городенці була приватною. Учи-
ли ту також куди краще. Можна
дійсно сказати, що старалисє
чогось навчити. Учень почував
себе тут зовсім свобідно, не бояв сє
вже змісу, не було вже сикатур
і того страшного аскетичного
надзору, що в Коломиї, а мимо
того рівень науки стояв краще
може ніж в Коломиї. Відчув є
ме сам на собі. В Коломиї
мене брала нехіть до науки
ще і ліз(я) слабо з класи
до класи, де в Городенці вибив
сє сейчас на відзначаючогосє
ученика. Правда єм
я вже згадав в Коломиї не зда-
вав, а ще собі справи з цього
мойого життя, однак думаю
що хоть частинна кардинальна
зміна в моїх поглядах на
життє, то вже таки не могла би

Коза мати такого великого
значіння (краще наслідку), що
зі зовсім слабого учетика вибиває
морна про за скоро відзначаючого.
В Городенк. гімназ. мало ції від
зовсім „модерних духом". Я не
відчув ції тепер, вині представлю
собі зовсім докладно оте земорга
бути зі підгерисуто педагогічн
вишколи гоорор. Пін. пар кого,
литовського. Гімназ в Городенці
приватна пазам педагогам
заверало рад тим, що її
вдержат і старали ся о зно.
В Коломиї була „Казюкна" і не
гра зло старались о зно.
Аниг Анпихіт бльр поговорили
і вині капи то все ще звикли
дивитись на приватну школу
гірше ніж на державну. Кадуть
її та що там він кінчив
школу приватну або вайсь
нем кудди приватні, то значить

чого наука підкачала?
Ми наче привикли до казьонщи-
ни, державн. посад etc. Але чого
що я відчув як молодий учетик
не забрось. Бачу тепер що більшість
них молодих не дивилось. А раптом
і на це звернули увагу. Я горожений
став, я сейчас зовсім "учними
до науки" учениками. Підкреслюю
ще раз зовсім, через те що як
вчитель згадував моя наука
зачалась "сумно і не весело, без
честолюбів" і я дуже скоро став
учити самостійно. Я зрозумів
вчитель зовсім добре ціль моєї науки
і вчитель зовсім свідомо і з великим
ми старанням" старав ся
все іти в перед, добитись
до кращого, дістати як найкращ-
ного на свідомові і взагалі учив
іти до доброго і уникати зла.
Підкреслюю це тут лишень, то
а якби молодший мій взяв
собі примір зі свойого старшого

брата, який тоак не міг бути
добрим прикладом для мене в шкіль-
ній лавці. Зазначую це не тому,
щоб себе тут похвалити (це не
буде ніхто читати це не „спомини
для всіх", але зазначую це тому,
щоби ще раз підчеркнути висо-
кий педагогічний рівень гімназ.
працівників. Гімназії, яка прецінь
мусіла мати на мене вплив.
З професорів які мене вчили згадаю
таких (в класі II. і III.): господарем
класи через оба шкільні роки був
Яків Кульчицький, котрий учив також
греки лат. (мав книжку в світ. війні).
Релігію учив отець Федів парох з
Глушкова (кілька км від Городенки
звідки він доходив до гімназ). О. Федів
любив мене дуже, бо я і от. Добротвір
були у него найл. учен. релігії.
Укр. мову учив директор гімназії
Антін Крушельницький (з його дітей
запамятав дочку тепер здаєсь чи не
славна співачка). Польского учив
Навроцький [тодішній заступник

бурси, оженився з дочкою свящ.
з Далешева з села звідки походив
мій райбл. говорив Марущак
Олекса (чому не запамятався?).]
Іменинне учив пр. Лебіщак, замешк.
у власн. домі в Городенці недалеко
гр. церкви. Пр. цей любив збиратись
по старомодному, був досить строгий
дуже скрупулятний в ... а при тім дуже
добрий професор. Історію-географ.
учив Клюк Андрій молодий учитель
дуже червоний і грозив дивак. (мав умерти
на сухоти в Харбіні за дал. слідо був учив повіки в
пам'ятний випадкі, що недалеко згадано
ще вище). Математ. учив Годова-
нець (пр. з погоди зразу засмакавсь
бурси в Городенці). Тамож прир.
знання учив цей проф., а потім проф.
Хомик (Холин? хорий або на скоро.
або пізніше). Рисунки учив малян
пр. зар. школи
дуже любленої всіми учениками.
Історії україн. учив Костанюк
(молод. пр. кавалер).
Пр. Задорожний учив гр-ки і був
господ. класи V. до котрої ходив стало
коли я ходив до класи III.

Стрию з всіх клясах учив Евген Шепарович директор повіт. тов. презид [illegible] учитель стрию. Лікарем гімназ. був Др Міхаловський (батько інженер ек дуже добрий лікар).

з учеників які ходили зі мною до
одної класи пригадую собі тепер
таких: Марущак Олекса (гарний
хлопець з Далешева був з ним разом
у бурсі, не був мій найближчий товариш)
Голиноватюк (служив з ним пізніше
в I. комп. 58. полку австрійського)
Рибчук [учив його в 3 класі, він сам
мешкав у родичів в Городенці, близько
місцевих рвав з рибою за Дністром.
Ти до чого іра тло з бурси попри
костел, ринок, попри лазню
(тої 1. в Город.) в долину (недалеко від
звідтам]. Містенька Наталія
(дочка лікарина в Городенці мешкала
майже за містом при дорозі, що
йшла до села [illegible] Чесьнова, де
були простої левади, де ходили
з нею на гімнастику і де відбув ся
з двох соколів. Міст. мала по війні
вийти заміж за жандарма і перестала
учитись. Вона мала старшу сестру
котра ходила до жін. приватної семинарі, який
закінчувала тоді в Городенці здаєсь
в 1913. р.). Тепер обі вони учительки.

товаришка Оринцун (~~Оринцук?~~) дочка писаря в Городській.

Левко (~~Левко?~~) здаєсь рік сидів з Есєзова Тільного.

Гуран Тарас (син свящ., з котрим пізніше здавав матуру в Сокалі і відтак зустрівсе тепер в Празі [illegible])

Демчук (здоровий, великан)

Миклар (великан богатир з Демчуком були найсильн. і найстар. в класі, сиділи оба в послідній лавці.)

Михайлюк (найменш. учень в класі, грубезний прозваний і [illegible] писав всіх своїх товаришів [illegible] в бурсі [illegible] бурсацький.)

Добротвір (здоровий, малого росту блондин зустрівсе пізніше з ним в гімназ. у Бродах.)

Кропалівський (син [illegible] захворів з сараньчею, зарозумілий забієка, — Кропалівських було більше в нижчих класах).

Трачук Василь (зустрівсе з ним пізніше в Празі, тепер інж. горн.

цільний, д. здібний, добрий товариш
зпоміж знайомих). Гнатюк (Волод. здаєсь)
син знаного етнографа, пізніше
студ. в Празі, рослий, виїхав до ССР. Р.
страшний авантюрист. Гайківський
Николенко (хороший був і коли
говорив то д. довго і не заикувався,
він то при іспр. (у пр. Клюка) питати
не міг довго вимовити Ришард
Львине серце, зглядно він заикувався
здаєсь навмисне, щоб за той час
ов. пану відповіли і потім Львине
сказав Ришард Львине Серце
(або не догнав, або навмисне щоб пану
відповіли), за що дістав був з іспр.
пранцузьк. Є знав його математ.)
Цюлькай родом з Глушкова (звідки
походив Ганецкий о. Федів), служив
се з ним пізніше в Гімн. в статисти.

З інших учеників (які ж ходили зі мною) пригадую собі слідуючих:
Дідич Іван [ходив в 1914. році зі Станом (?) до V. кл., був настоятелем бурси в городенці (?) за Котиківцем (?), служив при 58. п.п. австр. (скорострільна сотня), потім був за суддею в Дашаві]. Дідич Василь [в 1914. зі IV. кл. рідний брат Івана, оба вони родом зі Стрільча (згубив)]

Дзіолибак Василь в 1914. зі III. кл. мешканець бурси за Котиківцем, великий сміхун.

Вівчарук в 1914. р. зі III кл. мешкав у бурсі за Котиківцем дрібного росту, по війні вів короткий час кооперативу в Делятині.

Юрків в 1914. р. зі V. кл. мешкав у бурсі головно в малій кімнаті з Кривовичем і Гнатюком, фризієр (сам) і вирізував все рамці з дощинок.

Паньків в 1914. р. зі IV. кл. великан силач, підозрілий в тім, що бив [illegible] свій товар.

рідніший Ковальновської Зені (був мимо переходить і не можна його розпізнати)
Новальновський (здаєсь вістр) в 1914. р. зг. IV. кл. замешкалий в городській при гостинниці суд-сайт'я (він брата молодший від. Новальновська Зеня в 1914. р. зг. IV. кл. сестра, судіювала в празі фільософію і кінчила тим заміж.
Гайновський Андрій ов. стаха родом з Серафинець, малого росту сміявсе з тим з відти. Він служив бод. при кавалерії Усс.
Бачинський Гринь овав. стаха атлет за ціху Лип. рильний бас, мав здаєсь брата в одній клясі. оба здаєсь з Серафинець.
Кривацівський Василь ов. стаха
Косминка ов. стаха
Баран в 1914. р. зг. IV. кл. мешкав в гал. бурсі, курив дуже і хорував за груди, зжився добре зі мною в 1. кімнаті!

Рудик в 1914. р. учен. IV. кл. родом здаєсь зі Стрільча, якого говорив був зі мною в [illegible] старш. в Ебендорфі (якість служе ал Gefreiter). Токарчик Василь в 1914. уч. IV. кл. родом з Городенки (Марашкут), спізнувсє з ним пізніше в Бліндї. Лібстер Азріель в 1914. р. уч. IV. кл. спізнувся з ним пізніше у блим. з відд. до гімназ. ходило досить жидів мимо сего що в город. одна тільки молода гімназ. [illegible]. Данилевичівни дві в 1914 р. одна в IV. друга в V. кл., дочки посла сестра їх вийшла заміж з проф. (покійний) унів. Шимоновича ~~[illegible]~~. Одна з них (бувш. учен. город.) ходила на правн. виділ укр. універс. у Львові. Акібчук Микола обв. брата мешкав в бурсі головний групи з Забілко, він старший віком, сер. росту чорний, спізнувсє з ним пізніше з відди де він приїздив з війська до гімназ. на здачки.

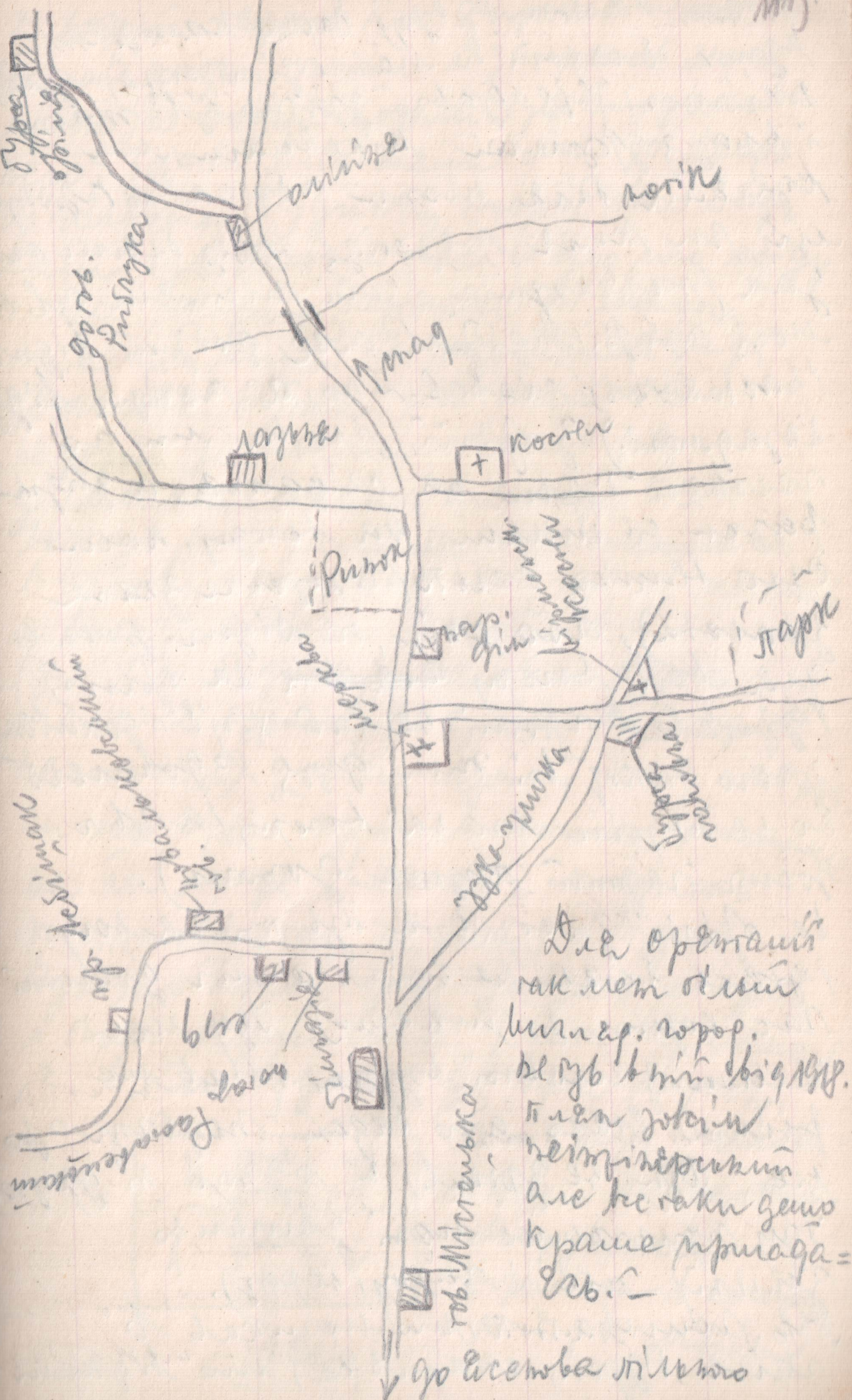
й ще згадав про добрі сторони приватн. укр. гімн. імен. Т. Шевченка в Городенці а тепер доповню ще дещо. Гімназію що існувала з початком шкільн. року 1909/10 в ріжних будинках Тов. Педагог. в Городенці з початку гімназ. містилась в шкільнім Просвіти за Копківцем.

Потім заходом укр. патріотичн. населення побудовано власний будинок гімназіяльний а з 1911 все вже в новім будинку який від того шкільного і від того часу гімназ. мала вже права прилюдності.

Першим директором гімн. був Кирило Полянський емерит. профес. з Коломиї, а першим катехитом о. Козларчук (пізніший парох Городенки був ще за мене в Городенці). За добре треба згадати і те що в гімн. в Город. були польський і рисунки були предметами обовязковими (бо як відомо надобовязковими).

Крім того в гімн. зимою ще
задовольн. різних робіт, але практ.
як столярку під наглядом вра-
хована. Всі мапи образи тощо
в гімназії виконала мистецька
молодь сама і то без закиду
(рами дуже викінчені гарно пансер.
що рівнялись майже експонатам).
Гімнаст. вправи в літі велись
все за містом (недалеко Міської
за болотах). Гралось зі замилуванням
м'яча і грав з нами (знав дуже)
все пр. Курильський. Взагалі
спортови привязувалось богато
ваги і я в городецькій займався
ним як тільки дозвіл і городецька
(головою Мипатії маг і „пічка"=
„палчедо"). Взагалі гімназія
в городецькій була як на той час
аж дуже модерна. Гімназ. давала
часто концерти в нар. домі, як
також старші препаратори (міщани
професори працювали в хорах також).

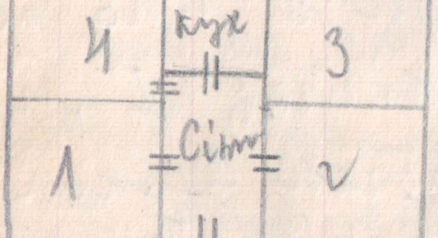
В Бурсі було подібно. Віяло все
духом „модерніма", було свобідно,
учених був як в дома і учились
все не з примусу. Учитися в бурсі в город.
з [illegible] з калан Бурсі було [illegible]
[illegible] (Коли вони [illegible] собі
[illegible] що займ... [illegible]
[illegible]). Бурса мала назву
„Селянська Бурса". Головний буди-
нок містив ся тепер коло Вірменсь-
кого костела, а філія була на
Кошкевичі (дільниця городів).
З початку був на філії потім мешкав
в головній бурсі. Філія була це
селянська хата, огороджена високим
камінним муром (такі всі там
огороджені). Кімнат було там 1 на
ліво а три на право від сіней (входячи до
будинку).
В кімнаті на ліво мешкав я
з братом. Там мешкав також засно-
вник філії Іван Дідич (його заступником
був Стах), Василь Дідич і ще кількох
товаришів. На право мешкали
мої товариші, Вівчарук, Михайлюк
(Борщук з моєї кляси) Дзюмбан Василь
і инші.

Для орієнтації
так мені білий
милцар. город.
не був в ній від 1918.
план зовсім
[illegible]
але все таки дещо
краще пригада=
єсь. —

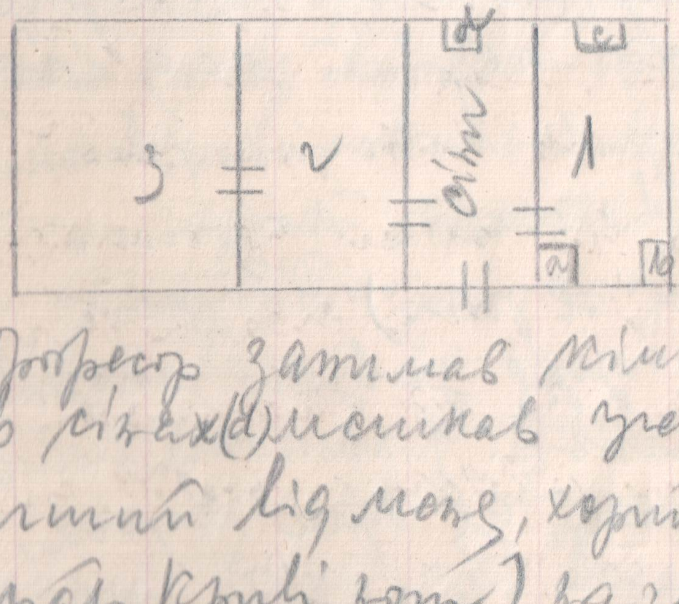
побіч хати (ззаду) була комірка
крита бляхою. Я мав собі місце-сховок
яке мені вуй давно зробив зі старого
і враз з другими цікавими ми
сиділи біля мами або навіть пробува-
ли ми лізти перейти через близький
дах (переходила і мій пістолет зів се-
мені прир. відібрав, але добрий дідич
(василянин) сховав його, а потім віддав
назад мені.) З фірі ішли ми до
гімназійної бурси на сніданок, а звідтам
разом до школи. На вечерю, коли
було велике болото (Городенка знана
з болота), або сніг, то дідич робив
для всіх вечерю ~~для всіх~~ на фірі,
(діставав гроші за чай хліб і до хліба)
з того також всі були дуже вдоволені
бо не мусіли іти на вечерю (а взимі
досить гарний кусок дороги).
На фірі захорів я зів тоді на ногу
(дістав флегмону на нозі і не міг довший
час ходити до школи). Їду мені
носили з гімназійної бурси. Мав це
робити стало, або бодай подбати про
це. Він не зробив ні одного ні другого
Їду приносили мені знайомі
зимою - або і тато (зараз).
Проф. гімназист що мешкав в
гімн. бурсі, скаржив ся, що відколи

я хорий тяжко їм виробляти. 113).
домові задачі тощо і запросив мене
щоби я бодай хорий був близько
него: задачі виробляли ми разом
в чоловічім будинку, перед тим по обіді
коли був вільний час не було ще обіду
а ми скорше вертали зі школи
ніж кн. вищі. Я перейшов тоді
до чолові. бурси, ще якийсь час
не ходив до школи і спав разом
з Головатюком, а потім не
вертав вже за зиму і замешкався
в чолові. будинку. Від тоді не мешкав
я вже зі Стахом разом в 1. кімнаті;
(зн. в 1. будинку). Чоловіча бурса
мала 2 будинки (в 1. мешкав проф.
наставник) досить гарний сад і город.
Чи це була прив. власність (винайме-
на чи може власність котрогось
товариства то не знаю.) В бурсі
відходив також дуже завзято спорт
і була купальня. З початку мешкав
я в тім будинку де була кухня,

а от зразу з Головатюком Паньковим
Марушаком і
іншими в кімнаті
ч. 2, а потім

В малій кімнаті (3) з Бараган etc.
кімната (2) була зараза їдальнею
для обідів коли вона приходила
за стіл. на обід. В кімнаті (4)
мешкав настоятель брат зісник
Кривович (як слава була вже о ній
згадка в касах.) його братик і
зг. Горжів (як слава орнізер).
В класі III. мешкав, а в брсі головн.
в ній будинку де він мешкав проф.
настоятель Навроцький (з'ять нас
таського), який могла опечь са
як вже була згадка.

Професор займав кімнати 2 і 3,
в сінях (d) мешкав учитель класи
знаний від мене, хоча за авт. хороба
(мав криві ноги) назв. його не
приладдя ..... В кімнаті 1 мешкав
я (a) (b) = Марушак Олекса і (c) =
Еміліч з ним учитель. Була не кімната
протекційна як в ній я і Марушак (з його
села походила дружина пр. Навроцького).

115)

В III. кл. мав я ще 2 лекції
і заробляв гроші (хочай їх не тра
не було бо батько дуже старався ще
о нас). Одну лекцію мав я у свого
ов. з III. класи Рибчука, а другу
у Латишівського Миколая котрого
знав мій тато (Рибчука від
предметів). До обох ходив я на
лекцію до дому, а Рибчука ми
не давав ще книг в класі II.
У Городенці був добрий звичай,
що інструктори були з тої самої
класи. Не було добре бо інструктор
все руб як що значить відповідає
в школі з того писати того не
знів один. До Рибчука ходив
я за лекцію до дому де діставав
крім плати ще підвечерок або вечерю.
Рибчук (тато не пригадую собі)
був найст. сином в дома і батькови
залежало дуже на тім щоби він
добре вчив ся. В сусідстві мешкав
Рибчук II (брат), а з города Рибч.
котрого я вчив в дом видно було
2 сестри рибні (рибівські). Здаєсь

що Теодор має бути там
евакуований. Коли заходили вже
темні вечері і казка ще була але
зимою не було вже богато їхали
ми оба школярі возом, до того
(ти візник) платили за місце за пас
за мід. Зате латинського знов
було гірше він запикувався і знов
було гарко. Все таки мої зуби
не ренетували і мали все порцію.
Життя бурси як де і згадав було
далеко краще ніж в Коломиї
й з бурси ходив за лікий і ніхто
не звертав ся. Взагалі звиклись
до міста не тра було так само як
в Коломиї, але про се був порядок
і ніхто ніч не надуживав. Порядок
в бурсі був менш такий як
в Коломиї (як взагалі по бурсах)
але куди демократичніший.
Що найважніше бити тяжко не
бив, а їсти було досить і смачно.
Голодним не тра було ходити, а що
ми не найважніше для дитини
зростка (в Коломиї голодував

забідував ся замолоду і жив
під вічним страхом). Легкійо по
бурсах жилось як і в колонії, але
учнички не мали перед нею страху
і мусили дещо тогось научити ся.
А тут з легкійо звільнений, то добре
учив ся (мене не жилось легкій)
від самого початку
В колонії жилось легкій в бурсі
кождого до кл. V. (а уже року бачить
класу V. тільки тут в кл. I.). В коло-
нії від учнички з сідмої
вищої класи казалось „Ви" (і звич.
боялись), а дальше від пан
інструктор пан ректор і т. д.
В городенці також респектувалось
від сід. вищу класу, але все
не випадало аніж по товариськи
і приятно. Мимо того що
в городенці в ?... І в бурсі
научувати від такі ліберальні
відносини, мимо того наука
ніяк на тім не терпіла, а
противно зискувала. Свободи
ніхто не нарушував і не може
з небрас. Боку крайнє ...

застрашних дітвору. Згадати всі
такі муки, і те що з великого
згадуєсь у відношенню до своїх
професорів. Брат мій і далі не
заминив свойого військового
духа і горілочка помимо всіх
своїх добрих сторін не направила
його. Він все зле вчив ся, зглядно
взагалі вчити ся не хотів. Тенус, стар
ший за 3 роки від мене не зрозу-
мів ще вгороджений що гра утиків.
нераз приходило і до смішного.
Професори лаяли його казали
йому, щоби брав примір з мене
/казали: брат твій молодший вже
маті має все дуже добре на
свідоцтві а маєте все недостаточно/.
Що товариші вимовили тобі
за правду обсунали мене, бра-
тували і повчерали мені
те що сказано було в класі до
брата. Я гордив ся лиш бо
що товариші були в 2 класі
старші ученики і найвища кляса

в гімназії. (в 1914 р. найвищі
клас. була класа мала). Не хотів
би і його згадувати але мушу
бо образ був би не вірний а дещо
не зрозуміле. Мій брат мав
але інші здібності і то немилі
якою казала мама. До чого він був
з переду яке йому приходило
легко там, де товариші мало зробили
в гімназії там все позаду і могли
його ми подивляти. Загалом не
було коли він був би бідний
і ходив все за вікопоза.
з класи до класи (ледве що) переходив він.
В IV. класі заявив що кінчить
лише IV. класу і йде до кадетської
школи. Простосерді думали, що
скоро його позбудуться і що до
V. класи не буде бо він ходить
дальше не зробить їм, гнівний (міг
би відійти до іншої гімназії до
вищої класи де переконалисьби
що нічого не вміє), через що
перепустили його через тайні

і дали добре свідоцтво з IV. Кл.
Розуміє ся, що кат[illegible] Стах по
феріях вернув до кл. V. (назад) бо от
його спалили. Стах міг би був
бути приняти до школи кадетської
але батько о не мало старав ся і не
умів старатись. До кадетської школи
приймали що так жару самих
еліту, а передовсім синів родин
військових. Тра було багато доложити
старань і виробити собі плечі, щоби
бути приняти. Брат не мав плечів
за приняття, а батько не умів старатись
о те. Тра було їхати поробити
зорі знакомства і проче — чого не мав
зробити мій батько. Брат тоже пер
за те що хоче іти до кадетської
школи кавалерійської (здаєсь
одні 1. за всю австрію в Mährisch
Weisskirchen). Там приймали
майже самих шляхту (тра було мати
власного коня etc) і з него з часом
брат зрезигнував і годив ся вже
на кадетську школу жар. піхоти
(конотоп Львів). П. з. Гетер (що мешкав
оді напроти нас в Делятині)
обіцяв був братові, що буде

старатись о принятє брата
до кад. школи. І правда він дуже
зробив тут більше чим тато, але може
так сердечно не хтів, або і не міг.
Тато побачивши що хтось інший
старається за його сина, зачав ни
може і вберегуватись (дурна образа
і говорення „най іде до Чебера".)
Брат також відвернув ся тоді через
це більше від батька і не все не
могло вийти на добре. Зле дуже
как родичі не уміють виховувати
своїх дітей і про тих старати
як не було у мого батька.
П. Чебер обіцював що має знайом-
ства, знаєсь з Натальми і що
постарає о принятє - але не все
скінчилось на нім. Брат дістав
відповідь з школи кадет (з моравського Берна) що
не може бути принятий бо тіло
вже прохання - значить делікатна
відмова. Брат сам не міг ту
нічого зробити. При асентерунку
(поборі) до кадетської школи
дістав узнаний за зрілого (в
Станиславові). Не було тяжко
бо при такім поборі до школи

Юра було бути ідеально здоровим
(на заводового офіцера австр.); його
брат добре вивязав ся. Юра було
тепер дальше старатись за него
але не було кому. Братови не
лишалось з чого иншого як вертати
назад до гімназії і розуміє ся що
проф. тут не могли єго перепустити
з класи V. до VI. При тім він від
вашого майтре не цікавив ся і що
найгірше легковажив собі школу
і професорів. В Городенці познакомив
ся він з статистою Віденських опер
ама Михала була спера „на сезон".
Тоді віденських оперів (теж колегенде[illegible] з дана
[illegible] назва), стояв в Коломиї, звідки
висилав свої статий по місточках,
для вихову [illegible] поетів для
віденка. Така статиста була
„на сезон" і в Городенці (коло бв.
„Ковальковського) де брати побачивши
дуже гарні роботи і примин.
Брат пересидрував вітто там у повтор[illegible]
і зараз і по 2 рази не показував ся
до школи. Своїх професорів зрікав
зараз їдучи на віденській коти

з усмішкою, коли ще ходив
до школи та робив мені збитки
професорам. При кінці [illegible]
року кинув і не показував ся до школи.
Розуміє ся що не міг не могло добре
скінчитись. Брат мешкав тоді то
в бурсі, батько платив за него харч
а він опісля не показував ся
до бурси і спав вже на станції
з Вітковичами. Батькови дали
проф. знати, щоби він забрав собі
сина (бо нічого нічого не лишалось)
і коли батько приїхав застав Стаха
в корчмі з товаришами (не в бурсі).
Розуміє ся, що бої тра було щось
зробити мож? зроби якась бодай-
міна засобів знайти сина а
бодай взагалі щось зробит, а не кричат
і назад поїхати до Делят, що зробив батько/.
Стах відгрожував ся професорам (тоже
все ревел) і взагалі докучував
їм як мало (і хто знає ще такого злого.
взагалі рекорд мала горох. [illegible]./.
Пр. Кисюкови прийшов брат на
Андрея (імя професора) до помешкання
під дверi камінь з оборника.

Клюк як я вже згадав, то д. першовий
і зелманий дивак. Нераз попадав
він зголошовши, що загладав не вчасн
підчас години до жінки передерти
грубу географію Каминовського. Розумієсь
ся що нічого не міг при ній,
бо таку географ (тверда справа) зелано
було передерти. Тут не здаєсь одер
жит недабої в городжені. Браки
він не міг нічого зробити і боявся
його навіть, тоді що я найлюбимшого,
тоді могла [illegible] на слабших
на молодших Маревскім. І не
впало на мене. Розписую ся ширше
над тим довше, бо не мию 1 то
рода мій учитель якого згадую погано.
Я мав дуже гарні свідоцтва з II. і III. кл
Всі мислили (головно професори) що при
кінці року буду відзначний. Не було
би сталось напевно. Може і був все
дальше від [illegible] я тримав ся відзначним
якби не гасова з несхота до
заука спричинена власне недабачи
проф. Клюкаш. Згадую про такий
напів осип Маковей і інші також,
і не [illegible] не може запасть за професора

і такі люди родять ся.
Моїми (улюбл. [зайв.]) предметами в городецькій було тільки, геогр, істор.
З тих предметів учив не раз краще від відмінника (було їх 3-5 в класі).
З іст.-геогр. мав, а свого часу не лише на свідоцтві дуже добре але і на конференціях. Зараз все обернулось пр. Клюк зачав мене „скикувати", як він згадав за брата. [брат докучав тому] Я вчив ся на силах з тих предметів і був досить амбітний, що заслуговував ще імені „Контрікт". Дійшло до того, що коли з історії питав мене проф. якусь дату (не пригад. собі добре котру з істор. австр. угор. монархії) за часів Карла Великого і я назвав її добре, клюк сказав сідати маєш двійку бо тої не було. Я звернув увагу що можна ту дату справдити заглянувши до книжки за що проф. записав мене до дентика за не приличне захо-вання ся. Ту дату пам'ятав я дуже добре через довший час вдома дивив ся до книжки (одна в істор. була фікс. так як я відповів) на ту дату і жаль було

мені що при цій могли так
несправедливо скривдити.
Другий інцидент характеру зайшов
ся на географії. Що його так не
можу забути і ще тепер весь від
початку образ стоїть виразно
перед моїми очима. Пам'ятаю
все ще тепер з всякими подро-
бицями. Було це отак так:
на географію до пр. Клюка прий-
шов на візитацію дир. Крушель-
ницький. При обговорюванню
біфуркації питає пр. Клюк
чи знає хто яку біфуркацію
в Европі про яку він давніше
згадував. Встаю і відповідаю
ріка Манич. Моя правда годі
заперечити. Друге питання де
пливе Манич – відповідаю впадає
до Дону – Неправда. Професор
питає Демянчука (високого
форцуба) де пливе Манич. Відповідь
Демянчука: на Кавказі. Звід-
ти правда де Манич Дон ді
Кавказ (ще не зараз може під
Кавказом).

Клюкови ходило о те що я
зле відповідаю, дарма що не
було питання хто знає і дарма
що був не присутн. директор.
Я вже хотів бігти до мами показа-
ти Матич але якось змитав
ся і спокійно сів. Маю вразіта
що директор не знав що мене
кривдять. Все пройшло спокійно
і лекція геогр. закінчилась.
На павзі я сейчас побіг до
мами, де і Демчук признав
мені раніше що він зле відповів
ані зівну і інші товариші що
були мою мати. Не було нікого
в класі що пр. Клюк мене пи-
кує (о цім знали всі ученики).
Я був затомлений, щоби знали
де ми тої подкаритись за прор.
Що я думка міг тоді зробити
Почав і обкорувати пр. Клюка
через що зайшов не кілька разів
до дієтика. Все чапи я був
що справедливість за мною
і за будуче кати був питати
з геогр. і геогр. вставав спокійно

і тяжко відразу що очо не
знію. Запитаний голову не відповідав
заявляв, а що ю никода бо я
знаю наперед що дістану двійку
(чи буду учив чи не буду). Було
це перед кождою конференцією
і я за порадою старших міг
так проф. бойкотувати. Я мав
з обох предметів все дуже добре
коли прийшла конфер. проф. міг
мені змінити ноту на добре а на
свідоцтві дати достаточно, що і
сталося. Коли мав хто все дуже
добре не можна було йому відразу
вписати недост., бо ю на конфер.
було би здивувало всіх инших
професорів (не порадили мені старші)
Так сам професор звільнив
мені добру переднім дорогу.
Певне що не викликало в мене
нехіть до науки. Колиб я мав
вдома скажем батька Тимошенка
(скажем) у Львові, то він був би
йому всьому добре зарадив. Міг
бсейчас зарадити конечно, якаб

не все провірила (зовсім не
гарно всі рази що я відповідав
і що пр. питав в класі).
Так це сталось і як я міг як
дитина реагувати на кривду
яка мені діялась. Старався по
можності кпинови не кланятись і
не шанувати вже і інших предметів
як порядних. Так що з часом
і інші проф. загалом скартовав
на мене що жую ся (проф. Куль-
чицький і Косташук) (не зі своєї
вини). Я зів кілька разів записаний
в дневнику і за це діставав відповідну
повестку (хіба що що свідоцтво
було ще досить добре). Розуміє ся
що це конферентній Клин міг мати
кілька професорів за собою проти
мене, бо звичайно в це глибше
вглядати ніхто нехотів. А що
то за кривда і що діяла при
в душі малого хлопця (дитини), хай
така бачить. Таким педагогам
як проф. Клин належить ся
тюрма, они ломлять молоді

дуже і зараз можуть зломити
і мене дитя. Скоро прийшла
війна і я з проф. Клюном все
більше зближав ся. Певне що мені
початий фах з праці. Всеодно ж
не міг не віддати ся на мою дальшої [теперішньої]
науки. Звичайно йдесь все до
ліпшого, а я противно до відмінного
ученика не зблизив ся [вже] в гімназії,
але аж підчас гостини в Празі.
Правда що моя [тодішня] наука в гімназії
у відділі не відбувалась серед відпо-
вних ся для мене обставин (був у відді-
без родичів — добрі родичі дають куди кращу
опіку чим п. Гебер (диви дальше), також
фабрика музиків не порозуміння
початкове від того, яке мали тоді
мої товариші ученики).
Все таки мороз і пр. Клюн мав
злий вплив на моє здоровє. Так
часто лягав я науку в городецтві і так
погано що недалеко б мене зломив.
А мороз не був спосіб, щоби позбутись
нас обох з городеньки. Що правда
брат був неморливий для я процес.

але все таки не вірю, що вони
хотіли позбутись нас обох.
Мимо того всего (такого дуже вартого
факту підчас моєї науки) науку
в Городенці згадую як найкраще.
Не я зазнавав від передтим
і не може мене ніхто посуджувати
в односторонності. На загал біль.
в Городенці залишились ся у мене
в спомина[х]
все в як найкращому образі.
Наука в Городенці була все таки
у мене найприємнішою (з всіх
інших гімназій в яких побирав її).
Мимо науки (яку не дано добував
і все таки в Город. найкраще учився)
був і час і на спорт і на інші
прогульки. Де один мусів про
думати в Коломиї. У так подорожу-
вав я в Городенськім повіті не мало.
Був у свого товариша Мартинака
в Далешеві, бував кілька
разів в Глушкові у тов. Гульчака,
Чевка (чи Левка) в Ясенові Пільнім
з Одинків в Стрільчу і кілька разів
в Серафинцях. Памятаю також
добре з'їзд упр. Соколів (чи Січей)
в Городенці.

на площі за містом (тепер пл.
Міщенської, де біля. ходила за
вправи біля.) відбувались вправи
соколів. Тоді їх тьма тягнула як
рівсор і соколів кінних, за чорних
кожах в дуже чорних обручах. Наш
проф. Холмик (чи Холмік) вчив
соколів одного із чисельних
громадів. В городській вправлявсь
та як все згадав давати спорт
(кілька, м'яч [illegible], футбол = Hand-
ballon, кружки). З товар. Марушаком
грав все то кружки то кічки
в бурсі (галявині). З товар. Семанчу-
ком Шкляром і Ковальновським
грав все м'яча [illegible], за тим
перед хатою тов. Ковальновського.
Це було для мене добре, бо мене
і так називали тоді грубим.
Але „спорту" ми бились зараз
з жидами коли вони нападали на
нас як ми йшли з бурси або
до бурси за Жовківці. Малі
жиді любили взагалі бійку і бої
зей і тепер зейде. В город. було є

саме і жиди. Коли нас за
Кошиківку йшло мало нападами
за нас. Не було це так давно як
в Коломиї, де Черкасчи зі школи
мали всі нападами одні других.
Ми мали всі школи горю, але
в уличці жидівскі в тлуб з нас
ніхто ніколи не показав носа.
А господиній батько мене дбав за нас
добре. Вибрав мене зазадто богато.
Ми з Сташком мали корди з особна
дуже богато білля, рушників etc все
з монограмами що вигаптовали
і для панни як виправа. В народ
ній школі вбирали нас у футра р.
боброві шапки тощо. В гімназ.
мали ми всі 1 класи приписові
мундур, всі камашні і стічевий
о дві рівні годі ніхто мав з яких
не носив, тимбільше що ми були
серед селянських дітей і нас
білими виглядали на білих круків.
Згадую це все і підчеркую, що
мали зазадто" на це, о все
не дбаючи обертались противно.

Тоді що зато що багато вибрав,
але все таки не умів микочукати
(направити Стаха в городець).
Стах при кінці рік. року таки
рішучо відцурався від школи.
Коли я одного разу їхав з Рибунами
в поле за лід (дивізда), стрінув
я свого брата, що віз (кузинка)
цілий візок пашні, здається
„лічних" до роботи за статки
(може це були знакомі пана
„вахмістра" Кидяк статиці не
знаю). Ми розбалакались оді
пару словами і знова поки не
бачились окрім, а тепер ходили
оба до 1 кл. і були в 1 курсі.
Розумієтся що це не могло добре
скінчитись. Чи багато не мені
мему якось зарадить?
З лизого обходився Стах таков
не зовсім добре. Уже далекого
я збирав до скарбонки, (бо що
з тим було робити їсти мав
а все треба таког) — зараз

приходив Стах коли може не про
в дома (був на лєкції) і забирав
весь заробок [illegible] мого [illegible].
Додати ще що ми тоді не мешкали
вже в 1. кімнаті. Я жив з ним.
Наруштаном [?] дуже добре за лєкції
я мав все гроші і ми оба разом
ходили до ресторації "у місті"
пити квас і содову воду (пиво
боялись ще пити), а поза тим
учились – курити (пачку
тютюну за 16 крейцарів = пач. Przedni
tytoń! мав я завжди все.). Така
то була романтика наша
в III. класі. Стах ходив в 1914.
р. (за поганку [?]) до пятої класи
го і до найвищої одної класи
в гімназ. в Городенці. Я ходив ще
до класи третої і скінчив її
перед війною. Нічого. Стах Т. ки
не скінчив – дістав математичних [?]
предметів зерос (і з релігії), а
при поведенню невідповідній
дістав ще досить довгу записку
(згідно [illegible] від школи

обовязки і таке инше). Річ ясна
що це мусіло так закінчитись.
Було би добре для Стаха, якраз
зараз не почалась вся світ. війна.
Тоді батько був би з ним мав
богато мороки бо на що виховав?
До науки охотнійшої він не надававсь
ніколи і все був позаду. Щастя
його що сейчас таки вибухла
світ. війна на порядку він міг заблестіти
З кінцем шк. року в 1914 р.
приїхав я до дому до Велятина.
Стах до дому сейчас не приїхав,
бо боявся батька. Він поїхав
до п. Сікорських в Радиках коло
Козаний (колись Сікорський був жид.
жандарм в Велят. і мешкав у нас
за моєї памяти). Звідтам
мусів батько його забрати сам
до дому. От і тоді тут давали
виховання. Вкидати було те
що батько все пхав Стаха
до гімназії / до такої класи

відвіз його раз до Городенки)
– їхав таки силою. А ти не
можна було його дати було до
іншої школи (по 4. класі) – скажім
торговельної промисли – або до
реальної де нема гр-лат,
кого Стах найгірше не любив.
Як можна силувати когось
до науки кого він не любив.

Великі ферії минули в 1914. перед вибухом світової війни.

(Записків з цього часу не мав [illegible].) —

По тім всім що було в городецькій не міг єдино мати добрі вакацій. Все таки не що робив батько не є згідне з вихованням. Можна діти карати, але не можна знищувати [illegible]. Тоді не чув вдома взагалі доброго слова, а батько не хотів [illegible] купувати все не що було потрібне до науки. Не дивно не є [illegible] злочинного малого вдачі з. п. [illegible] мешкав [illegible]. Він мав [illegible] на наше виховання. [illegible] скорше про [illegible] П. [illegible] з зах. галич. [illegible] високо образована літ 50-60. Мусів він мати більшу [illegible] або може мав і матуру.

Відпали рідні його пізнали працю-
вав він все у годинарів і був все їх
правою рукою (був битий хлоп). Відзвався
він у рідні. В Делятині здаєсь ще перед
1900. р. вийшла від він годинарь в Косові
(де ми приїзжали до него) і в Рабові де
були ми кілька разів. В Рабові у него
була дуже гарна і раз батько (відводивши мене
сам до мами). Перед війною був Гебер
у годинаря Телеснилького (старорусин
москофіл - сидів в Талергофі - тепер
в Делят. підчас укр.). Його жінка [власне
не була жінкою рідною, бо підписувалась
Leopoldine Pickosch (здаєсь по своєму
першому чоловікові) була родом німка
з чех з околиць Arnau, Trautenau
(недалеко Trutnov в півн. Чехах)].
П. Гебер дітей не мали і жили дуже
розкішно. Кілька разів могли вони
купити собі якусь реальність за свої гроші,
бо він заробляв дуже гарні гроші, але
вони про це не думали і гроші
розкидали. Гебер брав все мене
і "брата" до ресторації і цукорні
"Rumel" в Делятині і частував
"цілими годинами в годинах поза-
канцелярійних. Він любив також
багато пити (нам оповідував Гостюка)
і це також не мало коштувало.

Пані Чеберова була порядна в душі. (147)
Любила все роздавати гостям презента
і таке інше. Коли до мене приїхала
до Коломиї до бурси, то закуповувала
все богато ласощів, а ще при тім
оно лишала 5 корон (для учня тоді
музика – для -/го сотнів аж і давав
батько) не були все великі гроші.)
Вони обоє були дуже ліберальні
для дітей. В 1914 році давав
все нам з братом курити, що розу-
міється ми тоді мали дуже любити.
Нотар Чебер був ізраїлітом, а родичі
заходили часто навіщався і тоді брав
нас до себе в гості, але мені мало
було. Сестрі за згоду часом купував
лякоцеві забавки етс. Отакий то був
пан Чебер. Доброго впливу на нас
він не мав. Зле не що батько позва-
ляв на те що ми більше пересиджували
коло Чебера чим коло нього.
Підчас вакацій в 1914. Стах вже
дому не тримав ся зовсім і все
пересиджував у п. Чебера. Не
дивно те дивне, бо він мав
там якесь „приобіцяне". Батько
безсилен був йому заборонити, бо
другий батько позволив би на

те, щоби його рід тримався
цеї хати других людей. Наша
бабка (якраз була прочитала через
коли прийшло що купити братови
з Орягу казав, „йди до Чебера нехай тобі
купить". Такі то були тоді відносини
в нашій хаті.

В червні 1914 р. (по замордув. архикн. Фердінанда) вже досить поважно
думано про те що до війни прийти
мусить. Памятаю що і я також не мав
вже тої зарі, що по вечірках верту
зазар до Бинзазії до Городенки.
Ще перед виповідженням [Австрією] війни
Сербії
вже почались готовити до неї. Мости
залізні в Делятині пообставлювано
військом, а по оголошенню мобіліза-
ції аж зароїлось від війська в Делятин-
зі і околиці. Двірці залізничі перебра-
ла військова влада (Bahnhofkommando)
а то з огляду за транспорт війск
підчас мобілізації. Обличча нашого
Делятина зовсім змінилось - все
пішло в кут всі справи - всюди

лунав лиш клич війна. Не
думав тепер вже ніхто про науку,
не дбав про себе (своє хазяйство), бо
і не знав що з ним буде. Заберуть
до війська — буде фронт близько
міста зблизь — тощо. Війна була
то могутня хвиля в житті народів.
Війна виводила людей з того
звичайного правильного тихого
життя, потрясла ними як тільки
можна було, зрушила до краю
його (яке вимагало спокій), пере-
креслювало людям всі рахунки —
казала про що іншого думати
а те що було забувати. Можна
це тільки порівнати з великим
муравлиськом в лісі, яке зовсім
розгребено. Люди попросту не
знали що робити на будуче
і про що їм властиво думати
(які плани взяти на будуче).
Було це велике заворушення
рівноваги, котре і описати не
легко.

Зачалось від того страшного, що
всі Мадярі війська до 24 чи 48. год.
мали ставитись до війська. Всякий
не іти до війська підлягає кару,
бо люди звичайно думались ідучи де
буду не знати, що мене стрінуть
може не знаю – в котрому разі
смерть – або страшні муки.
Котра родина відпроваджувала
своаків на залізницю в невідому
дорогу. Залізничий двірець в Делятині
був забитий тими що „ридували" за
війною і тими що їх відпроваджу-
вали (з Делятина і всіх околичних сіл).
Дзвони і грали, все плакало
в домах за ними і за дверми (
жінки за головками що лишали
їх на невідомо не знають чи ще
коли побачуться з дівчата за хлопцями
жінки за синами і проче). Негоді
для війни не був дійсно „ламент"
– одна музика плачу всюди.

Памятаю що тоді падав дощ
дрібний через цілий день (мобілізації)
і старі казали, що і природа також
плаче. Був не одначе що так
скору перший смуток - люди
прощали ся розлучувались. Дійсно-
го маєва війни тоді ще ніхто не
уявляв собі. Ще богато страшнішого
принесло опісля. Взагалі сміло
сказати що ніхто не мав понятє
як війна в десятках буде вигля-
дати. Думали що прийдуть моска-
лі і всіх горожан виріжуть не жалі-
ли даром вояків (і дітей).
Говорено що козаки страшні
люди (не виглядають так як наші)
- що узброєні від стіп до голови
а то ще і в зубах мають кин-
джал (ніж) і такі прої страхіття.
Згадати також треба що і військо
австрійське з самого початку не мало
понятє як дійсно буде нести ся
війна. Взагалі все військо було
від з початку убране в мундури
з матерії "feldgrau", але все

таки богато військо (як артилерія і кавалерія) йшло за фронт в давніх уніформах. Артилерия в синіх мундурах, кавалеристи в блузах в чаках з кінськими волосами – кавалерія в червоних штанах синіх блузах і парадних чаках. Доперва з часом все військо було вбране в одностайні краски „feldgrau" (сиве), котрий добре хоронив їх на полі перед очима неприятеля (однострій охоронний). Також з самого початку не можна оскать „пів" за фронт і були случаї „шан-ді в самих початках така піхота воювала ще по старому як не вправах за подвір'ю касарні (офіцер з шаблею вигнутою командував перед собою, котрий перший ряд лягав, другий клячав, а третій стоячи стріляв до неприя-теля). Так провадив до бою командант австр.-жандармерії Ельзнер в Делятині своїх жандармів зібраних з околиць і

старих „ландштурмістів" в околи-
ці Львова (Миклашів – Стагарів)
помагають австр. військови вигнати
москалів з Карпат (так оповідає
Ів. Марецький „Слово" що був тоді
під командою Ельзнера). Розуміє ся
що не було в самих початках
здорового ще всюди. Дуже скоро
навчились дійсної нової штуки
воювання від свого неприятеля
– москалів. Москалям зразу вже
була добре штука модерно вою-
вання = копання „шанців" ще
з рос.-японської війни з 1905. р.

Мимо то всего плачу в початках
війни (мобілізація) – все таки
треба сказати що все громадянство
(інтелігенція) було „затхнене"
великим патріотизмом до австр.
держави і її цісаря. Майже
всі інтелігенти без ріжниці народ.
партій (і соціалісти) звали
себе горячими „австріяками",
так якби австріяк не була

якась народність. Відноситься не
головно до урядників які були
від ультра австріяками. З початку
війни видав цісар австро-угорської
монархії „маніфест" до народу
під заголовком „An meine
Völker" („До моїх народів" що
появився у всіх мовах австр. монархії.
Пам'ятаю як пан Гебер читав
мені „маніфест" в польській
часописи, то з піднесеним голосом,
а всі ми присутні слухали з не-
зацікавленням. У ж. одного
австрійця (не німця) впала
одна сльоза з очей, коли читав
„До моїх народів". Нема що
правди діти всі з початку були
горячими австріяками. Вправді
були і такі як пан Гебер, що
вже у війні 1915-16 тяжко
зневірились війною, а може дехто
вже скоріше (з початку війни) - але
одно є певне що таких годі

155)

було з початку бачити (або потім не пізнав). В „матірресті" покликував ся эрцгерцог Г. до своїх народів монархії – говорив що до війни не хотів допустити, але вороги зарушили найвище добро його держави, кождий дра бороти ся, тому в ім'я Бога взиває всіх боронити „вітчину" і престіл. Читалось це все, як молитву і як хто згадував не один сплакав при тім. Відозва цісаря ділала за городом і дра признати, що знала підійти до них (їх пільна зрушити – патріотизм) – Хто йшов до війська а не мав родини або про що не дбав, той продавав що мій продати, а з грішми йшов до війська. Памятаю що один гуцул з гір продавав нам корову за 50 корон (в той час нам би сказати за дурно), щоб ся збути ся. Ми корови не купили і він пішов, ці далише чи ся

продав чи ні не знаю, бо тоді про-
дати було і купити. Той що купив
мій ві[illegible] скоро втратив за безцінь
або і задармо (зареквірувало військо).
Наводжу це тут на те як руйну-
валось тоді все - ціле господарство
добробут людий ціле без вини
без кари і огню. В Делятині з часом
було все більше людей висланих
чи мобілізованих і місто все заповню-
валось висланими. Старші річники
покликані до війська лишались
у службі таки в Делятині. І так
на вигляд "зарекрутували" в самім
Делятині сусід Шіма (робив
службу при жандармі, коли їх
сильно збільшено) брат Сорока
(при жандармах), судя Хвойка
(перший судя почавшийся в Делят.
робив службу як однорічний =
Einjährig-Freiwilliger за своїм)
і богато інших. Респіцієнт
збіжжа Карачевський Дмитрій
(мешкав у нас), "заробляв" теж
в Делятині як капрал

і мав під собою кількох старих ополченців, що тримав службу біля мостів. Він нераз зі своїми вояками примашеровував до себе до дому на обід. Жінка його і діти оглядали з цікавостю тоді „татуся" у військовому однострою і були вдоволені бо думали що тато все так буде приходити до дому. Все це виглядало бодай якось дивно — не знали що буде дальше — зараз заскочили людей великі зміни і відгравалось зразу все як би на сцені. Шлях залізнич-ний Львів Станиславів — Львів Коломия аж роївся від переїзджаю-чих потягів. День і ніч в коротких відступах що хвилі їхало військо на фронт. Найбільше їхало кавалерії мадярських гузарів. З поїздів доходив до нас все спів війська що їхало на фронт і окрики мадярів (Eljen Lengyel — най живуть поляки — ще здавна в мадярів давна приязнь до поляків). І не диво що на залізниці був такий рух — всім переїздило

мобілізовано військо на фронт
котрий не був далеко. Як вжено
москалі з початком війни увійшли
до Галичини і що дня, а то і що
години приходили злі відомости
про фронт в Галичині. Були це
відомости так звані качки. Люди
були перестрашені, страшили себе
і других злорадними відомостями.
Коли москалі були вже в Галичині
то приходили такі відомости
приблизно як: Москалі вже в Галичи-
всіх нас виріжуть вже спалили
Коломию вже Михайла всю. Такі
відомости приходили що години
— одним словом все було
в паніці. Зараз приходили такі
рекрути або цивільні що казали
"бачив я на власні очі що москалі
вже в Коломиї", що всіх вибили"
і таке інше. Котрий (з цивільних
або військових що був вже
<u>близько</u> фронту, хвалив похвали-

159)

ти ся, що весь то він вже
бачив неприятеля свого.
Правда, намагали, що б були початки
війни і першої хоть позволити
се, що весь то він перший такє
і такє бачив або переживе - зразу
вічна випадала за забавку;
людей свіжих розсудних
щоби успокоїти застрашених
було мало. Цей страх робить
своє. Богато людей побрало
серед не мачки. Богато втікало
перед москалями ще завчасу
а в поспіху лишали що мали
і втікали майже голі (як пак
тепер оці будуть ще згадка).
[illegible] втікати зараз не
було причини або що займеме
з[в]не час за ще що займене
місяць. Сприймати паніку армія
не мала часу, бо вона сама
відступала і мусіла евакувати
свої воєнні магазини (і не могла
зайнятись вспокоюванням населення).

як я вже згадав наверху що годинами були чові застрашаючі відомості, а то головно під вечер коли може було викликати ще більший страх. „Ось дивіться кацапи вже зазнали, за горну бурю эти їхали капут". І як тепер їм спати? Коли вели перших полонених козаків за маґерницю (було їх дуже мало) все що було вибігло за станцію дивитись на полонених. Потім вдома оповідали люди що вони такі страшні такі а такі що вони говорили не правду і багато додавали чого не могло бути. Можна що за перший почин на перших моск.-полонених задивлялися як заінтересовані і добачували у них те самі що все були передтим з правильних оповідань.

коротко москалів представляв собі народ, як людей не таких звичайних як усі — і дальше що москалі не пощадять нікого. А втім як боялись люди про свого „цього" то і не опишеш. Нераз доходило і до смішності і втім старі жінки що вже не мали чого боятись — думали що їх не минуть найгірші страхіття. Такий то був страшний переляк перед москалями — перед війною. У справі боятись було чого, дещо з проживаних людей тяжкого сповнилось. Але не можна було нікак боятись то що не приймали всіх вірне, що непотрібно як голови виглядає страшно і неодмінно. Справді побачити перший раз запомину європейцеві на пів дикого Туркмена не наміряю

до приємностей. Шапка
козацька на нім не дослівно
корзх з того барана, хлоп
як мур (з початку він бився
самих дужих здоровенних москалів
і не раз) кастаргівь. Все таки
боялись його того могу завіз тілмі
тим люди з нього боялись, бо
потім кирикати перед людьми
зараз страхітна вийти про які
і тікаю не снилось. Тим далі
тим більше показувалась вітка
в тіні своїй постаті і в зірі
всього людей. дорібку. —
Серед такої то страшенної
загальної паніки їде мій
брат остап до війська як охотник.
Зараз в кілька опитів то
виповідрено війну. Як все
перестали задзвонував мій слах
не міг утівся і так це не
годився до нікольої лавки, як
нут мушу заявити і підкреслю-

ні його відвагу — котрої знова у
нього не було. В 1914. році мав Стах
не повних 16 літ (уроджений 1897.).
Наслухавшись тільки оповідань від людей
про війну (з початком світ. війни) і зараз
в кілька тижнів пішов до війська, що
а був би не втав. Як пізніше
показалось Стах був мистцем
у кожнім ремеслі і відвагою
здобував собі все велику повагу
серед товаришів. А який хороший
вигляд мав він в шапці в блюзі.
Коли б батько був пізнав се за ним
скоро і відповідно до цього образу-
вав би виховав би був його
сам за білим як пересічного
чоловіка. Як показалось пізніше
Стах мав здібності, а о його скорій
військовій кар'єрі буде ще згадка.
При війську він скоро „заблестів" а при
ще перш всего дитина.
Стах пішов охотником до Зас.
і виїхав транспортом охотників
з Делятина до Станиславова довкола
не спорітано.

Сталось не так, що коли
одного дня прийшов з міста
до дому і запитав де є Стах, його
вже не було. Вже кілька днів перед
своїм відїздом говорив він все
вдома, що хоче іти до війська, що
розуміється ніхто з нас вдома не брав
його поважно. Все було висловлене
жартом і ми не припускали що
він дійсно відїде до війська.
Батько не спротивлювався тому
що Стах мав замір іти до війська
і на дорогу з гіркою бідою по вели-
ких просьбах купив йому черевики
а Юзька спекла дещо „на дорогу".
Стах не мав навіть добрих черевик
і перед відїздом мусів їх скоро
купити. Так легко (з легким
серцем) випровадив батько
свого найстаршого сина в невідоме
от як мало в нашого батька
чогось людського. Вправді
він ішов до Цер. що уважалось

і українським патріотизмом, але правду сказати цего патріотизму ніяк не було в батька, а також і в Стаха – його пірвала жадоба до того про що мріяв передтим.

По відїзді Стаха до війська зали-
шився я ще якийсь час
в Делятині, а опісля з п. Чеберои
виїхав до Відня. Чим дальше
тим все ставало ясніше що
фронт зближуєсь. Згодом великі
части війська приїздали
до Делятина, а звідси все піхотою
маршами зближувались до фронту.
Тоді ще розпічеся резерва
бо фронт все був не удержу-
вати правильно (обсаджений).
Згадані війська могли ще
бої їхати далеко за Станиславів,
але здаєсь з якихсь причин
(може відпочивали в Делят. пільна
буть що далекій транспорті
з рех, може ті в Делятині ста-
лась збірної точки звідки висила-
лось групи війська де бра зно
ва пірятів з відділів фронту).

Отак зерового перед моїм від'їздом з Оломоунца приїхало до Олом. около 10. тисяч чехів з Моравії. В Оломоунці страшно гарно було їх помістити (спали в дворі дворі etc). У нас на подвір'ю було їх так густо, що кожні вони порозкладали свої котли і почали варити в тих на подвір'ю — заходила зебупка що спалять вам будинки. Серед тих чехів (піхота) було богато офіцерів галичан. Один з них Oberleutnant комендант сотні був у п. Гебера за кватирі і оповідав цікаві річи про „війну", що нас всіх дуже цікавило. По відході тих 10. тисяч з Оломоунца почули ми що всі вони враз з музикою перейшли до москалів під Галичем. Це доказ морите

оо реля вуз в перших днях
війни стояли посторожі
„атаки" проти „держав центральних."
якийсь час було в Делятині
богато обозу „трену". обоз
цей мав ще все се що при-
писане для війска мати
від порядної бляшки і справки
почавши – гарні возы з держ-
правцями війскові кони, а
обслуга ще парадні /подібні
до артилерії/. Рівень була
тої вуз в Делятині артилерія
тільки (8 ст). Все се
вказувало за се що в
Делятині було осідок г. зв.
запілля великого австр.
фронту. Говорю з обозу
і артилерії (якої обслуга мала
ще парадні) були це марш
і що зовсім виглядали
зовсім дебелі і дуже вигідні

які не й мадяри ~~[illegible]~~ багна-
тких пройшлись тільки
тріюмфом. Тільки не ще
зігнати тих які або служили ще
тоді при війську, [так котрих захопила їх війна] або могли війна
покинути його (перед війною)
і могли були більше здесинфі-
кувати. Скоро перед виїздом
з Делятина бачив я вже відворот
австрійської армії (не самого війска
але воєнного приладдя машин желізни-
чих) через Делятин. Моґ і не
було передчасно моґ і при війську
було зайвий страх, бо коли
ми виїхали з Делятина питали
що Делятин загатить? Все ж таки
взяли під увагу ті маєтки воєнні
які були тоді в Галичині — то управа вважала
що за було скоріше завести
в безпечнє місце. І так за самперед
виведено з Буковини
жеребці військові. Була там
найкраща їх стадниця і жеребці
ті представляли вартість великих.
Зараз потім днем і ночею їхали

самі машини вилізти серед
болота за згорище, тільки
їхали і обози і то в кожний віз
що богато коней було запрягти.
Здаєсь певним було що москалі
підуть аж за згори і ясним було
що нам вже виходити було за
Карпати. Мож передбачено було
що не вдасться повним москалів
вдержувати в наступі і тому виходу-
вало що було заповнить, беручи
під зваги ще що просликів
провалів в Карпатах таких як
болотинько-болотинський не
богато. В кожнім разі відворот
війська дуже погано поділав на
місцеве заселення. Коли мішаль
побачив, що вже і військо вдирає
оді вже дітьно всіх огорнув великий
переляк. Судові урядники
і взагалі ~~всі~~ урядництво сливе зар[illegible]-
вали втікати з болотна урядили
так що всі свої речі вивозили
в салізі в магазинах а самі
виїздять. Всі речі (мебли) брати зі
собою було не мислимо, а оптимісти
думали що про випадок бра

буде зїсти згорить в магазинах, що поки москалів не допускать до Делятина, а коли зайдуть москалі заберуть Делятин, то австр. війска в Карпатах їх задержать — тіла виправа потребує скоро, біженці вернуть назад до Делятина і виберуть свої зїсти назад зі саліни дійсно так як з магазину. Однаке не так сталось — як звичайно рахувалась. Москалі в часті підпалили саліну і вона згоріла. Оповідали пізнїйше люди, що москалі говорили що [illegible] його не бобили, знають що це завод — фабрика, але вони думали що то якісь казарми укріплення тощо, бо крила се вїсно. І дійсно саліна здалека і виглядала так (за горбі укрита між деревами між горами — здалека малава і гора над саліною виглядає близько саліни, а на ній укріплення що боронить вхід у гори).

Бувша цілатська саліна носила назвиско „саліна фірми Йосифа" і була дійсно великою гарною фабрикою (далеко більшою від саліни влас-ниці.

на жаль все це згоріло і досі тепер ще не відбудовано. Згоріли з нею і всі речі там дбайливо зложені загнаними зразчиками, а були декотрі магазини за самі мебля-ми прямо забиті. Все те добро батьків, бо сам відвозив там на „схованок" всі речі пана Гебера.

Всі річи з мешкання там вправді
не згоріли, але майже всі були таки
знищені, бо солома скоро не згоріла
і люди чужі мали час ще річи
порозбирати звідтам. Все знайдуть
ся люди ласі на чужі річи навіть
і в таких випадках і „вихапують"
що можна навіть з огню. Все ж таки
і такі (і були ж такі в Делятині)
що не відчували тоді загальної
паніки, бо він просто хто при-
нічого не мав нема що втрати
і не боявся що йому що не з[?]
вкрадуть або спалять. Бідота
здається ж навіть не бентежилась тим
що москалі прийдуть до Делятина.
Богато з бідних [?] з мешкання [?] на самі[?]
позабирали власники їх позначи-
ли „на людях" і повідбирали
назад. Мене страшно озвало тоді
і п. теперь, коли би був більше
енергічний і менше боязкий — і
вернув би сейчас по горищі
[?] москалів до Делятина.

Так же сталось п. Гебер вернув
до Делятина аж 1918. р. і все же що
замишив в Делятині безповоротно
пропало. А вже згадав що були такі
люди що богато поносили
з горішньої салі до себе до дому.
Тепер зазначу, що бідніша мала
такі що поносили з салі.
Бо того там не було. От на примір
не що я відвіз судна /речи п. Гебера/.
П. Гебер Нагсь шинок зломився
в горішній частині в Делятині.
І так що хвилька бігав до міста
питати що нового і завіз таку
річ як перевіз своїх річий
передав мені. І так всі його
річи — а було їх кілька фір
відвіз я на салю до магазинів.
всі хати з обірманих. Він мав
пакувати з свого різного річи
в дома і приготовляти до транспорту
а згладу ока сама не робила/
а він лише бігав то до міста то
до дому.

І так ліквідація хазяйства
п. Гебера відбулась в слідуючий
спосіб: Трохи курей вирізалось
переважно для кухні, а решту
більшу часть залишено старому
секретареві Єлюкові (мала хата
напроти нас) ось так: „бери собі"
До нас до дому не дав п. Гебер нічого
переховати, бо обі(?)цював не знати.
Все що було в хаті пакувалось
до куфрів і до шаф і все не є
відвозив на самиту. І так пані
Геберове забрала до куфра свій
новий срібний дамський годинник
„Омега" з дорогим ланцюшком
і розуміє ся що є кут куфер
відвіз на самиту. Відвезено ж
на самиту дуже богато білля одежи
убрання і все інше що було
в хаті. Конфітури закопалось
в печі (думали що будуть там чекати
за нас як прийдемо), а богато
річей як більше значить дрова

і прочє полишилось прямо так
„не тронуто". Вся наша робота зійшла
з нічим. Поспішали бо все ходили
чутки що скоро відїзджає послідній
поїзд і ми залишимось. Також
було сказано що біженці не можуть
забирати (них) богато речей з собою, а
то з німцями управлятися (трохи),
щоб стало місця для людей.
Не було однак так зле щоб
ми не могли брати з собою
взяти більше речей за нас 3 особи
(а п. Гебер і п. Геберова). Здаєтся
що п. Гебер німцям справив
свої голову і не тратив що беруть
з собою двоїх в дорогу. Але правду
сказати таких було богато, що
поїхали з дому в чім стояли.
Все таки як би не було такі
річи як дамський годинник
і оба дорогі (нові) капелюші дружина
можна було взяти, щоб не
перерізувати потім не випадало.
Але не було времени місця, хто
міг думати о другім, здається

до зими всі держемо до нашу
базар. Ну але дамський год/
все таки можна було взяти.
Також залишилось богато таких
дорогоцінностей що можна було
взяти в кишеню і як не
управляти. П. Гебер Михав
в 1 зібрання брів що взяв ще
„Оберон" кілька пар білля і все.
Пані Геберова Михала в [illegible] в [illegible]
ходила коло хати. Люди навіть
не зібрались в найкращі і найдов.
зібрання. Пан залишив польське
смокінгове горе зібрання, а
пані поїхала в найгіршім
костюмі. Все проче (кілька
фір) залишилось в магазині
на селі і все не пропало
раз на все. Подібно виїхало
богато біженців а можна сказати
що майже всі, лише мало
було мудрих людей що позабира-
ли зі собою навіть посуді
скрині.

В подібний спосіб втопило
багато дітей наших українців
на Сибірі (багато з них зморило там
свої діти). І що тоді люди думали
собі не знаю. Ми всі були страхо-
худи, ми не уміли нас собою
ратувати? Вуй Морха так втра-
тит голову і сказав дитині
(а мав тоді 13 літ і скінчив III кл.
гімназ.) он відвезли мені всі
діти на Сибір. Пам'ятаю що
вже тоді було мені не до дивах
а то тому що мені повірила
"з немічні дружини" і 13-літній
хлопчині казали транспортувати
кілька пар меблів, завести на
місце дивитись щоби збирати
добре упорили і таке інше.
Здається я часи коли діти
морду ([illegible]) більше зробили
від старших. Такий випадок
був якраз саме тепер. Старші
розуміли більше що значить
війна — смерть — муки —

мати більше розуміли але
і тому більше боялись.
Правду сказати я тоді не боявся
ся зовсім, не так щоб був
такий відважний, але тому
тому що не уявляв ще собі
всі страхіття які можуть прийти
і навіть в тих літах над тим
не застановлявся. Не читав ще
тоді книжок описів битв
війни убивств тощо і тому
не мав причин боятись. Знали
старші більше знали і більше
боялись. Я зараз такі випадки
де старші втрачали зовсім
голову і тоді навіть діти могли
щось зробити, поки ті
розкачались, бо декотрі зі
старших упадуть так що
взагалі того що бра
не зробили. Так було і в [illegible]
перед моїм виїздом з дому

в 1914 р. Панство Чехер-
ували що поїдуть до Відня
до сестри пані Чехерової, бо там
буде найбезпечніще. Казали
щоби я їхав з ними також, що
буду там ходити дальше до школи
а взагалі вдома буду тратив
роки, бо в Галич. буде відзива-
тись війна і про зиму зі ма-
мови. Ми думали дівчата
що побудемо у Відні довше
хоч говорили, що буду там
ходив до школи? Тоді тому
вибиралися забравши се так
легко з дому (все залишили так
як би думали за кілька днів
вернути). Часом ще думали
поварто і одно ні дуже і от
говорили а певне се що боялись
перед ме і виходили такі
протиборіча. —

Мені була дуже на руку їх пропо-
зиція і тому я радо згодив се їхати
до Відня. Дім мене менше вязав,
батько не жалував, що я так пішов
з дому і це ще більше підірвало
моє привязаннє до дому. А вже
певне, що в разі чого, то п. генер.
готові много краще заопікуватись
ніж батько і то не диво, бо кажу мені
давав батько зараз. По друге про
Відень знав вже й книжки що це
столиця, дуже вел. і гарне місто
і тепер нагоду бути в нім не міг я
собі легковажити. Я рішив їхати
з п. Генералом до Відня. Перед
відїздом я пішов до дому попра-
щатись [illegible]. Батько не хотів зі мною
прощатись і казав що порядна
дитина повинна тепер залишитись
при родичах. Коли я прийшов
тоді до дому якраз застав всіх при
обіді (Вуйовий час я мало дому
зжнав се і все перезивав ун. генера).

Мені жаль було все так покидати дім – жаль мені було головно сестри. Коли я її запитав що буде робити коли прийдуть москалі, она сказала що втече до ліса, а як не зможе то лишить се з бабкою вдома приготована на все що буде. Сестра мала [illegible] 7 літ і слова її подіяли на мене дуже і мені було жаль прощатись. Вдома побачив я також що батько пакує і приготовляє що найважніще, коли я запитав чи думає також кудись їхати, то батько відповів мені, що коли буде дуже зле тоді втече до Любірки, до Стовби, а то на час битви, де в лісах (там [illegible] вже [illegible]) можна буде від переховатись.
Як бачу тепер мій батько дивився доволі реально на війну, не все що казав було можливе і найрозумніше в даній случаю було зробити те, що говорив батько. Від дому далеко не відходити, а битву переховатись в безпечнім місці (коли буде битва).

Тягнися довгі місяцевий і тор-
друг мудрий. Не такі хлопи як
п. Чебера страх - через чого забрала
голови і втека в світ, щоб лиш
себе тілько заховати.
Пізніше коли я говорив з батьками
сестра Юзька забрала загрозу
Руську до п. Карачевської (тітка
всестічна обізнасті що мешкав
у нас), за те щоб я не міг
з нею попрощатись. Я не попра-
щавшись вийшов з дому і вернув
до нього аж в 1918. р. Коли бо
батько від говорив зі мною по
"людськи" не з криком як то є
його звичного від би є морді і
зрезиґнував і з відки кудись мені
так дуже тягло. Батько мій не
умів з нами дітьми говорити
(а то і з людьми в загалі) дальше
беручи під увагу ще що між
нами згадав як такой і те
що я мав від всього 13 літ —
я таки пішов геть з дому.
Все таки знав я що Руська
займаєсь між людьми (мені наиб.

злорадь її покидати) якихбогато
не залишилось в Желанні.
Батьк а також як батько прямо
зобрався стаха з дому і через не
не могло мене ніхто привязати до
дому, щоби я такі залишився
в дому. Що могло мене з ним
вязати — проклятті батька, ги
зазнав я пана і мав поняття, що
то таке родинні діти — привязати
ще до родини. Вина тут певно
по стороні батька. Чому не було
способів для батька, щоби такі
свого малолітнього сина (13 літ)
не пустити з дому і змусити
його слухати родичів. Правда що
так. Але у нас в дома було все
якось так як не у людей все
ненормально і тому нехай я буду
оправдати що я в той час покинув
дім, залишив в ній родину і
виїхав. Ненормальна родина і так
ненормальними.

Я пішов з дому в гімназіяльнім
мундурчику, без плаща з парою
білля її і все що я мав.
Того самого дня по полудні
пішов я з панством Чеборами
за ~~[illegible]~~ палаючий двірець в Делятині:
Там поставили добрих пару годин
виїхали ми з Делятина. З Коломиї
серпня.....
~~Останній в товарових вагонах~~ [illegible]
в сторону Мадярщини. В нашому
вагоні було дуже богато людей (
найбільше жидів), богато малих
дітей де панувала страшна задуха
через що богато різних [illegible] (як
[illegible]). Діти плакали собі разом
з мамами і така то була наша
подорож. Стисок був через те,
що кождий боявся що не
в[и]їде послідній поїзд з Делятина
і їхав ся силою мимо [illegible]
в поїзді, в котрім втім час було
богато збігців з Станиславова
і других околиць.

дехто з подорожних (старі люди)
все таки не втратили гумору і були
веселі, здаєсь тому щоб на силу
не пригноблювати себе ще більше.
А от убрання мали в 1 більшості
благенькі і мало пристосов. Вечером
то в ночі стало зам таки добре
зимно. Все було легко убрано
(вони не звідки втікли з дому) засуви
в товарових вагонах (в яких ми їхали)
були з обох боків відчинені, а ми ще
далише в Карпатах там було холодніше
і тому не диво що дехто скаржився,
що змерз. Памятаю що один
старий дід, котрий тримав себе ще
все добре і не упав на дусі, жартуючи
казав що хто не хоче змерзнути,
нехай от зробить не так
як ось він взяв дві пари шкарпеток
на дорогу - ще що гріє і він
зовсім не змерз. Добре що і тоді
все таки знайшлись такі, що
коли біда то жартують і тим підбадьо-
рюють других, що вже зовсім знесили
голову. —

Поїзд нам їхав дуже поволи і тут ще раз через гори, що оглянути цілі Карпати. По стаціях [illegible] в Микуличині і ін. було повно війська, будувались бараки, всі при [illegible] були сильно обсаджені і сильно бережені всі залізничні мости. Через ціль такої їзди муки опинились ми рано в Рахові по стороні мадярській аж то день около 4 год. рано! — Від туди разом нам їхати дальше аж до Відня, а камрат [illegible] з Делятина (жид, тепер в Делятині) радив лишити ся з тим в Рахові, бо можемо з ним заїхати до його родини. Ми послухали теї другої ради і залишились в Рахові.

В Рахові

В Рахові знайшли ми приміщення у тесця камерера — дуже богатого жида. Помешкання наше було всього одна мала кімнатка, де перед тим переховували овес. Добре є що там була кухня і можна було варити. Було нам місця одно ліжко і ми з мамою мусіли спати на скрині. В Рахові було нам не зовсім добре — були ще запаси з дому, бо було тяжко і все можна було купити, що було потрібне. Ми сподівались що перебудемо ту кілька днів москалів прожено з Галичини і ми вернемо до дому. Однак так не сталось і згодом тра було „мандрати" далі. Ту було нам не можна сказати дуже добре, принаймні весело як в рідних Карпатах. Рахів (по мадярськи ту Rahó) є дуже

гарне місточко положене над
Тисою між гарними горами.
Здавалось нам що ми далеко
в своїх горах. Рахів мало чим
відріжнявсь від наших таких як
як Микуличин - Ворохта а мабуть
[там] в Рахові що заїхалось десь в саму
середовину гір як от проти
до Раба. Ще далі. Рахів подібний
до Раба - [illegible] як в [illegible] - [illegible]
[illegible] були як давно
з географ. [illegible] ти по другій
стороні Карпат, але „ми ці мадяри"
ми були малоовчні і були
[illegible] походження (по другій
стороні гори [illegible]) Місточко
Рахів заселене [illegible] укр., богато є
також жидів і повсюди можна
було бачити мадярських написів.
В Рахові є гарна церков і костел,
церква кирилові (мова руська
а кого цеї церкво
здалась сірч. води. Позатим
околиця все дуже богата на
гарні згорські сливки, воздух

дуже чистий і здоровий. Вплив 1939.
мадярський тут був дуже сильний
і всі люди говорили більше по мадярськи
([illegible]). Не знаю як тепер?
З др. [illegible] ходили тут часто
на проходи, що дня ходили
до джерел буркутової води і прино-
сили ще звідтам до дому тої
мінеральної води. Джерело буркутової
води було близько хат під лісом
звідки звичайною рурькою повагом
виливала вода. Вода ця на
погляд то зовсім вода [illegible],
а в смаку ще краща від неї.
Біля джерела бурк. була тоді
звичайна більша машина звідки
можна було набрати іншої
мінеральної води все смаком
дуже прикрої (здається сірка, або
залізо). Оба джерела віддалені
від себе всего кільканадцять
кроків. Джерело з [illegible] все
загороджене, але брама була
тоді все відчинена, і по [illegible]

мерка було набрати води.
Козаки ходили ми часто за
[illegible] дзвінець варту, де
ведмедно
[illegible] се такф їх надиство.
В Рахові в тім часі було богато
збігців (переважно жидів). З Делятина
були тут: їх лікар Др Бобзанський
(пізніший бурмістр Делятина - живе
тепер в Делятині), а крім того
кілька жидів з Делятина. Тут
стрінув я також [illegible] з села
Делятина (звідки походив мій тов.
з IV. кл. з гімназії Марусяк Олекса)
Один мені прибув тут з пару
слугами Кольмана. Зібрали я
речі заплатив за місце.
З тиждень два пересиділи ми
в Рахові в спокою. Але зараз
потім страшив нас вже
постійно громадський безпе-
громадський поліцай (добрая
старий гуцул) вистрілив раз

на гренадерський майдан (ринок)
і почав бубнити, щоби люди
сходили ся, що має дещо оголо-
сити. Скликавши в той спосіб
довкола себе громаду людий
почічених оголосив нам, що
всі подорожні які прибули до
Рахова з Галичини мають до 48. год.
вибратись з Рахова до Дебрецину
або Мармарошу до бараків.
(Галичину називають зі Польщею.)
Розуміє ся що таке оголошене
подїлало на нас як грім з неба.
Люди загально зараз щось радили
між собою а потім вислали депутацію
до посла Клеского (посол з польської)
до Відня в котрій просили, щоби
випросив для них убогих змогу
побути в Рахові. І справді неза-
баром бубон знова обізвав ся
і проголошено, що можна зали-
шитись далі в Рахові.
Запакувала раніш але не зараз

Бубен страшив нас що дне-
раз казали нам виноситись — раз
позволяли знова лишатись і так
було довший час. Видно, що і тут
зайшло куди те залізниче воєнне
і пошта. Почувши бубен я
зривався як стояв і біг сейчас
послухати що нового. Одного разу
оголошено, щоби люди місцеві
зголошувались з рискалями
до копання шанців, і заказано
палити по горах ані і світити
по хатах в ночі і волочитись
без потреби по лісі і по горах.
Але якось нас не почіпало.
Вкінці почули ми знова
бубен, але тепер вже справжнє
зн. приказано до 18. вер. забрати
ся з Рахова, але не до бараків,
але хто хоче, а навіть до Відня.
Ми тепер вже зрозуміли недвозначно
що фронт вже надломився і
почали вже дійсно готовитись

в дорогу. В уряді громадськім одержали ми вільну їзду від Сиготу до Відня. На дорогу дістали ми пашпорти, котрі дра було потверджено в Мармаро-Шігет. Мешканці Рахова довідались зашим відїздом і говорили що за кілька днів прийдеться і їм їхати за нами. Говорено також що нас видалють також через те що до Рахова прийде 10 тисяч біженців і для буде для них мадярські квартири. Правди годі було догадатись. Ми пережили в Рахові около 4. тижні. Кальбер (і прочі жиди з Ділят. які були тут) їздив з Рахова кілька разів до Ділятина, залагоджував там свої справи (торгував ще коли можна було) а вкінци забрав зі собою все що мав на Угорщину до Рахова. Забрав з Ділятина і привіз тут до Рахова корови всі свої меблі, і т. ін. Так зробило богато

ліжник, як я вже згадав.
П. Чеберовим рядили такої їхати
до Ольмюца по свої речі і давали
вже за це дозвіл, але брак енергії
і страх зв'язаного збрат
всього свого доробку, крім речей,
котрі ще мав зі собою. Обохарак-
терність часів наведу ще таке.
П. Чебер часто виходив за дверець
ул. в Рахові, щоби стрінути там
знакомих, котрі можуть їхати до
Ольмюца. Одного разу вийшов
він за дверець і побачив там
свого товариша вояка Телесни-
цького. Вояк їхав оскільки як
підозрілий (москофіл) „Politischver-
dächtig" супровожений вояком
враз з іншими „москофілами"
до Талергофу. Чебер хотів з вояком
розбалакатись, але жандарм мадяр
який був за сторожу в службі не
позволив за це і відігнав Чебера
від потягу. Пан Чебер сил

дуже переляках ся, через цілий
тиждень не виходив з дому,
перерасовувал (якжиж згорів)
свій капелюх за голові як звичайно
і боявсе все, щоби ці жандари
що робили обі службу на стації
не пізнав його расом в Рахові.
Побоювання Гебера були слушні
бо що діялось з людьми
москофілами про не все тепер
пишу і подає більше (виданих) сторок,
що обговорюють те москофільство
в Галичині і його жертви.
Думаю однак що (не) мав чого так
боятись бо був поляком, а поляків
мене підозрівали в москофільстві.
Їхали по близько 4. мрк. поїзді
в Рахові виїхали ми в дальшу
свою дорогу до Мармарошсигет.
Дотичний день (так як вже
розказав) по полудни пішли
ми за ... звірень в Рахові.

Тут було богато таких що мали нагоду відїзджати, але сим-разом виїхали ми з Рахова зовсім випадково в „Козі" в сепараті. Краєвид по дорозі до Сиготу дуже гарний і дорога також не була погана.
Ми їхали ніч цілу а дуже рано приїхали до М. Сигот.
Хочу ще додати ще раз, що ми за скоро виїхали з Делятина і в Рахові читали допіру в газеті про заняте Львова (занятий (5/IX. 1914 вперед Москалі), бо тоді ми довідались про заняте Делят. і програну битву коло Микуличина.

Сигіт Мармароський

В Сиготі (по мадярськи Мармарошсігет)) було в той час дуже багато війська і галицких біженців. Приїхавши до Сиготу п. Чебер пішов до міста потвердити пашпорт, а ми з панею замкнули ся за двірми. Довго за двірми не могли ми всидіти (дуже нам. накази) і вийшли поза двірець. Коли потім хотіли назад вернути було ще страшно тяжко, до кождих дверий не пустили. Кождий вартовий казав що ту нема входу і показував на инші двері. Ми йшли там, але нам повторювалось це саме: навіть наше говорення, що маємо за двірми пакунки і їх ніхто не пильнує нічого не могло. На щастя вдало ся нам з вартовими жид, котрий нас крадьком перепустив.

Мадярські жовніри взагалі дуже давали ся і тупо (слухали розказів) повнили службу і від них не можна було знати нічого довідатись крім все то самого „Nemtudom" = не розумію.

Потім прийшов пан Чебер.
На двірци пізнали ми одного міщанина з під Городенки і цікаво слухали його як він перший раз побачив москалів як вони переходили Дністер.
Як Москалі його легко ранили і він сам вилічив ся в рана.
Вечером зібрали всіх збігців до почекальні, котру потім обставили військом і жандармами.
В почекальні тій не було лавок, всюди лежали горами клунки — страшна духота і мало місця що годі було рушитись.
Тут в почекальні стрітили ми польського священика з Делятина Пержановича, котрий враз зі своєю сестрою переніс [illegible]

нас в Сяноці, а тепер мусів також їхати дальше. Дуже пізно в ночі позволено нам митися. Щоб нашої [illegible] не чекали, дано нам вільну їзду (Freikarte = (~~[illegible]~~ безплатний) білет залізничний) і ми могли враз виїхати до вагонів в дальшу дорогу. Перед двірцем було дуже богато поїздів і тяжко було вгадати до котрого всідати. Ми вилізли до першого поїзду до товарових возів (де було спеціально пороблені лавки для подорожних = восені вози). В вагоні було ще мало людей і ми дуже тішились що зайняли ще добре місце. Потім ми довідались що сей поїзд, і до котрого ми всіли не їде до Відня. Знова біжимо до другого поїзду і пустились, щоб зайняти якесь місце, бо дорога до Відня далека. З тяжкою бідою дістали ми сидячі місця і то в „купе"! —

від подорожних було забитих
людів. Ми їхали до Відня
близько як три дні і то мали
ще велике щастє, бо як
пізніше довідались то після нас
їхали збігці до Відня аж 8. днів
і то в товарових возах. Їзда наша
не була дуже томляча, бо крізь
морга було що хвилька бачити
щось нового якісь нові гарні
околиці над Дунаєм - замки
і т. п. Я уважно дививсє на
околиці через які переїзджали
ми бо тут мій батько не одно
місце про якє згадує в істор. австр.
угор. монархії і так бачив
по дорозі місто Паркань (де
Собіский побив Турків, левиґер.
ріжні як оті лани засіяні
по найб. расою кукурудзою -
багату мадярську землю і
рудові краєвиди над Дунаєм
з історичн. замками. Через
те як вже згадав дорога не дуже

ю видавалась прикро.
Мадяри як ми від з початку
могли пізнати погані, само-
любиві, „дикі" народ — не дарма
турк.-фін. походження. До початку
кричали вони до нас, що нас
би варто вивішати (мабуть
що думали що їдуть самі
москофіли до Талергофу).
Коли прийшла яка станція,
то поїзд задержувано навмисне
далеко від двірця, щоби не
можна було нічого купити. Коли
ми питалися кондуктора
кілько буде стояти поїзд на
цім двірци, то все була відповідь
2-3 мінути — а ми з поїздом
стояли не раз на станції і
годину. Такі то були наші
„verbündete" мадяри. Аж в Дебре-
цині удалося нам купити
трохи хліба. Тра згадати, що
підчас цеї їзди не дошкулювало
нам ~~так~~ ще те що не було

Харків. Ми вже були около
місяць не виїзжали обо з запасу
з Харків не могли вже мати.
Безперечно що могли нас знати
ті що нас транспортували і
повинні були зрозуміти що
тепер „народ" хоче їсти. Заче
воли поводились знали так
вже зграя так, щоб не могли
навіть з нього купити (грошей все
ще кожний мав). Деякі підрас
були спали. Я не міг спати
досить і мене покусував той
поганий угорський блошк (був
відділений від загального згазку
австрійського — мене мав опаковати
і мене), а не було ще легко
бо до відза їхались дальше
так три дні. Ел вже зграя
з харчами було погано. Коли
по дорозі де стававав поїзд був
близько сад, то добігли сейчас
кидались на нього, а тоді
„чого не було, то „кидались"

за вагони сирих бураків 107).
цукрових що стояли по станціях.
Бевезд влада не бачила що
люди хотять їсти. Такою дбала
за нас Австрія. А воювати
за "фатерланд" вимагала її
з надзвичайним. На одній
станції став нам поїзд напроти
постійного поїзду — пасажів
мадярських, яке їхало нашим
поїздом викидало для збігів
серед вікна гроші, а збігли билися
вартили над отого небраного
милостиню мадяр. пань, а нам
належалась не милост. але справ.
підтримка матер. і моральна за те
що ми терпіли і за те що
ми стояли мимо серед людей
не зі своєї вини.
Поволи доїхали ми так до
Будапешту, де поїзд довше
задержався. Можна було оглянути
не красне місто над Дунаєм,
але лише з грубша - оздалека.

З часом доїхали ми вже майже під сам Відень, але поїзд наш завернув знова на Мораву. Столиця „не хотіла" нас тепер і не допускала нас до себе як лиш могла. І так наш поїзд заїхав до містечка на Морав.

Čartowitz

(правдиво по чеськи повинно було бути написане Čartowic – а то так по чесько німецьки Č = чеське tz = німецьке.)

Тут задержав ся наш поїзд і нам сказали висісти. Потім оголошено, що хто має 1000 корон австрійських, того пускають до Відня, хто їх не має того поїзд до бараків – табору. П. Чебер наш тесть і за великим трудом мав от знайомого урядника за дверми і так ми могли їхати дальше до Відня.

Пи Гебер мав 1000. Порон того
невто не знаю. Мат безпорочно
був повишен, але з огляду на те
що він є вже згадував був нашо
розграто дочемер – то мій ізв мат
(не дбав він взнати про будуччість
але так як єсь то мелесь).
В кождім разі гроші він мав
а скільки саме не знаю.
Розглядувались по сім містечку
пішли ми з п. Гебером до
одної молочарні тарті кусок
від земли, а пані лишилась
за двірми. Ну в молочарні мало
не доходило до бійки заки можна
було що дістати (все було голодне).
Тут такої перший раз в дорозі
з Рахова стрінув, а людям молочарку
хора кождого хотіла згостити,
гроші ж не дуже то збирала (за закуплене
краще біженцями), так що видно
було, що дійсно співчувала з
нами біженцями.

Перед вечером того самого дня
приїхав поїзд котрим ми мали
їхати дальше до Відня. Перед
поїздом почалась знова стара
історія: стиск і з тяжкою
бідою ми дістались до „возу".
Дорогу до Відня тра було вже
нам заплатити. Нас намовляли
їхати на Мораву, але мати обстою-
вала що їде до сестри до Відня.
І так около 9. год. вечером
10. жовтня 1914. приїхали
ми до Відня і вийшли на
двірци Nordbahnhof.

У Війську

Від 10. жовтня 1914.

З того часу мав трохи записок, які
зібрав в VIII. Кл. гімназ. в Станисл.
в 1921. р в один зошит. Записки
ті довершувалися дуже до того часу
коли я ходив до VII. Кл. так що спис
товаришів з семої Кл. вже є повний.
Дальший час, як і цілий побут
при австр. війську мав я дуже
точно описаний, але на жаль всі записки
з того часу мусів залишити
в Люблині. Отже ще буде згадка.
Все таки богато з того часу
пригадую собі ще тепер, а дальше
беру зі свідоцтв і інших документів
як рівнож листів і карточок, які писав
до дому де вони заховалися.
І так наскору тепер вдома картку
де пишу, що вже підрахував я
до війська в [illegible]; Верба виїздило
до Чендорфу, де і тоді був у

мені у війні стах і таке
проче. Ці картки зібрав я тепер
і кожні мені багато пригадують.
Пропуски в останній війні що
самої війни досить добре описані
в 1914-17 мало заховані. Рівно
багато карток з медалями, календарів
було добрі людьми не одно пригадати.
Богато памятає мені ізі тогда
ажу одержував від брата товаришів
і друзів, що я старанно переховав
до тепер. Дещо з захованого тепер
маю дуже цінним. Угал батько
і я тоже хотіли б тепер відшу-
кати пропавшого стаха. Тра
запитувати про нього різних
людей. З захованої картки
довідаюся певний адрес що
безпосередньо командант його
Lt v. Krizda [illegible] in Wien,
дальше те що стах мав в корпусі
карєсту тільки було. З радянами
мусів стах також переписуватись
може і довше як з нами.

щоби дозвідат про него при
помочи оголошень в часописи /всеє.
Дя подат близші дат коли месте
тільки переписував ним а там, коли
попав в неволю і дроге. Коли же
було згадати карточ — то дат
і місцевост навіть в приближеню
горі би було відгадат. Також
відносно братів померших Льва
Куцинського і Едуарда Марецького
їх найблизша родина мало що
знає близше. Захована кореспонд.
відтак у мене богато цікавого
тепер могла сказат інтересов.
про згаданих — а річ зрозуміле,
що свояки хотіли би знат все
про свойого кревняка що
згинув на чужині. Теперь відшукат
ся і до чужих людий з якими
переписував. Можливо що кожний
старався записат підчас
війни де він перебував, але
з причини що ни кореспонд. від
них взяла переховувати /а може
вона не раз бути дорогим цінна для декого/.

І там я спинив ся заразі
у Відни про котрий думав ще
в Делятині. Ми висіли ще
далеко від стациї Nordbahnhof
Wien II. Bezirk (Leopoldstadt).
Публика, зібрала ся на нас
в стациї бо думали що
то полонені - інтерновані - арештанти
взагалі нові люди звідтам
де ведесь оборона - отже цікава
новина. Однак треба що то
були ще початки війни - ми
скоро приїхали до Відня і тому
ще як одні з перших прибувших
збігли ся до стациї здобувати
у віденчуків ще в початках
цікавість. На дворци заняли ми
парокінку (на гумах) і поїхали
віденськими улицями. Той
Відень зробив на мене велике
вражіннє, бо я перший раз мав
нагоду оглянути се велике світове
місто.

Пані Чоберова родовита німка подала фіакрови адресу свої сестри де має заїхать. Коли фіакер зашваркотів типовим віденським діалектом до неї то она хоч родов. німка недуже то його зразу зрозуміла і не думала що він певно заведе нас за бараня місце. [щонайбільше що їзда видала ся там дуже довгою] Фіакри віденські в балачці особливо придержують ся відень. діалекту і говорять ним найкраще.

Їхали ми досить довго бо з Nordbahnhof до XIV. округу Goldschlagstr. я гарний кусень. Нарешті заїхали ми на бараня місце до сестри п. Чоберової, яка мешкала в XIV. округу Goldschlagstrasse № 121. III. Tür 46. (така була наша перша адреса).

В камяниці прийняв нас якийсь старший хлопець виніс нам на гору пакунки і так по

довгій дорозі (3 дні) ми зараз
опинились на місци.
Швагер пані Александрі
Неймзе вже встиг розібрати і хотів
лягати спати. Коли ми приїхали
сестри вчинили крик почали
вітатись. Я також привитав ся
(хоть по німецьки тоді мені прийшлось
перший раз заговорити — не в школі
а до родинного зміне), і також
Неймзе його дітського Антона і
дочкою Steffi. Товариство ще по-
довго балакало розпитувало про
війну вшо, а я пішов спати, бо
ледви тримав ся на ногах (ми 3
дні їхали і хоча я вже згадував дещо
в дорозі спав — але я довсій не міг
спати). Рано порозглядався
я по хаті і вийшов потім на
улицю — повернув до фабріки
і купив собі пачку тютюну за
16 грейцарів. Яку приємність я тоді ково
тренак (гл. III. Кн. ...) міг собі
зробити. Все таки мене занепріало

до відваги пішла мені ці,
за улицю і зайти до фабрики і ще
до того „потрафити" купити
собі хліба. Нас учили вправді
вже від III. нормальної школи (на-
родної) німецької мови, але що
я ті в III. кл. мій знати і як мі
говорити по німецьки. Звичайно
було так що дітки галицькі
по матурі ще дуже слабо могли
говорити по німецьки — розумієся
бо до вивчення мови треба бути
в її середовищі і богато помагало
тут аж військо. При війську австро-
мадярськім було забрати ~~[illegible]~~ конверса-
ційно лише було не те що були
в канцелярії. — А так з самої книжки
виходили слабі знання. А дуже
„підрепетувався" у війську з німецької
мови, що було дуже корисно.
Пані Гоберова посилала мене на
всі закупки до склепів і я скоро
сам так балакав по німецьки.
Зараз пані післала мене купити
зараз білизну оправів як [illegible]

булки, музику, гору, перець, ватійо
шпинат, кекс, коржик і т.д.
Проче. Я сходжу з Мрс о математику
обі Люки то за стільки, але о
саму мількість. Нераз вимислив
я в склепі не що маю купити і
зараз став — забув як не
ся штука зазиваєсь по німецьки.
Молода жінка в склепі сміялася
собі до мене і не справляло її
великої приємності. Я червонів
мілий, але не було ради і потім
мусів зайти ще другий раз
до склепу докупити те що тра
було. Згодом я зачав встидатися
і не хотів іти на закупки, а то через
те що знав добре що ще раз
говорю по німецьки буде зі мною
дурна безпорадність. П. Гебер казав
горі мені все, що коли буду встидатися
говорити по німецьки, то ніколи не
вивчу тої мови. І не довго
слухаю, щоби скоро опанувати
якусь мову, тра як найбільше
вправи. Я послухав п. Гебера і
скоро „вилупивсе" і ще раз може

тоді. Вже давав ся говорити.
Я ходив за закупками, і тому знав
всі добрі місця і самий товар.
Мушу був зазначити, що стосовне
не абияк дбала про себе.
Жили в той час дійсно розкішно.
Передовсім з початком війни
що з відти був дешево в порівнянні
з Галичиною, а всі товари були
так вибрані. Не говорю вже про
такі речі як печиво, але
такі от як тютюн, котрий
був монополем. Здавалось би се
що тютюн як монополь в одній
державі повинен був не бути
і всюди той сам. В державі тютюн
була та сама, але тютюн, той
сам тютюн за 16 гр (відповідає
теперішньому „zaedni") в трафіці
в Галичині і з відти не можна
було так порівнати, що до якості.
Стосовне як був зазначив добре
дбала про свою апровізацію.

До Відня їхали транспорти все
найкращих безрог з Галичини,
бо хват в Галичині зідав там
те що „найкраще" а все вибране
за безцін продавав. Так було
і з іншими товарами. Віденъ
„зідав" те що було найкраще,
а при тім такої дуже тандитна
все були жиди деневі [illegible] у Галич.
Це зовсім не диво, бо люди
з рабний їхали що так скажу
„соки" з цілої держави. Столиця
сила кошти австрійських
провінцій — як кажуть жиди
кошти „бої". При тім і серце
гофрату Відня були дуже горді.
Зараз можна було почути від
віденьчука „іх бі а Віанер."
(замісь ich bin ein Wiener - діялект
віденський), що вимовляв гордо
з великого горделивості. Управді
щоби стати гофратом Відня
треба було ще гофрат. австрійському
замешкати у Відні стало [illegible]

земних десять років. Столиця була горда і пишала ся в мирі своїй красі і не дивно що туди остались для відвідувачів все що було найкраще з прожитий. Так війна у Відні зробила зламетию. Розуміє ся, що чим довше вела ся війна тим в столиці було гірше, а з часом з харчами далеко гірше чим за селі. Сталося ще тоді коли ідеалом кожного була 1/4 часть хліба, коли протилежного одни ще буде згадка. До того часу і перед війною було у Відні так як я це описав. Бачили мали ще нагоду добре ті що ще в початках війни приїхали туди. Опинивши ся у Відні ми постановили скористати з того як найбільше, тому старали ся як найкраще оглянути це красне своє місто, пильніше

що не там певні, що так воно
залишилося в тім. Я вибрав
ся з н. теперь все рано на
мандрівку по Відні. Брали десь
їди на дорогу або їли і приходили
аж вечером до дому. По тих мандрівках
смакували все і спали знаменито.
У так у Відні зразу було нам
дуже добре. Мандрували ми всюди
пішками і хоть не знали ще
добре Відня зовсім то „пускались"
на нього як на широке море,
бо нам ходило о те, щоб як
найбільше звидіти припускаючи
що до дому легко дошукаємося
коли треба буде. Найгірше було
з початку поки ще зовсім не
орієнтувались у Відні і мусіли
нераз поспитати кого небудь, куди
нам йти. Спитати було кого не було
про ще, то що правда не було тяжко.
Кожний запитаний був дуже гречний
і хотів вказати нам дорогу як
найкраще. Нераз ми дуже далеко

відійшли від XIV. округа (де мешкали) і жандарм вказав нам всю дорогу, зараз було гарно. Збагнути. Ми наслухались таких пояснень, що годі було в тих розібратись. /gehen Sie jetzt geradeaus dann links – dann hinunter und recht dann wieder links і т.д./. Зараз заблудивши а більш як годину вертали ми назад на те місце звідки вийшли. Весь час зразу ходили ми без плану міста, бо пан Чехр жалував що купити і зробив се за диво з Відня дуже інтересними, що різниці се було вже за пізно. Коли вийшли на пляц дивилися на пройдений шлях цілого дня, бо ми дивувались, що могли „зробити" тільки дорогою 1. дня, бо такі примітки прогулки тільки як з 14. округу над сам Дунай- це вимагати шукати дороги.

Богато не треба що ми не зїли
заощадили, але могу я [illegible]
дорогами в [illegible] місяц.
Німці біженців з Галичини
не терпіли дуже. Тому, часто
случаї що в робітничих дільницях
загнали наших утікачів (в тих
галицьких мундурах) прозивають
все „polnischer Jud". Був випадок
що в одній трафиці за Graben
(часто віденьскої а-в) фабриканьска дуже
немилосерно знала нашого
брата. Тодішний Bürgermeister
der Haupt u. Residenzstadt Wien
Dr Weisskirchner незавидів збігців
страх. Кілька разів хотів їх
вигнати з Відня. Говорено що
коли цісар Франц Йосиф I. довідав
ся о тім, то мав сказати, що коли
для моїх збігців нема вже місця
в місті, то я віддам свій замок
Шенбрун до їх розпорядимости!"
Кілько в тім правди годі вгадати.
Зазначити треба, що збігців
у Відни було дуже богато.

люди прямо розбрились
по бігу і нелю що не могли
не лишити віденчуків. Вони
перший раз (вище) побачили наших
правдивих пейсатих жидів
в їх ориґін. зображенх, так як не
їх видно всюди по галичині.
Розуміє се що не зле була
гарна прикраса для віденця.
Тому тут було зібрали слова
„polnische Jud", але тому не
досліво віднесло се до всіх
біженців — зовсім вони не знали
що є між ними і католики.
Потім додати треба, що все
таки свій біженець хоть він есть
без огляду на народність і релігію,
все таки єсть не свій нещастний,
який покинув не з своєї вини
(через прямо випадкий) своє
передовище, де покинув весь
свій маєток і гайдук приїхав
Відня гинати на еміґрації
в голоді і холоді за „Vaterland"

розуміє ся зе світ і за це
щоб стояли довше рились двога
росла дальше в добробуті, на випадок
виграної війни. Тверезий бра бую
уважав власть як жертву для його
Відня, а не інакше. Все таки
те що сам бачив (через вікно бідні
не хотіли дешево продати або обдерти
взяли від нього більше ніж як
заслугували) ще так є зелені
споживання від „культурних" німців.
Та ще нема гарного оправдання
і таки все нанамагаєсь.
Додати також треба, що Відень
бачив бачив таки в себе вищі
тоді статті малих охотників
[такі ж ляблони в X. окр. і ЗКР (про
їх мете) при Goldschlagstrasse (не-
далеко нашого 1 помешкання)], як
також і соті тих ляблонів що
відходили з Відня за фронти.
Коли [illegible] за фронтах
поширилась то і „бута" німецька
скоро впала - там все не докучали
і сталося все скоро а то все від
початку 1915. року.

Виглядало так, що німці думали що ми
як їх Sklaven aus Verbündete мусимо за них воювати —
до них. Як я мав нагоду ще
німців німцям ставились
звичай німці дуже симпа-
тично. До поляків вже холодніше,
бо не довіряли вже їм через симпатії
до антанти. Чого ще однак
діється через те, що коли
німці заняли Україну, то зайшли
там богато хліба, про подрібниці
наперед не думали. Додати
треба, що в початках у війні
пересічний німець не знав
навіть що то таке є Ukrainer
але навіть Ruthenen.
З початку ми сиділи в домах
і з нашими біженцями не
стрічались. Допервa німці
довідались, що всі біженці беруть
підмогу від уряду і загалом
то вже також старати ся. Ще
підходило також до вдачі н. Тепер.
Коли ще було трохи грошей
то хто би про те думав.

Коли ми мешкали у п. Чесери
Нейнас, то свої гроші мати три-
мала в торбі („Кобалий" з котрою
ходила госпозиї за закупами) і коли
треба було що небудь купити, то
мати посилала мене до тої „торби".
Там були срібняки (як кажа
або які крупні), звідтам вибирав
я срібну корону дві і пішов
на закупки. Та торба-каса
лежала в куті на вальці. Правда
що вдома було саме чесне
товариство і боятись о крадіж
грошей не було жадної підстави.
Але хто з людей думає так гроші
не рахують їх навіть, щоби орієнтуватись
на як довго можуть вистарчити-
бо що. У справі тих грошей не
було так багато. П. Чесері повинні
як він згадував мати їх більше.
Коли скоро гроші таки забракло
тоді аж почалось думати, може
би ми дістали якусь підмогу
[illegible]. Додати треба що п. Чесер
все таки з початку попивав собі
по обіді в рана пивко / хоть він мало

але все таки помилав]. З початку
засідав польський комітет
допомоговий в III. окр. за
Schwarzenbergplatz. Як все
в початках так і цей комітет
з початку „розбудував" дуже дуж.
порядку не було ніякого (а ще
указували як німці називали
„polnische Wirtschaft"). Можна
дістати якусь підмогу, треба було
прийти за все діставать до домівки
комітету. Кожний біженець не
хотів очікувати (як зайвої прошу),
тому перед будинком зібралось
зараз стільки людей, що не могли
що їх одного дня. Всіх задоволити.
Кожний хотів перший щось дістати,
а що застав все там багато людей,
і одного дня дочекавшися не
одержав нічого, тому другого дня
приходив дуже рано, що розте-
нувалось до того, що люди при-
ходили вже у вечір під домівку,
укладались в парах і так
в тих зв. „хвостах" чекали аж до

раза, коли комітет почав урядувати. Тої карали впускали до середини. Обох пустити треба було як найскорше позвати в ночі - за дне не було вже чого приходити, бо не можна було вже було дістать за чергу. Не одну ніч треба було вистояти там з ж. цеберами на морозі (була вже зима), щоби дістати по 10 корон. За дві неділі можна було знова дістати 10. корон. В комітеті при приказуючої був през. міста Львова Нейман (чи не був він головою комітету). В тім комітеті дістали ми підмогу кілька разів. Як видно не була ще підмога для біженців добре зорганізована і уряд не двав ще про те. Аж пізніше отворено і урд. допомоговий комітет (або може він був і є, про ще не знав). З часом отворено для біженців один допомоговий комітет „Zentralstelle für Fürsorge für Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina Wien II. Zirkusgasse 5.“

Мій комітет урядував потім (зразу ще такої демократії стільки) правильно. Біженці по кілька діставали від підмогу місячно — за свої легітимації. Крім грошей діставали біженці одяг і білля. Все се було дуже хороше і при тім мороки було лише „дихай". Укр. допомог. комітет містив ся зразу в VIII. Langegasse № 5. Головою комітету був зразу Ю. Романчук а секретарем О. Сіхаль-ский.

V

Але велика була підмога у Відни. Ги підмогу давав і укр. комітет і Liechtensteingasse доповнялось. Ми мали все підмога. Була се Zimmusgasse, як ходив з Стефаником по підмогу. Літом у Відни. Кілька се стало мало, то доповнити за стор. 252-253.

З часом я довідався, що є
укр. комітет і укр. гімн. у Відни.
Я зголосив ся в укр. Комітеті, де
одержав припоручення, щоб вписа-
тися до укр. гімназ. наперед
а потім буду мав діставати підмогу.
4. грудня 1914. року записав ся
я до укр. гімназ. і був принятий
в укр. комітеті на підмогу.
Підмогу одержав я при помочі
о. посла Лагодинського, який був
з рідного був у Відни. Його донька
п. Галя ходила тоже з мною
до одного відділу в класі VII (здаєся
що і до VI-V. може не маю її пере
списком) в укр. гімн. у Відни.
Щоби записатися до гімназ. де-
треба виказатись попередним
свідоцтвом (з III. класи), котрого я тоді
не мав. Я знайшов тоді у Відни
А. Крушельницького свого бувшого
директ. з гімн. городенки, (учив вінтись
нас в укр. гімн. з Відни), який

посвідчень про мало окінчену
класу III. і мене приняли до IV. кл.
І так зачав я ходити до укр.
гімн. з відд. III. Radetzkystrasse №2.
Гімназія містилася в досить старім
будинку німецької реалки
„Kaiserlich königliche (K.K) Staats
Oberrealschule". Був це наріжний
дім Radetzkystrasse і Zollamtstrasse.
Німці мали науку як звичайно
рано, а ми пополудни від год 3-ої до
6-7. год. вечером. Будинок цей
зі двору надавав се за липовий
і зі мав навіть подвіря так що за
„павзу" виходилось на коритарі.
Директором нім. реалки був одні
Ginzel Ferdinand. Нашу гімназ.
обслуговували і самі сторожі що
німецької реальні [Одна запам'ятав
зокрема одного (старого вже) Wanderer
Називав се він любив з нами все
балакати і давав завіз цигарка закурити
нам де було – він служив колись
при Бундесжандармах і любив все
не забувати].

В IV. класі мені учитись було
дуже тяжко. Я не мав книжок
і навіть добрих зошитів (бо я
їх уживав з другої карочк), бо п.
Гебер не хотів дуже давати за
задачу мені потрібно [illegible].
Мимо того, що з української
літератури я як учень побував
якраз [illegible] [illegible] [illegible]
що п. Гебер і його [illegible]
[illegible]. Товариші в IV. кл. були
всі жиди (з города і Колонії не було
ні одного) і я з часом я з товари-
шував з декотрими учениками.
Зазвичай не тому, що я не мав
книжок, а до того поручник не
мав де (товар. були жиди).
Тяжко не можливо було мені
було учитись, а пан Гебер
мною ніколи не інтересувався
Се. Ех як би я мав хоч так
своїх корон дві на зошити або
яку найпотрібнішу книжку.

До того причинов ся до Бінгазії з Кітелем труднее, зараз загались свари, а по них скоро повернулися брехні. Тра було надіятися повних тривог і звичайно далеко утікав, як при таких безмежних відносинах. І так дивно що ся зі сіттелем перейшов Плясу. Додали ще що зразу ходив, а все тільки до школи а це гарний кусень дороги / з Goldschlagstr. 121 через Felberstrasse Westbahnhof Mariahilferstrasse Karlsplatz, Schwarzenbergplatz, Stadtpark до Radetzkystr. / а ми обоє доїжджали за знижкою трамваєм, бо учні за легітим. діставали знижковий білет за 12 сот. місто 20 сотиків, але зразу чого не було і аж допевна пізніше і. Чебер давав гроші на трамвай. Розуміє ся, що мої товариші всі доїжджали, бо кому з рідних рахував би їм них кілька сотиків, а декотрим при

родичах жилось завсь дуже
добре. Як я пізнійше довідався
побувавши в Schülerheimi
XX. Engerthstrasse і там хоч не
рахувались за бурсу, то краще
ніж мені у п. Лебера і то в 1918. р.
до вдів пр. зхарчували його дуже.
І так коли я доходив пішком
до школи і змучивсь не було часу
ані такого добрйого місця /мешкати
зачим не мали тоді і куди
за в дім не до того ми дубльовано
одяг на ласці/. Перед кінцем
шкільного року мусів, я всі
предмети (ізнайбільш) здавати, бо не
було і зовсім ясно то я ходив до
IV. класи всего пів рік. Заряджено
не так, що я мав здавати
при кінці шкільного року разом
з тими що мали пропонік.
Значиться я мав так як би зі
всього пропащого і здавав через
те що пізно вписав ся до IV. кл.

[Прамоцію з даного предмету давано
тому ученикови, який дуже зле з того
предмету стояв – прамоцію здавалось
майже з цілого предмету (матеріалу)
і здавши її можна було даний предме-
зовсім поправити собі і мати з него
першу (добру клясу) на свідоцтві.
Нераз мав учень і кілька прамоцій.
Коли мав їх аж скажем з 4-5 предметів
то звичайно такий учен. падав
на прамоції. Приходив до кляси звич.
директор або питав якийсь проф.
в присутн. професора даного предмету).
Дивом якось я все поздавав
і переліз. Памятаю що тоді якось
дуже палили і дуже богато тих
що зі мною здавали перепало.
Коли був питаний з латини
ще як живі памятаю
професор який питав
мене ще похвалив. Перед мною
якраз одного ученика бай сам
професор спалив, а коли почав
мене питати то сказав о то вже
видно що таки учився.

Розписуюсь над тим тому
обширніше, бо то в загалі здається
всього одна така „братка" мені
лучилась. Пам'ятаю що я
вирецитовував мое якесь правило
з латинської грам. о реченнях
і то було так як було в граматиці
з виїмками виїмків до нього
як не старались змогу собі
витлумачити, або я як всі
говорять те що було добре, або
кілька літ перед тим нічого
не знав з граматики, бо не було
знаю ще що латин. грамат.
не мав навіть в руках перед
екзаменом і не навіть було змогу
по мові. І так рівно приго-
товився — бо здавав всі
предмети. Також то раз прямо
чудом справився з іспиту при
латині. Історію питав мене
пр. Скоропостижна: він мав
звичай викладати історію
„зарчалим" а коли питав то

такої запитував, через що ми
добре іст. учились, бо мусь запам-
сказати (прим. якась дата) добре
пам'яталась. Коли я відповідав
з історії, то професор сказав, "ну
ти фантазуєш з чого послухаємо
говори далі". Можливо що я зразу
злів ся, але скоро проф. зробив
іншу міну я побачив що добре
відповідаю і все вже пішло поти
гладко. Не що я відповідав,
не я вивчив зі в II кл. то історія
була все моїм улюбленим
предметом. Коли би був зразу
засрамив ся коли пр. запитував
(в кл. сміялись) ям то не раз
буває то певно був би перепав.
За здавку з Релігії мушу се згадат-
бо то була дійсно промоція. З релі-
гія я був чепре з релігії
в IV. класі, але о. Туркевич Іван
(крім то учив в гімн. укр. мови
а его син Лев ходив зі мною разом
до класи IV.), дав мені таки

дітей промочку. З Релігії
я не стояв зле, але цього разу
не учив я часось і отець дав
мені за це промочку і казав
мені до того що маю прочитати
якийсь твір церковний і
назвав його по латині. Розуміє-
ся що сміяв ся з того, бо
не знав навіть де маю за ти
твори шукати в нашій бібліот.
З цього твору (латинська назва
яка саме не пам'ятаю бо всего
рознув її") сміяли ся пам'ятаю
і сов. в клясі потім — (звісно
що маю таке прочитати).
Розуміє ся що про цей твір
отець Туркевич вже більше
мене не питав, а бо і при
промочці т. зв. чи не мав
бути рефер? Отець говорив
поважно і остро. Отець Турке-
вич виглядав усі на друге
церковного головника і що так
скарг робка „Менчуби".

з Релігії я дуже мучавсь і здав. 245)
Згадати ще мушу також за
математику, бо з математ. мав
я сильне. З реліг. противне, я
знань в більш. не мав і взагалі не
думаю хто другий мав (не рідкі
случаї). Те саме що до сильне
не мав я їх знань (з інших
предметів з тою самою нормою
було лише 1. раз перед тим з мат-
матики). Математику учив мене
тоді пр. Монастирський Іван,
учив перед тим в Ярославі або
у Львові. Я слухав що видавець у
Львові в преобр. церкві і здається
що він учить тепер в гімназії у
Львові. Сильне я мав тему, що
сума двочлена враз різн. дає все різницю
квадратів $((a+b)\cdot(a-b)=a^2-b^2$.
Потім коли бл пр. був хотів, я заявив
бл він мене за не, але він сейчас
потім перестав мене питати, бо не
було лише одно питання.
Правда не був великий по незнан,
але я все згадав я мусів все

зараз здавати не мав такої
змоги зі всего добре приготовити
і здавати все що таки мушу
і мені ті здавання таки все
злучити (що години приходив
новий предмет професор і здавка).
Все таки я себе тут не дуже оправдую
(хотай як мені прийшлось про
ун. Чебера все знав), бо щоби
я умів добрі математику то
сказати не можу. Не згадував
би навіть про мого професора
але згадую тільки що це
другий такий прекрасний проф-
ф. пр. Кляска якого я мав
нагоду стрінути. І так я бачив
що з математичного тут ще
все мине, я подавав, тому
не мешкаварив собі того і писав
до проф. П. Чебера. П. Чебер
раз всього був хорий в справі
моєї науки і то з моєї просьби
Чебера мав запитати професор

чим мій батько а коли мені
сказав що коваль — ремісник,
то професор відповів що то коли він
не може то чого учить ся не хай таки
буде ремісником. Зі мною однак
вже так не було так зле, хотя я
аж не мій не віддавав ся тяжко до
науки — з усіх учеників я не
був тяжким. Певне що коли наука
тяжко не лізе — то не хоче силувати
його відразу в класі І. ну а я вже
був в 4, а в 3 і 2 гім був скоро
відмінним учеником. Таке
то відповів пр. Монастирський
моєму тажки Теберови. Пікав
так чим мій батько?
Відповідь пр. казав г. Тебер
треба було так родичі що
синови ремісник, не хоче таке душе
сходовати. Як вже згадав
4. класу тажки перелізь
і перейшов до класи пятої.

й це розписався про
здавки в 4. кл. при кінці
року, а не згадав ще про
товаришів з отої кляси і професо-
рів які мене тоді вчили.

<u>Мої товариші з кл. IV.</u>
укр. гімназ. з відд.

Хотинецький Роман - Ярослав +)
Бібер Яків - Перемишль
Баран Петро +
Дрокишей Матвій +
Костек Омелян +
Кабан Ярослав - Стрий
Юнів Юрій - Кам. Струмилова
Корженець Юліан - Тернопіль
Крушельницький Степан - Станиславів
Зарицький Сергій - Львів
Малишевський Роман - Львів
Цюбчак Ярема - Львів
Гарасимович Ярослав - Львів

Козій Іван – Перемишль
Костюк Юліян +
Бартків Олекса Львів
Грушицький Федір – Тернопіль
син о. Жанех Грушицьк.
Бучкович Роман – Львів
Кормош Роман – Самбір
Кудрик Юрій – Рогатин
Негребецький Стеф. – Перем.
Нестюх Зенон – Станиславів
Левицький Богдан – Львів
Пераський Мих. +
Лищиняк Євген +
Застирцівна Уляна Рената – Терн.
Левицька Олена – Перемишль
Мальчинська Валерія Львів
Пелехська Анна +
Олесницька Марія +
Лупиляк Ізидор Львів церковний
Зінин Тарас – Перемишль
Мосора Ярослав – Скале
Остапчуківна Ольга Підкарпатська Угор.

Туркевич Лев - Львів
Дригмала Осип - Перемишль
Градовський Андрій - Єворів
Горжан Іван - Перемишль.
Апостол Степан - Львів
Стахнак Іван - Перемишль
Заячковський Антін - Бучач
Кисілевська Анна - Львів
Наворезький Василь - Бережани
Рехвицький Володим. - Львів
Яремкевич Юрій - Перемишль
Херешко з Буков. привати [sic] (ні
не студ. мед в разі потреби).

x) Місця побіч імен і назвиск означають де учени при пішій ходив до школи або звідки родом

Директор і професори

директор: Ілля Кокорудз – Львів (тепер «Рідна школа» голова).

госп. класи: Лепкий Валод. брат [illegible] поета

укр: Др Лопатинський Зенон – Тернопіль

лат: Улевич Роман – Коломия

мат: Монастирський Іван – Ярослав

рел: о. Туркевич Іван – Львів

геогр: Терлецький Іван – Тернопіль

фізика: Шихович Богдан – Лагуш-Рогатин.

гім: Гринай Остап – Львів

ігор: Форостина – Львів

місця побіч = 38 9. проф. зміт перед тим.

Мої товариші в п'ятій класі укр. гімназ. у Відні в шкільнім році 1915/16.

Баран Петро – Перемишль (+ за укр. війс...) (x)

Барків Алекс – Львів

Гриницький Волод – Тернопіль

Корелець Юліян – " – "

Лишньяк Евген – Львів (тепер інжінір)

Левицький Богдан – Львів – син пізнішого директора гімназ у Відні Юліяна Левицького

Могора Ярослав – Скале

Наворенський Василь – Бережани

Рожилей Матвій – Перемишль

Рабан Ярослав – Стрий

Туркевич Лев – Львів

Застирнівна Ірена – Тернопіль доньиа о. проф. др Застирця що вчив у Відні історії.

Мальчинська Валерія – Львів

Олесницька Марта – Львів доњка посла.

Тененбаум Леа - Рогатин
Мамчак Роман - Тернопіль
Апостол Степан - Львів
Свистун Василь старший
Свистун Роман молодший Львів
Кизима Василь - Бережани
Алексевич Александ - визначний "дядьо."

Мої професори в клясі
пятій 1915/16. р.

Біберович Василь (Бережани) лат-грек
господар кляси
Левицький Іоліян (Львів) - історія
Гумак Евген (Тернопіль) - німецька
о. Глібовицький - релігія
Роскович - математика
Др Лопатинський Іван (Тернопіль) укр"

Мої товариші в класі шостій 1916/17. р.

Левицький Богдан - Львів
Лабан Ярослав - Стрий
Кузьмень Зоціян - Тернопіль
Заворецький Василь - Бережани
Дримала Осип
Дрогисей Матвій - Перемишль
Баран Петро — "
Свистун Роман - Львів
Застирілівна Ірена "
Мальчинська Валерія "
Тененбавм Лея - Рогатин
Кудрик Юрій - Рогатин

Мої професори в класі
шестій 1916/17. р.

Др. Омелян Калитовський географ
директор гімназ.

Гіберович Волод. (Бережани) - грека лат.
господар класи

Левицький Іван - (Львів) історія

о. Глібовицький (Броди) - релігія

о. Громницький - (Тернопіль) - релігія
← тепер у Львові.

Др Ілько Лопатинський (Тернопіль) - укр
тепер на пенсії в Америці.

Чумак Євген (Терноп.) німецька

Сидорак Семен (Тернопіль) матем.

Др Гамерак Нестор - природа.

З початку директорами гімназії
у Бучачі був Ілля Кокорудз,
пізніше др. Омелян Калитовський,
відтак Юліан Левицький і при
кінці в 1918. р. Сидорак Семен.

В інших класах учили в час
війни в укр. гімназії у Бучачі
такі професори:

Тура (Львів) гр.-лат. – учив мене
в класі VII.

Др Застирець Осип – істор.-геогр.
о. Патрило – релігія
Кордуба Антін (Тернопіль) мат.-фіз.
Старецький Богдан гр.-лат.-укр.
Пачаковський Кость хемія фізика
Кібзинський Іван (Тернопіль)
іст.-геогр.
Микитей учив лат.-грека, пізніше
лікар У.С.С. при цензурі
у Відні
Кузьма (Коломия)
Др Левицький Вас. (Бережани) німец.

Кучер Іван (Тарнопіль) матем.
Погорецький Іван (+) українське
Др Гальчинович Іван (Перемишль)
німецьку (читав мені граматику в IV. кл.)

Шухевич Богдан (Кол. реал.)
учив в польській гімн. в Ланцуті.

Терлецький Іван (Тарнопіль) лат.-грец.
Дольницький Василь (Коломия) нім. р.
учив мене ще в приготов. класі.
Ятів Іван (Львів) матем. (читав
мені граматику в IV. кл.).
Наливайко (Львів) лат.-грецка
о. Мартинович релігія
Др Філарет Колесса (Львів) - укр.
учив мене українську в VII. кл.
і пізн.

З товаришів учнів
з нижчих клас запамятав
слідуючих:

Барвінська Зеня (нинішня суддя мед.)
Калуш
Барвінський Роман (нинішній суддя пап.) [illegible]

Мищаківна (роком старша від мене)

Кудриківна дтто

Лагодинська Славка (роком молодша від мене)

Трембовецька дтто.

Гордасевська Ліза (роком вища)

Дзюрдзенівна Ірена (дтто)

Рудницька Міла (роком вища)

Гарматій Бесдо (батько його був директором нар. школи у Бібрці)

і инші..

До вартісних подій укр. гімназії у Відні [illegible] згадати побут митрополита Шептицького в гімназії. Митрополит вертаючи зі заслання з Росії відвідав своїх вірних розкинутих за еміграції. Коли митрополит прибув до нашої гімназії ми учениці разом з професор. зібрали се у великій салі гімназійній де митрополит поблагословив всіх. Всі присутні поуклякали перед митрополитом коли Він

почав нас благословити. Ціла
ця подія відбула ся перед
вступною [illegible] величного
і почалося до нього значно
[illegible] [illegible]. З відки
вибрав ся негайно до близьких
(шкода знимка з тої нагоди).
В вечір і свята скупилися
всі до укр. церкви св. Варвари
в I. окрузі на Postgasse. Мала
площа перед церквою в свята
була вся переповнена. Тут
сходились всі, щоб подати
знайомих, відшукати кревних
людей, [illegible] і [illegible].
На сьвято Йордану відбулось
на площі водосвяття, на котре
приходила і велика маса Віденців
з цікавости, бо него свята зелма
їх обряди. Водосвяття відбувалось
при супроводі війська (сальви)
і музики, що ще збільшувало
цікавість віденців (диви знимка).

як вже згадував – Відень за мене зробив велике вражіння, тому я постарався його ім найкраще пізнати. Тут не раз вештав і найбільше много було в колишній столиці дуже цікавого побачити. Я мав тоді 14 літ (в 1914 р.) і не диво що в мешканні перебував рідко, а цілий день „гуляв" улицями.

У той час ходив я з п. генерал. до польського посла на Rennweg в III. окрузі коло бельведеру „Шварценберга". Костел мені середньої величини з округлою копулою досить гарний. Підчас оцеї врочистості польських легіонів в X. окр. бачив я тепер. Маршалка Пілсудського (тоді ще „коменданта").

12. вересня 1915. був я з п. генерал. на святі „річниці побіди Собіського під Віднем" на Kahlenberg.

на свої річ зі великої
збіг народу (такими віками), в
костелі на Kahlenberg правилось
під відкритим богослуження і мав
казання єпископ Бандурський
(улюблений легіонами „kapelan
patriota"). З сеї нагоди присутні
збирали підписи на картках
від визначніших людей і обовязко-
во від єпископа Бандурського.
І у мене заховалась до нього
часу така карточка з підписом
єпископа Бандурського і 3ох
польських легіонистів. Гора
Kahlenberg лежить недалеко за
Віднем над берегом Дунаю.
Зараз при березі здіймається
Leopoldsberg, а за ним Kahlen-
berg (на знимка). Тими двома
горами зачинають ся Альпи. (з
географії). Околиця Kahlenberg
є дуже гарна. До гори доїздає

обминати, а на саму гору їде „Zahnradbahn" – мала колійка, що поміж дві шини має посереди-ні ланцюх. Сама гора вкрита гарним лісом (досить густим), а в декотрих місцях має гарні ресторани. Гора як ціла виглядає на дикий ліс, бо ресторанів - вілл є мало, що на близькість Відня додає горі великої краси. На верху Kahlenberg є монастир з костелом і каплицею в котрій є польський образ „Matki Bożej Częstochowskiej" і инші памятки. В тім то костелі відбувались урочистості 12. вересня 1910. Я бував сам.
Відень і його околиці досить цікаві, тому згадаю коротко про це місто.
Відень підчас мого побуту в нім мав XXI. округів (Bezirk). Сама середина міста (I. Bezirk) окружена зі всіх сторін широкоз-

вулицею „Ring", а від півночі
східньої сторони каналом
Дунаю, над котрим тягнесь широка
гарна улиця Franz Josefs Quai
а в ції продовжено „Ring" а
а саме Schotten Ring, Franzens-
Ring, Burg Ring, Opern-Ring
Kärntner-Ring, Kaiser-Wilhelm
Ring і Stuben-Ring. Також
всі ті улиці творять замкне-
не коло, що окружає перший
беціркь (середину міста) і тому
служить називаються перстенем=
Ringами. Сам перший окру-
ге найстарша часть міста, улиці
має вузкі, без трамваїв, асфальто-
вані прикрашені старинними
палатковими будівлями.
Отак тут в 1. окрузі міститься
славний Stefansdom, Hofburg=
зимова пала цісаря, цісарські
музеї, опера, Burgtheater, будинок
біржі і інше.

перший округ перетинає
віденська улиця A-B, осе
Kärntnerstrasse ← Graben (бічна)
і продовження ↑ Rothenthurmstrasse
аж до каналу Дунаю.
Округи, III, IV, V, VI, VII, VIII і IX. замикає
знова друга дуже широка
вулиця (ще ширша від Ring-у) що
зветь Gürtel = пояс. І так зветься
Landstrasser-Gürtel, Wiedner-Gürtel,
Margareten Gürtel, Mariahilfer-
Gürtel, Hernalser-Gürtel,
Währinger-Gürtel і Döblinger-
Gürtel. Вулиця „Gürtel", при-
пирає обома своїми кінцями
до каналу Дунаю і подібно як
Ring творить разом з каналом
другу (більшу) замкнену кольцо
(тому і назва Gürtel = пояс).
Округи опоясані „Gürtelem" перетинає Mariahilferstrasse ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ця найбільше знана [illegible]
вулиця Відня.

Mariahilferstrasse тягнесь
властиво і поза Gürtel аж до
Шенбрунну. Улиця ся побіч
Ringu – Gürtla належить до най-
ширших улиць міста. При
ній містяться найбогатші склепи
і склади Відня.
Мери каналом Дунаю, а Дунаєм
лежить рибацька дільниця Leopold-
stadt = II. Bezirk і XX. Bezirk.
До II. дільниці належить славний
парк = Prater, з прекрасними
алеями, каруселями, „Riesenrad"ом
і ин. За Дунаєм лежить
робітнича дільниця Floridsdorf –
XXI. Bezirk. Околиця Відня
це прекрасний Дунай („Modry Dunaj")
долини з одного боку і гори
покритими лісистими Leopoldsberg і Kahlenberg
до ряду білих гір (альпи)
з другого боку.
Околицю Відня творять такі

прогулкові місця — село-міста
як Schwechat, Oberlaa, Inzersdorf
Liesing, Hütteldorf, St-Veit, Kahlen-
berg etc. Околиці ці є дуже гарні.
Що вечора і свята майже кожний
віденчик кидає місто і їде
трамваєм (дешево) в котрусь око-
лицю міста, де може надихатись
досить здорового повітря і розкішно
та дешево забавитись. Характеристич-
не ще, що у всіх тих прогулкових
місцях ресторани дуже дуже дешеві,
так що і бідний віденчик має
змогу що вечір добре забавитись.
Характер. ще для життя околиць
міста (Alleen etc), котрі просто
є звичайно всі дорогі, також
вечір і дрібних гос[illegible] там купити.
В таких урядились жидки злагод
добре і [illegible] без пересадки кару
у Відні до [illegible] [illegible] вечорі.

ще був би загальний вигляд
Відня. Тепер задержуся над
деякими околицями і будівлями
Відня над котрою з окола.

(Kahlenberg und Leopoldsberg)

На горах тих був кілька разів
з п. Гебером і з товаришем голо-
ваньким Степаном. Leopoldsberg
під час світової війни була
„опанцирована" брамами як
оборона „на випадок" перез не-
що дуже грізного спадає до
Відня. На горі Leopoldsb. знахо-
диться високо підмурований
замок з невеликим костелом
з зеленою банею. Побіч него
знаходиться ресторан, а все обведене
високим муром з одним лише
входом. З гори Leopoldsb. видно
цілий Відень разом з XXI. округом
і околиці Klosterneuburg і инші.

Звідси видко мілий Дунай
ам за долоти і рукави Дунаю
ам „alte Donau" покриті мочварами-
перепочкаші кустами ліщиною і
пересмиканими ровами ам
випірнаєш місце для „заліснення".
Дунай має всюди рівно управлені
берег, а в деяких місцях могуть
вузьки (площаті) всі зроблені в самоє
рівній лінії. Дуже гарно виглядає.
ер гори Kahlenberg — a Leopoldsberg.
Здовж Дунаю по лівому
стороні є т. зв. „Überschwemmungs-
gebiet" се є кусень простору
Дунаю за вилагом повені.
Весь Überschwemmungsgebiet порослий
є гарною травою (зеленою) а над
своїм берегом має гарний ряд
старих високих дерев мов алея
обгороджена, котра підчас повені
мусить бути дуже добре обгороджено.
XXI. Округ як місто представляєсь
дуже гарно мимо того що то квартал
робітничий — має свіжий воздух

го близько Дунаю і довколишніх
лісів. Вертаючи ще до Kahlenberg
додам що довкола гори є красні
винниці, а нижче за горі галерею
до польського кляштору О. О. Змартвих-
встанців". В костелі по лівій
руці є каплиця Собіского „Sobieski-
kapelle" з образом „Matki Boskiej
Częstochowskiej" і іншими пам'ятка-
ми по Собіскім. Kahlenberg це
гора звідки Собіский подав
[illegible] на [illegible] 1683. року.
Нижче де [illegible] каже до Дунаю
виглядає дуже романтично (скала
звичайного стилю лева).
Вернули Überschwemmungsgebiet
Дунаю вал (насипали) а за ним
де [illegible].

(Kagran)

Переходим кронпрінца Rudolfsbrücke на Дунаю входимо до XXI. округа. При березі стоїть ще багато кораблів товарових з колесами і пасажирських з ресторанами. Сам міст є дуже довгий, бо іде довший час понад лукою через Überschwemmungsgebiet. Тут над берегом стоїть гарний ряд лисних дерев. Місця ті [illegible] всім [illegible] ошатно[illegible] дорогами. На Дунаю в певних місцях (дальше тут) плавають бочки для осторони більшим кораблям де є мілина. Від мосту іде Wagramerstraße гарна вулиця з домами модерними від обох з гарними городами. По обох боках лежить Alte Donau, що украшує ще цю околицю більше.

В самим Кадзаню замєтиц
є гарна велька пияца „St.
Wendelina Platz" з малим
гарним костелом „чит St. Georg"
В Кадзаню їдзе „Dampfstrassen-
bahn" до Азрочи. Мей паровит
трамвай не мала машина
колєйова з ортма возами, шось
але „льоканйка" в поломині, лєм
шо гучна і пачалюв. за дзвєдзо.

Stefansdom (Stefanskirche)

Катедра Св.-Степана є найбільшим костьолом у Відні і заразом найбільшим в Австрії (будинок) бо займає … на 1433 т. Особливо вежа костела є дуже гарно різьблена всіма готиками. Костел всередині є темний, має багато каплиць і є дуже довгий. При вхідних дверях костела є вмурований памятник де представлені є оборонці Відня з 1683 р. князь Евген Сабавський, Штаремберг, Собєский і инші. Головною фігурою ту є Сабавський (німці не хотять признати велику заслугу Собіского). Під час моїм церкві відкрита ходить по церкві портієр в ліберії з берлом (мохах) і уважає на порядок. На головній вежі є сторож огнева куди можна входити за малою оплатою публики.

На головній вежі є величезний дзвін вилитий з турецьких гармат т. зв. „Die große Pummerin". Цього дзвону взагалі не дзвонили, бо обавлялися, щоби не завалилась вежа.
З вежі меншої є менший дзвін „Klein Pummerin". Як подають польські джерела костел збудував Октавіян Wolzner з Кракова в 1150. р.
Тим, не на підставі записок зроблених ще у Відни — тому спостережете [illegible] [illegible] неповні (як учениця IV–VI. кл. гімн.).

Schönbrunn

Це літна палата цісарів, побудо-
вана за цісаря Карла VI (1711-40)
в стилю
побілена на гарну жовтаву краску.
Шенбрун лежить між на передбережних
місця а за тим тягнуться ся дуже
~~[illegible]~~ парки, переферії Fasangarten етс
etc, так що цілий шепадає на
себе велике місце. Саму палату
з її допоміжними залами тепер
вже не вільно оглядати,
а входить можна лише до Шенбрун
чи від сторони XII. округа.
Крім палати цілий парк є весь
відчинений і дозволений за оглядати.
Цісар Фр. Йосиф тепер вже
мешкав тільки в Шенбрунні і завжди
палата була замкнена для публики.
Зараз перед палатою простягаються
прекрасні травники-клумби
за тим Neptun grotte (тав зі

з котими ротальну), а далеко
за горбі в горах Німців
віддали gloriette (на знимку).
По обох боках живоплотів
ставу і gloriette росте високий
грабовий живопліт = шпалір,
а побіч нього уміщені статуї.
Від нього головного тракту
тягнуться на всі сторони
такої гарні алеї живоплоти,
старі дерева оцю, як звичайно
в парку, але що тут не
може бути краще, бо під оком
найкращих огородників.
Gloriette не будова на муро-
ваних рівнах пригадується
за те тим з неї можна було
побачити [illegible] місто і часть
Відня (може цісарі сказати таке
поставили, щоб мали вид).
На gloriette на гору (на саму
будову) можна було вийти за
оплатою 10 сот від особи.

Перед Gloriette ще підлога
з дошок огороджена поручем,
потім кругом лавки для публики.
З Gloriette не видно міста Відня
(не видно Дунаю і каналу), але вид
звідси є дуже гарний і тут ще
краще видно (як з Kahlenbergu) як
Відень окружений з одної сторони
долинами а з другої горами.
З парку Шенбрунського (коли
стати лицем до Gloriette) входить
ся на право до менажерії.
Менажерія ще як казали одна
з найбільших в Европі і здаєсь
більша в Гамбурзі була ще більша
де звірь і горилль. Я запамятав
що коли входиться до менажерії
то зараз з початку є розміщені
вовки, дальше видно різного
рода медведі, медвідь білий (
в зелізній клітці без своєї стайні
мешкав там і підгає зими).

Є тут наявно Herodenka=
schaff (як в городенці нема
спеціальної раси овець), різні
кози (дикі і освоєні), олень,
дикі свині, макаки, гієни,
онагри, леопарди, леви, малі
коні з Кавказу, зебра, жирафа
різного рода мавпи, білий
осел, буйволи, різного рода
лами, козиці, лиси,
різні пси, тхорі, кути,
лебеді, чаплі, орли, сути,
сови, пугачі, папуги, кури
перепелиці, паві, фазани,
фламінґо, струсі, кангури,
тюлені (вавіло) і друге.

Мавпи мають гарну вілля
також в скляно палати Шевтруп-
і побілену на ній сам чорти
жовтий колір. Перед нею
віллею задержувались всі багато
відвідувачів, щоб ся дивитись на
мавпи як вони бавлять ся, б'ють ся
вишукують собі взаїмно засікали etc.
Птиці води і м'ясні павільйонь
за ставі, котрий крім звичайного
паркану, окружений ще вгору
сіткою (дуже високо), щоби птахи
не повтікали і щоби при тім
свобідно могли літати.
Інші птахи як орли, ерази і павичі
також у великих загородах
сітках. Пам'ятаю що пава, коли
було прийшов, то все сиділа на
найвищім дереві і пишалась
своїм гарним хвостом (мабуть
ось дивів ся за межі).

Малі птиці мали (головно для багато колібрів) помешкання в окремій вілі в клітках так, що публика мала їх з задвору оглядати. Кожда звірина має свою стежку а перед всьо вільно можна приглядатися майже що в цілій далі звіря рає. Все це менажерія потягала за собою великі кошти і тому цісар міг собі на таке позволити. Пригадую собі що коли у Відні почався був голод і молока навіть хоч людина не мала дістати, то якраз новонароджений слон потребував якраз кільканацять літрів молока денно і певно що мусів їх дістати, але бідніші віденчики почали від того голосно „шемрати" – що діється велика несправедливість. –

Недалеко Менажерії містився
Palmenhaus = Пальмарні прозорі
дзигарі (стелі) будівлі цілі
зі шкла де росли всілякого рода
пальми (Palmen).
Менажерію і Palmenhaus можна було
даром оглядати, хиба що за
оглядини декотрих місць звірят

треба було платити (аж теперь
і люди бо колись було зимуючих що
всіх було замкнуті в своїх клят-
ках-віллах). Я мешкав зразу
на Goldschlagstrasse, не недалеко
Шенбруну — тому знамениту місцину
добре перестудіював в Шенбруні,
що справляло мені дійсну
розкіш. Gloriette також
Fasangarten, відгороджений
тримати в цікавому стилі; —
Ще далі за Fasangarten
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~ лежить
Schloss Hetzendorf де мешкав
наслідник престолу пізніший
цісар Карло. Замок цей досить
подібний до Шенбруну лише що
багато менший (такої ж рожевої краски)
Далі ще в продовженню цього замку
є ще кілька улиць з гарними
віллами а опісля виходиться вже
на поле. Від сторони XII. округа
Шенбрун обгороджений, є старим
невисоким муром від сторони
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

Grünbergstrasse. Полішко сторо-
ної улиці, є гарний парк
Tivoli-park (незначний вид до Meidl[ing])
Продовженням Grünbergstrasse є
Schönbrunnerallee. Алея не є
дуже гарна, і заслонена до заґорд
з обох — воздух тут чистий,
особливий спокій, тому не диво
що видно тут все більше людей
на прогулянках. Коли минути
від замок Hetzendorf і минути в
тим самим напрямі в казарм
[illegible] що з'явля спокійно
свою [illegible] [illegible] десь далеко
[illegible]. Але ті кварт не горбі;
бо покинувши від палат ...
через все вдається в гору (краса)
і видно звідси добре весь XII.
округ з численними фабриками.
В замку Hetzendorf мали
замордувати кронпринца Rudolfa
наша цісаря бр. Кочора (справді!)

коли є прогулянков з п. Гебером
до замку Hetzendorf мусілась
мені дати вертання моя пригода.
Бурґграф дарма що робив ворота
при замку побачивши мене
поздоровив мене (засалютував).
Мені зробилося дуже таково ?а
не знав що робити. Випадок
цей пояснюю собі так: Бурґ
ще з початком війни, а носив
бо ще студентський галицький
однострій і таких одностроїв бурґрафи
мабуть ще не бачив очі. Однострій мені
був подібний до однострою б. зв.
„[illegible]" що є в військових гімназіях
де ходили діти вищих військових
осіб. Здається що бурґграф взяв
мене за такого [illegible] сина
може якогось достойника зі
замку. За офіцера не міг мене
брати (хотяй ми мали шапки
подібні до офіцер.) бо за це є був
за малий (14 літ). Згадую про це

бо добре що першому запамятав 185)
при котрій здоровъ погорювавъ
і не знав що робити.
На захід від Шенбруну простягалась
великі обшари „k. k. Tiergarten".

Prater:

Це величезний парк в II окрузі
між Дунаєм і каналом Дунаю.
Коли з Praterstern-у звернути на
Ausstellungstrasse то зачинаєсь
Prater, а властиво його частина
Volksprater. Маєсь вражіння що
находиться серед самих каруселів,
фотографістів etc. гейби на „вілі"
якійсь фесті. І так будуть ту
вашних каруселів, стрільниць,
фотографів і маса інших забавових
локалів. Видно тут т. зв.
Riesenrad' то є величезне залізне
коло обертане машиною, котре
на своїм обводі має вагони (велич.
дальвагів). За відповідною оплатою
вдаєсь до одного вагону, коли
починає обертати — вагон
підноситься все вище і там перед
глядачем вирисовує панораму

більше краєвиду — панорами
Відня вагони

При цій війні 1917-18 при Ausstellungstrasse була приміщена т. зв. Kriegsausstellung. Тута ще виставка всего приладдя, котр[е] уживаєсь за війні поміщена у великих городах. І так можна було бути багато природи воєнні окопи = шанці з перископом, колючої дроти різних форм, розбиті і поломані літаки кораблями торпеда, стерощені розгромлені кулями (Volltreffer). Тута ще приміщена фабрика консерв і можна було наглядіти багато ще живі воли, а потім в досить короткім часі всі готові з тих консерви в пушках.
Тута у тій фабрика черевик і в кільканадцятих хвилин

Гамати моржа було зроблено готові черевики. Представлено ці таку шкіру гармат починаючи від сирівця до готової армат.
Був ці відділ лікарський, численні величезні мапи, котрі показували де проходився оборот-тощо.

В Пратері находить ся велика округла будівля Rotunde (на знимку) досить висока. Є ще галерії, на котру входить ся окружними ходами на гору за відповідною оплатою. Підчас війни в Rotunde містив ся шпиталь (около 3.000 ранених). Недалеко Rotunde є тріюмфальна брама, котру віддав цісар Франц II. по побіді над Наполеоном а опісля з Rotunde транслював до народу.
Недалеко Rotunde є Trabren-Platz = місце на перегони з гарною терасою для видців. Напротив Rotunde лежить велике міське забудовання „Lagerhaus der Stadt Wien".

При Ausstellungsstrasse підтає
війти в одній з ресторанів через
парку вимощуючи бретнім з гам-
рини підлогу. Цетрала запанувала
[illegible] в II. Zirkusgasse. Zirkus-
gasse це дуже вузька уличка, котра
з початку була забита бретнями,
бо щоб пізніше вимощувати підлогу
в Пратері. Пратер перетинають
дві головніші улиці Ausstellungs-
strasse (з трамваєм) і Hauptallee
(без трамваю). При Ausstellungsstrasse
як все згадував є безліч каруселів
тирків, кінотеатрів і взагалі місць
де можуть відбуватися [illegible]
"пустої" трати. Hauptallee не
"забарвлена" але вузька, є широка
широка перш за все - середина
її шасофальтована для авт і повозів
а боки вимощені [illegible] і [illegible]
для кінних їздців верхом.

По обох боках лавки для
публики і городи парки
з чистим здоровим повітрям.
Це довжезна і гарна алея
тягнесь аж до Дунаю. В неділі
і свята Пратер переповнений
людьми і всюди чути музику,
заче в будні день в пратері
спокійно. Prater служить
загально відомим „Venedig in
Wien".

K.u.k Hofburg

це зимова палата цісаря
від дуже стара з року..

Отож..

палата ця не все одностайна
будова так як Шенбрун, але скла-
дається з кільканох будівель, збудо-
ваних в різних часах (як
приміром Neue Hofburg). Всього
з них відділяє вище сього дуже
старі і прикрашені, є рисельти-
ми памятками.

З Kohlmarktu входиться до
вхідної брами палати т. зв.
Burgthor. Вхідна ото брама
такої аха, так що властиво
Hofburg можна переїхати и
перейти. Burgthor – палата
прикрашена многими
памятками статуями

наблюдали очно. З Burgtor'а входить ся до „Schatzkammer" де за оплатою можна оглядати різні дорогоцінности цісарського двору — австрійську корону etc а ціла Schatzkammer представляє собою грубий магазин, як зі згляду на дорогі камені, так і зі згляду на неоцінимі цінности. Недалеко Schatzkammer є вхід до малої стайні цісарської де містять ся всю [illegible] карет, зале „[illegible]". Так можна було оглядати багато карет ще цісар. Елизавети ([illegible]), котра замордовано Арх. Фердинанда (бувшого [?]), котре цісаря Фр. Йосифа (кашкая [?]) і проч. Стайня [illegible] є взірцем чистоти, коні містять в окремих перегородах, перед кіньми

мармурові білі мушлі на
воду і зеркала. Сам доглядач
котрий мешкав за доброго
зимового урядника — мешкав
і чаші для віденців.

Удути дальше ведуть ся до
Innerer-Burghof, де була
уставлена військова варта.
Тут стояло військо (заперемінку
з різних полків піхоти), а о 12 год.
в полудне відбувалась зміна
варти з музикою і взагалі з
всякими свйточними приписами
військовими, дивлячи тут все
кишіло від цікавих (ми видно
з учнями-картками). Тут
стояв все вивішений австрійський
прапор і всі переходячі військові
(і вищі офіцери) мусіли салютувати
до прапора. Зараз приходило
до смішних інцидентів з тої
нагоди, коли н. пр. переходив

зжиться офіцер з провінції (з фронту) і заїздав або заїзв, то традиції його затягали і примушували здоровити прапор. З внутрішнього подвір'я виходимо на широку площу де з одної сторони містилась в тіньові дуже гарна будівля Neue Hofburg з памятками архікнязя Карла і сербськими і російськими армагалами здобутими на війні стоять перед памятком. Площа ме кінчилась входовою довгою мурованою брамою (Велика брама зі мармору) з написом із сторони бурґу „Justitia est fundamentum Regnorum". Брама ме подає покорену фр. Іскора була вже вкрита хорошими сукнами а перед нею горіла як день так ті слова гр. Умперетна кадех. Виходим з неї брами входимо на Burgring.

перед замком великий памятник
Марії Тереси (цісарева сидить
на троні, а побіч неї нижче довкру-
ги зібрались її учасники:
Kaunitz, Daun, Laudon, Traun
etc. По обох боках памятника
розміщені гарні великі будівлі
однакового вигляду і величини
— цісарські музеї: 1) Natur-
historisches Museum 2) Kunsthisto-
risches Museum. Музеї ці
прекрасно виставлені і збережені, з
цінними роботами малярів
австрійських зібрані до тих же
по найменших мітлах. Музеї ці побудо-
вано 1872 – 1881. роком, значить
недавно. До тих музеїв постягано
всі памятки, які були по різних
замках цісарських в Австрії, котрі
збирано цілі століття (і котрі містились
при менших музеях). Музеї ці
побудовані в стилю ренесанс

перейшовши Museum Strasse
через замки власті великі
старі цісарські і кінець
забудовань Hofburg'и.
До забудовань Hofburg'и належить костел цісарського двору
в тім числі Augustinerkirche
(від Augustinerstrasse), де що
неділі при Службі Божій співав
хор зложений з найкращих арт-
истів оперових у Відні, де
часто заходив на Богослуження.

Arsenal

Це найбільше заведення Відня. лежить в X окрузі між двірцями Südbahnhof-ом і Ostbahnhof-ом. Посередині є головний вхід до арсеналу - будова у формі веж оборонних стилю... З червоної цегли як ціле заведення арсеналу. Заведення є у виді 4-кутника, а у всіх 4-ох кутах втикаються гарні вежі. В заведенях арсеналу є військовий музей, артилер. касарні і [illegible] варстатів. По кінченю праці виходять робітники зі заведення що триває кілька годин і подоже на якийсь ярмарок.

(Zentralfriedhof)

положений в XI. окрузі (радше за тим) Дільниця XI = Simmering не найдальше віддалена від дільниць Відня, квартал робітничий строю. Тут є богато фабрик, велика базарня, Zentral-viehmarkt, славний бровар St Marx, Schlachthaus а при кінці округа Zentralfriedhof. Цвинтар цей це направду велике мертве місто, має широкі улиці (і для повозів) і навіть власну церков. Церков ця побудована за бурмістра Luegera, вигледає дуже гарно має гарну округлу баню з гарно вирізьбленим хрестом на горі. Під подвальними є каплиця і гріб Dr Luegera. Dr Lueger це один з найбільших заслужених бурмістрів за що вказує улиця названа від його імени і памятник поставлений віденцями.

На Zentralfriedhof побачив
відділ вічного цвинтаря військо-
вих (воєнних) і т. зв. Heldengräber
з початку австр. і німецької
війни. Є там памятник в
честь полеглих героїв цеї
світової для всіх (без винятку)
Є тут за цвинтарем відділ двох
задушених. Цвинтар тут дуже ос-
лонений, але ще там бачив ще
не є докінчений у гамоні:
ва могилі „Heldengrab" світлав
ті свічка здаєсь за ноготь
майора. О тій день бачив
рівну гріб Др. Бернштайна адвок.
з Відня.

(Hütteldorf)

це одна з найбільш прогулянко-
вих передмість міста. Гарні густі
ліси, гори, мало людей. Ніколи
не відчував більш для [illegible].
Коли тут був в перше то думав
що знаходжу ся в Карпатах.
Ніколи не [illegible] лежить за
XIII. округом. Відбувається тут
знане Hütteldorfer Absingbier.

Augarten

належить до цісарських палат (подібно як Hofburg, Шенбрун і Бельведер). Підчас війни мешкав тут якийсь архікн. Augarten лежить в II. окрузі. Парк Augarten має гарну гарні алеї і палац але мені парку тим сподобався Бельведер. Недалеко є Nordwestbahnhof – двірець гарний новий, але малий. Назагал Відень не має гарних двірців хиба що Nordbahnhof вирізняється дещо розміром своєї будови, прочі головні двірці Westbahnhof Südbahnhof – Ostbahnhof як будови дуже тісні хиба що вирізняються сильним рухом. Взагалі Відень має богато дрібних менших двірців і двірці підземної залізниці. Підземна залізниця іде підземелею почасти як трамвай [illegible] міст. гор. Місто де переходить Віденку (ріку) де видко ріку Віденку, міст через ріку і тунель підземн. залізниці.

Norason. Unegers Hatzn. uz nag
mepen ah r. np. na Hernalser
Gürtel zs rhudpnme unpunae
zizlnui i igz bezyktsa nignofpin
e sknenn katapom rouno.

(k. u. k. Kriegsministerium)

Це друга гарна з тих нова будівля на Stubenring. Будова має гарні вежі, гарно вироблені австр. орли покрита здаєсь мідяною бляхою (на боку виглядає), інші барельєфи зображені образували фортуна австр. зброї, а на горі напис „Si vis pacem para bellum". Перед будовою є памятник Радецького.
Не забуду ще згадати гарних австрійських двоголових орлів. Двоголовий орел це знак цісарства Візантійського, котрого спадкоємцями уважались досі Австрія і Росія.

Parlament

міститься при Franzensring. Належить навіть до найгарніщих будівель Відня. Збудований в стилю грецькім. Перед будовою є біла мармурна Атена, а навколо Атени гарні водограї. Parlament лежить в дуже гарнім місци на Рингу. Улиця Ring як взагалі дуже гарна — повна гарних і найкращих та найважніщих будівель, як: [illegible], опера, Hofburgtheater, парламент, ратуш, Votivkirche, Justitz Palast etc. [illegible] etc.

Votivkirche (garnisonskirche)

По Stefanskirche ще найгарн. костел. Стиль готицький, з двома вежами ажурної роботи виглядає як білий зі кості. В тім місці де тепер костел зроблено невдалий напад на цісаря (здаєсь Фр. Йосифа) і з вдячності цісар виставив Богові цю гарну памятку. Коло цего костела недалеко є університет, а коло самого костела є в (замоз) найбільший трамваєвий рух у Відні.

(Rathaus)

положений в дусі гарної [?] побудований здаєсь в стилю ~~[illegible]~~ готицькім. Є не закінчений ратуш якого досі [?] бракує кошти. Звичайно ратуші не прості вежі для сторожі огневої. Віденський ратуш подобає дуже на костел не будова заслугує архітекта. Львівський ратуш направду зовсім не [?] будова. Посередині будови є гарна вежа, а над ним високозорна гарно різьблена вежа а на самім шпилі велика людська постать з хоругвою т. зв. „der eiserne Mann". Крім того має ратуш ще більше менших вежичок (також гарно різьблені). Перед ратушем є велика виасфальтована площа, а по обох боках є два гарні парки, а в проході до ратуша 8 статуй. Ратуш має вид видовженого 4-кутника.

315)

Напроти ратуша міститься Deutsches Volkstheater (у формі лука, що додає ще краси цілому окруженню.

Під ратушем є „Rathaus-keller" — пивниця — ресторан, де є найліпше вино у Відні (ресторатор має зложену кавцію і на случай коли би вино фальшував то кавція пропадає).

Довкруги ратуша є декілька гарних [illegible] [illegible]. Недалеко ратуша є інші будівлі як університет, Votivkirche, Justizpalast etc. Віденський університет [illegible] основано 1365. року

Театри.

K. u. k. Hofoper будівля старинна не має вже такого гарного погляду іззверха, не відзначається вже так як інші уряди. За те всередині театр гарно удекорований а ложа цісарська прямо раз в золоті і кра-[illegible]. Війти [illegible] [illegible] перед театром кілька годин заки дістанесь білет. При тім пропадають ті [illegible] [illegible], [illegible] публику, що в театрі тім був всьо 2 рази, оповідають що вистави [illegible] для мене ще були за [illegible] (тоненькі в 1914-15 році).

K. u. k. Hofburgtheater вже красиве погоріле і зверха виглядає в [illegible]...

Оба ці театри є цісарські і служать [illegible] родині, „Burggarten" театр цей лежить на Рінгу недалеко Hofburgu і парламенту.

З новых театров заметить:

Karltheater за Praterstrasse

Lustspieltheater (Prater)

Johan Strausstheater (Favoritenstr. 8)

хороший малый театр

Volksoper Währingerstr. хорош.

Roth Neusiedl

це село за X. округом. За X. окр.
тягнесь Wienerberg, а південніше
oberlaa а дальше Roth Neusiedl,
де є велика фабрика молока
конденсов. - його пізнати сам
вільно замітно. Від Roth Neusiedl
на схід трохи дальше до Schwechat
де виробляють знане пиво у Відні і
де доїжджає довгий окружний трамвай
(перший від це лише машина -
без вагонів. на довго і має
Endstation коло Radetzky strasse).
коли хто згадує за трамвай, то
та згадать ще трамвай Wien-
Baden. це трамвай локомотивний
більше вагонів Wiedner Haupt
strasse до місцевості курортної
Baden (де підчас війни був головн.
штаб армії). Над X. окр. = Laaerber
задержимся се трохи довше, бо там
я мешкав пізніше довгий час
на Klausenburgerstr.

округу переважно дві головні вулиці Favoritenstrasse і Laxenburger strasse. Улицею Favoriten переїзджає трамвай 67. котрим здорово заїхатся.
В окрузі є два костели Keplerkirche (малий костел на Keplerplatz) і St. Antoniuskirche (костел [illegible] новий з червоної цегли куди заходив, бо не було байбл. можна [illegible]). В продовженні Klausenburgerstrasse на захід від [illegible] були бараки для інвалідів. Бараки ці представлялись [illegible] [illegible] бараки з [illegible] посортовані інвалідами без 1. ноги без 1. руки, без обох рук etc. В тих бараках було багато укр. з Галичини. В бараках тих були [illegible] для держави [illegible], тому не [illegible] [illegible] о [illegible] [illegible] до [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etc).

округ X. є важливо робітничим і виказує проміж Німців число чехів. Тут містяться найбільші фабр. хліба Ankerbrotfabrik і Hammerbrotfabrik.

В V. окрузі міститься Wasserturm, що затримує водопроводів з первотними засуванями і гарного верху, що підносить вид посеред міста.

Побіч Triesterstrasse є т. зв. „Spinnerin am Kreuz“ – це гарна давня фігурка з-під зора представлена муки Ус. Христа побудовано містом 1452 р. Недалеко того місця є Kaiser Fr. Josefs Spital довкола дуже гарний шпиталь.

До X. окр. примикає черговий округ XII. = Meidling що спадає гарно до Gürtla.

Theresianum

Favoritenstrasse № 15.

Це величезний будинок на 2 а подекуди на 3 поверхи. Будова не є довга на більше як 400 кроків і належить до закладів лицарських де підчас війни мешкав котрийсь з архікнязів. Містилась тут колись військова терезіянська академія і мешкав довго архікн. Rainer. Будова це належить до найб. у Відні.

Wienfluss

Відень має ~~тільки~~ ще свою ріку т. зв. Віденку. Плине вона вчасти підземно, а почасти відкрито. Відкрито плине вона через гарний міський парк „Stadtpark" в III. окрузі. В парку цім має вона дуже гарне корито, здовж котрого ведуть гарні хідники, міські вази з цвітами, а котре перетинають

гарні „романтичні" мости (з білого каміння). Кожен знає парки то тре ще знати дуже близькі і гарний парк „Türkenschanzpark" хоча мені Відень мабуть взагалі в парках і такий Ring чи Gürtel то самі парки майже.

K. K. Belvedere

лерия в III. окр. і належить до забудовань цісарських. Мешкав тут колись заморд. в Сараєві Архікн. Франц-Фердинанд. Палата сама є в стилю…

і вражається дуже гарно. Гарний так-же довкола парк [illegible]. По [illegible] і всюди ще є найкращий бузъ у цвіті.

„Stock im Eisen"

На розі Kärntnerstrasse і Graben в загорожній камениці вмуровано є старе дерево обите цілком цвяхами.

Ця стара памятка заховалась до них часів дуже добре.
Про дерево це є много легенд, але наука тепер зясувала дійсне походження „Stock im Eisen"

„Wehrmann im Eisen"

На Schwarzenbergplatz підчас світової війни вмуровано статую лицаря в котру публика вбивала на памятку за оплатою 1 корони 1 цвях, а дохід з цього призначено на провадження війни. На самих грудях лицаря вбито 4 золоті цвяхи в заступстві цісарів австр., нім., турецк., і болгарського.

обчислено що лікар полічив за собі 1 мільйон цвахів одночасно 1 мільйон корон. Треба однак памʼятати що платили і кількасот корон за 1 місяць – значить був це добрий вічний інтерес.

Kaisergruft in der Kapuzinerkirche

Недалеко Кертнер штр. „Neuer Markt" є малий, вбогий, не замітний костел „Kapuzinerkirche" де в підземеллях його лежать поховані цісарі австрійські. До підземелля впускають публіку (і показують їй) монахи за гарною оплатою.

Підземелля переповнене, і мідяною брамою за ласку де лежать цісарі з роду габсбурського і габсбург-лотаринського. Одним з найкращих саркофагів є саркоф. Марії Терези і її мужа, саркофаг-ми мали коштувати по 1 мільйонові кор. Всіх саркоф. є около 136.

Schmelz (Exerzierplatz)

це левади в XV. окрузі для військ. вправ. Schmelz є досить великою площею і вид звідси на місто незвичайний. На Шмельці вправляло військо цілого року і тепер грали мяча (грав тут кілька разів з укр. спортиками). Коло левади є малий старосвітський костел виглядає мов звичайна хата – в середині тісно як в звичайні домі і хата потопає в вишнях, не так здивувало мене що запам'ятав і досі.

Karlsplatz

це одна з найкращих площ
і замальованих у Відні. При цій
місці є гарний костел Karlskirche
з зеленою банею і двома
колонами побіч. Коло цього
костела [illegible] стоїть довгий
будинок – віденська політехніка.
будівля з зеленою закривкою з
парками з боку погруддя по
[illegible] людей. Другою такою
великою і гарною площею є
в середині Schwarzenbergerplatz,
з пам'ятником і чудесними
[illegible] [illegible] водограями
костел Karlskirche збудований
в стилі бароко.
Політехніка в стилі... –
збудована 1815 р.

Виставa укр. збігців у Відні

Був я на тій виставі 5. II. 1916. Виставка містилась на Leitzergasse № 1 (на партері і на 1. поверсі).
Там можна було купити річи виготовлені укр. збігцями на спеціяльній головно у Гмюнді. І так були тут вишивки з Косова, вадзірки, грудзенки Калуша і инших околиць, дальше бердани гуцульські, сопілки, збанки з Гмюнду, зшитки укр. запасного полку у Відні, ... місця в Галичині, зошити рисунків з Гмюнду, гуцульську кімнату все це зроблене укр. збігцями. Були із тих річи виробленні збігцями дітьми з бараків в „Chotzen"
На цю виставу прийшли учениці укр. гімназіяльних парами.
Були у тер і праці инших збігців (і полонених), але найб. було збірок ... і найб. їх купували німці.

Побут короля болгарського Фердинанда у Відні

14. II. 1916. приїхав до Відня король Фердинанд з наслідником престолу і премієром Радославовим. Улиці, куди їхав король, як Mariahilferstr. були богато прибрані прапорами австрійськими і болгарськими. Наперед королівського авта їхали авта з болгарськими генералами і достойниками, а за ними в другім авті король в мундурі австрійського фельдмаршала, затим наслідник престола і інші достойники. Король в'їхав голов. брамою до Шенбруну і опісля терасою в своїм окруженю увійшов до палат. В часі приїзду короля кружляв над Шенбруном двох тільки аеропланів (для паради чи охорони?) Того самого дня король відїхав назад з Відня.

При повороті повози і авта
виїздили зі шелбуха переїхали
(що мій усі їдуть повіз - здаєсь
для осторожности перед аеропланами).
Овасий такої жорсткі Віденсь
не справив, бо приїхав він пополу-
дівати і тому зібралась публика
в близькости підвійна а вона не
так скора до парад.
22. червня 1915. відобрали австрійські
війська Львів від москалів (2га
армія генерала Бьм Ермоли). З
сеї нагоди Відень був весь освітлений
а укр. і польська гімназія
зібралися перед міністер. Влад
де годі мав промову з наших Др-
Костю Левицький і Др. Трильовський
з сеї нагоди намагаю об навіз
днесь вільний від науки.

Я описував лиш те з відки
що запамятав і прочитав на
підставі карточки і листу.
Задумався я над декотрими
збігами днів, бо відаю не
пером лишаю місце в актї а
прошив маю 4. роки і мав
з того [illegible] маю того.
По другі оцїні місці є що
писати — ту і Мамів була
не вата" гроша, хоч все
вбіто було рахавє.
Всего також я не всего описат
знаю що згадаю, що сам
Відсяж як і інші [illegible]
околицю підзвав маю того
і писатись пригадало ся
далеко більше ним не зробъ.
Зле те що у відти був що
хлопчиком — се не ве

розвиненим медициною і богато морд далеко важнійших річей велик заувагам.

Дальше гляди
II. часть
Записок ~~[illegible]~~
під знаком △).